

Tisdagen den 2 december

Kl. 15.00

*Om avtalsrörelsen
inom den offentliga
sektorn*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 24 november.

2 § Andre vice talmannen meddelade att *Nils G. Åsling* (c) denna dag återtagit sin plats i kammaren, varigenom Stina Eliassons uppdrag som ersättare upphört.

3 § Svar på interpellation 1986/87:67 om avtalsrörelsen inom den offentliga sektorn

Anf. 1 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Olof Johansson har frågat statsministern vilka slutsatser regeringen anser att man bör dra av årets hårda och utdragna avtalsrörelse inom den offentliga sektorn. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Jag vill först beröra bakgrunden till den arbetsgivarpolitiska inriktningen av löneförhandlingarna inom den statliga sektorn.

I den personalpolitiska propositionen våren 1985 lämnade regeringen förslag till riksdagen om den lönepolitik som staten som arbetsgivare bör föra. Förslagen hade som utgångspunkt att verksamhetsintresset tydligare än under 1970-talet skulle vara styrande för statens position i löneförhandlingarna. Det innebär bl.a.:

- att lönepolitik och lönesystem skall vara förenliga med en balanserad samhällsekonomi,
- att större löneskillnader skall undvikas för arbetstagare med likvärdiga arbeten inom olika arbetsmarknadssektorer,
- att lönesystemet skall främja flexibilitet, decentralisering och delegering och
- att lönepolitiken i övrigt grundas på demokratiska ideal om rättvis fördelning.

Riksdagen delade de uppfattningar som redovisades i propositionen. Riksdagen har vidare uttalat som sin mening att det är viktigt att en

uppgörelse om lönerna träffas som skapar förutsättningar för både höjda reallöner och långsiktig stabilitet och expansionsförmåga i vår ekonomi samt att detta kräver låga kostnadsökningar och långsiktighet i lönepolitiken. Riksdagen pekade i sammanhanget på att lönebildningen inom den statliga sektorn får betydelse för hela samhällsekonomin dels direkt genom sin inverkan på statsbudgeten, dels indirekt som jämförelse för andra arbetsmarknadssektorer.

Dessa utgångspunkter har legat till grund för arbetsgivarverkets positioner i avtalsförhandlingarna.

Årets avtalsförhandlingar på den offentliga sektorn har varit komplicerade. Jag kan se flera orsaker till detta:

- De lönenivåökningar som ägde rum 1985 ledde till lönekostnadsökningar även 1986. Samtidigt hävdade de offentliganställdas organisationer att de släpat efter i löneutvecklingen gentemot den privata sidan under tidigare år. I denna diskussion fanns det minst lika många värderingar, definitioner och beräkningsmetoder som det fanns parter.
- Vi har på den offentliga sidan tre arbetsgivarparter och sex arbetstagarparter. På arbetsgivarsidan har förhandlingarna skett samordnat inom ramen för den s. k. OAS-en. Någon motsvarande samordning finns inte på arbetstagersidan.
- Vi har samtidigt en förhandlingsordning som skall leda fram till överenskommelser som rymms inom ramen för i praktiken ett lönesystem på resp. kommunal och statlig sida. På den statliga sidan skall i ett system rymmas dels de tre arbetstagarorganisationernas ganska så olika krav, dels verksamheternas krav.
- Det saknas i dag en handfast teori som parterna på både den offentliga och privata sidan accepterar om hur stort det samhällsekonomiskt försvarbara utrymmet för löneökningar är. Inte minst har diskussionen om följsamhet mellan privat och offentlig sektor visat detta.
- Våren var komplicerad. De sex personalorganisationerna var oense om själva förhandlingsuppläggningsen. Några ville förhandla snabbt under våren och före sommaren. Andra ville absolut vänta med alla realförhandlingar till hösten. En facklig organisation gick ut i strejk på försommaren innan någon egentlig budgivning startat, för att understryka att det var bråttom. Detta medförde att det blev nödvändigt för regeringen att tillsätta en medlingskommission.
- Medlingskommissionen lade fram flera förslag som förkastades av parterna. Detta berodde inte bara på oenighet mellan arbetsgivare och arbetstagarer om nivåer och andra villkor utan i hög grad också på att de fackliga organisationerna inte sinsemellan hade en gemensam uppfattning om hur ett tillgängligt löneutrymme borde fördelas.

Det är förvisso inte första gången som en avtalsrörelse på det offentliga området varit komplicerad och lett till allvarliga konflikter. Avtalsrörelsen 1980 ledde till allvarliga konflikter som fick konsekvenser för bl. a. samhällsekonomin. Även tidigare och senare avtalsrörelser har varit komplicerade och i vissa fall lett till konflikter.

Det finns en rad slutsatser att dra av årets avtalsrörelse. Jag är emellertid

inte beredd att i dag redovisa regeringens definitiva uppfattning.

Enligt min mening bör parterna nu själva diskutera erfarenheterna av årets avtalsrörelse. Regeringen avser för sin del att inbjuda parterna till en gemensam diskussion. På vilket sätt framtida avtalsrörelser på det offentliga området kan bli mindre problemfyllda får bedömas mot bakgrund av bl. a. dessa diskussioner.

Anf. 2 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Den 3 november begärde vi från centerns sida att 1986 års lönerörelse för den offentliga sektorn skulle bli föremål för en särskild debatt här i riksdagen. Det avvisades av socialdemokrater och vänsterpartiet kommunisterna med hänvisning till att avtalsrörelsen ännu inte var definitivt slutförd. Till saken hör emellertid att vi aldrig begärde debatt vid viss tidpunkt. Egentligen vet vi inte heller i dag om 1986 års avtalsrörelse är avslutad. I går fick vi höra att beslut förväntas om sammansättningen av konsumentprisindex och slutreglering av decembersiffrorna den 13 januari 1987. Det handlar bl. a. om bostadslånekostnadernas inverkan på konsumentprisindex. I övrigt handlar det om den rätt till omförhandling som inträder om inflationstaket på 3,2 % för jämförelsetiden december 1985–december 1986 passerar med eller utan förändring i KPI:s sammansättning.

I interpellationssvaret begränsar sig statsrådet till arbetsgivarpolitiska synpunkter på löneförhandlingarna. Det är ett snävt synsätt. Anledningen till att jag ställde frågan till statsministern är att många departement och statsråd är inblandade. Jag kan exempelvis nämna civildepartementet. En av dess uppgifter är att ändra och utveckla den offentliga verksamheten med sikte på ökat servicetänkande och ökad kvalitet. Det finns naturligtvis betydande risker för att det arbetet försvåras efter årets avtalsrörelse. I varje fall är det ingen enkel uppgift. Låt mig på denna punkt säga att det då är viktigt att vi politiker – även om det råder konflikter på den offentliga sektorn – som är ansvariga är beredda att deklarerat att vi står för de beslut som vi fattat i demokratisk ordning och som går ut på att vi skall ha en offentlig gemensam sektor för att lösa vissa uppgifter i vårt samhälle. Då skall vi inte dra in frågan om privat eller offentligt i den debatten, som ju handlar om fördelningen av löneutrymmet. Där förhåller det sig, som jag ser det, inom den offentliga sektorn inte på annat sätt än inom andra sektorer i samhället, dvs. att vi har anledning att erkänna dess betydelse och stå för det vi har beslutat.

Ett annat departement som i hög grad berörs och som spelar en avgörande roll är naturligtvis utbildningsdepartementet. Det har till uppgift att skapa förutsättningar för att främst ungdomar skall kunna skaffa sig kunskaper och kompetens utan att ruinera sin ekonomi för framtiden. Då krävs bl. a. ett nytt studiemedelssystem, som vi från centerns sida föreslagit.

Arbetsmarknadspolitikerna spelar givetvis en avgörande roll för balansen mellan tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden nu och i framtiden. Det är naturligtvis illavarslande med den minskande tillströmningen av elever till vissa utbildningsområden, t. ex. människovårdande yrken. Det handlar också här om en helhetssyn på verkligheten och om konsekvenser som måste

få sitt utlopp i bl. a. statens och kommunernas lönepolitik. Dessutom har arbetsmarknadsdepartementet att tillsätta medlare om så krävs – dä, men inte förr, vill jag tillägga.

Finansdepartementet, även utanför Bengt K. Å. Johanssons ansvarsområde, kommer naturligtvis också in i bilden. Det handlar om samhällsekonomins villkor, förutsättningar och balanskrav. Det är därför jag har ställt frågan till statsministern. Min fråga berör ett vidare område än svaret. Därför ville jag inledningsvis redovisa dessa synpunkter.

Avtalsrörelsen handlar egentligen om väldigt mycket. Det som behöver diskuteras, trots ändringarna i regeringkansliet med särskild löne minister och klarare ansvarsfördelning gentemot arbetsgivarverket, är bl. a. rollfördelningen i regeringen, alltså hur man skall uppträda under pågående förhandlingar och vem som skall göra det från regeringens sida.

Det är egentligen orättvist mot löne ministern att ta upp den debatten här. Löne ministern har inte det övergripande ansvaret. Men jag tycker att det har förekommit så anmärkningsvärda saker i den här avtalsrörelsen: inbrott under pågående förhandlingar och diskussioner som förts där man tagit ställning mot de offentliganställda, även från regeringsföreträdares sida. Därmed har man skapat en ännu mer konfliktfylld situation, och därför är rollfördelningen viktig att diskutera.

Naturligtvis är det viktigt också att vi politiker inte lägger oss i vad fria avtalsparter förhandlar om, medan de håller på att förhandla. Och jag skulle vilja säga: Har man dessutom tillsatt en medlingskommission bör man hålla tungan för tungan i den situationen.

I de två sista styckena återfinns svaret på min fråga. Det är ett icke-svar. Man säger att man inte är beredd att i dag redovisa regeringens definitiva uppfattning. Man hänvisar till parterna och anmäler en gemensam diskussion med parterna. Det är det hela.

Men alla parter är uppenbarligen inte beredda att ställa upp i den aviserade överläggningen med regeringen. Vad får den då för betydelse, enligt löne ministrarnas uppfattning, i synnerhet om de som uteblir har den från regeringen mest avvikande meningen?

Det kan enligt min uppfattning finnas anledning att längre fram och mer preciserat komma tillbaka till ämnet för dagen. Vi skulle inte vilja föregripa parternas egna diskussioner, men det finns anledning att ventilera erfarenheter och bakomliggande faktorer som spelat roll i årets avtalsrörelse. Och detta bör helst ske i nära anslutning till avtalsrörelsen. Jag hoppas att vi skall kunna återkomma till den diskussionen.

Anf. 3 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag har redan under den allmänpolitiska debatten, bl. a. i en replikväxling med statsrådet Johansson, redovisat mina synpunkter på årets lönerörelse. Slutförandet av förhandlingarna för de offentliganställda ändrar inte omdömet att årets avtalsrörelse varit ovanligt lång och ovanligt stökig, med mycket missnöje och många konflikter. Det viktiga målet att bryta tendensen till en alltför snabb kostnadsstegring i Sverige har ändå inte nåtts.

Statsrådet Johanssons chef, finansminister Feldt, har i en intressant intervju i Dagens Nyheter i går medgett att lönenivån stigit för mycket i år.

Ändå är han faktiskt alltför optimistisk när han räknar med att uppgången skall stanna vid 7 %. Konjunkturinstitutet har angett totalsiffran 8 %, och på den offentliga sidan blir det ca 9 %.

Inte heller nästa år erbjuder någon tröst. PKbankens ekonomer förutspådde i förra veckan en lönestegring på drygt 6 %. Många faktorer talar för att det kan bli än mer. Prisklausulen för i år kommer av allt att döma att utlösas, med rätt till nya förhandlingar som följd. Dessutom medför det fortsatta dollarfallet – till följd av valutakorgens konstruktion – en smygdevalvering som bäddar för en kraftig löneglidning med början i exportindustrin.

Det mest intressanta i intervjun med finansministern var dock att han så tydligt erkände problemet med den dubbla obalansen inom den offentliga sektorn. Med det brukar man mena att lägre tjänstemän i allmänhet har bättre betalt hos staten än i privata företag medan motsatsen gäller för högre tjänstemän. Det var ett problem som enligt det riksdagsbeslut som löneministern tidigare återopade skulle avhjälpas i årets avtalsrörelse. Jag vill nu fråga löneministern: Anser statsrådet att riksdagen bör vara nöjd med hur det uppdraget har utförts?

Regeringens misslyckande på det offentliga avtalsområdet har som vanligt framkallat förslag om ändringar i förhandlingsrätten. Men det är enligt min mening inte på det området problemet ligger. Man överdriver skillnaden mot den enskilda sektorn. Det är även där möjligt att genom att strejka med små nyckelgrupper lamslä för folkhushållet viktig verksamhet. Det kan visserligen sägas att tjänstemännen på den offentliga sidan inte riskerar jobben vid arbetskonflikt, men å andra sidan lider arbetsgivaren normalt ingen ekonomisk skada. Vidare har statstjänstemännens sammansättning diskuterats, men den överensstämmer faktiskt med förhållandena på den privata sidan. Och viktigast av allt: Lönebildningen lämpar sig väldigt dåligt för lagreglering. Blir löntagarna tillräckligt missnöjda, strejkar de faktiskt, oavsett vad som står i lagen.

Nej, om man skall få bukt med de problem som framträtt i årets offentliga lönerörelse, då får man ta till betydligt större strukturella grepp, som har att göra med den offentliga sektorns storlek och tillväxt.

När pengarna inte längre räcker till för samma snabba expansion som tidigare utan man tvärtom måste börja spara, då har socialdemokraterna oftast satt in sina stötar mot det som av tradition är kärnan i statens verksamhet. Betecknande är att lönemissnöjet och de stora personalavgångarna inträffar just inom försvaret, polisen och domstolsväsendet.

Ett angränsande problem är det offentliga tjänstemonopolet inom framför allt vård, barnomsorg och utbildning. De som har utbildat sig för verksamhet inom dessa sektorer har ju inga andra arbetsgivare än sina nuvarande att gå till. När de skall demonstrera sitt missnöje återstår därmed bara strejk. Om möjlighet öppnades för privata alternativ skulle lönesättningen bli mera marknadsanpassad.

Finansministern har alldeles rätt i att även lönen i offentlig tjänst skall återspegla marknaden, vilket han sade i Dagens Nyheter i går. Det var också innebörden av riksdagsbeslutet om riktlinjer för den statliga personalpolitiken, som skulle ligga till grund för årets förhandlingar – statsrådet Johansson

har själv återkommit till den utgångspunkten. Jag vill därför fråga: Anser statsrådet att den uppgörelse vi nu har fått motsvarar de av honom förut citerade kraven på flexibilitet, decentralisering och delegering?

Enligt min mening kan inte den närmare avkänning mot marknaden som finansministern efterlyser åstadkommas med mindre än att beslutsrätten i lönefrågor som gäller anställda i offentlig tjänst decentraliseras till myndighetsnivå. Jag anser likaledes att det vore en framgång om motsvarande decentralisering skedde på den privata sidan.

Jag tror mig veta att statsrådet Johansson strävar i samma riktning. Kan statsrådet utlova en tydlig förändring på den här punkten fram till nästa avtalsomgång?

Anf. 4 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag har inte mycket att invända mot vad Olof Johansson sade. Jag tar fasta på det gemensamma intresse som Olof Johansson uttryckte ungefär så, att man skulle stå upp för den offentliga sektorn och att verksamheten där är så viktig att man bör diskutera den för sig, utan att nödvändigtvis alltid göra jämförelser med privata verksamheter. Självfallet är jag också införstådd med att detta har grundläggande betydelse för målsättningarna inom t. ex. utbildningsdepartementets och civildepartementets områden, där viktiga frågeställningar påverkas av hur man lyckas med lönepolitiken.

Jag har inte uppfattat det hela så, att det finns organisationer som inte är beredda att nu göra en genomlysning av hur denna avtalsrörelse har utvecklats. Jag tror att alla har ett intresse av att granska vad som har hänt, vad som blev fel och vad för slutsatser man skall dra av den turbulens och de problem som växte fram. Sker inte det i alla läger i en gemensam diskussion, så tror jag att en sådan diskussion under alla omständigheter kommer att äga rum internt. Den har förvisso börjat i arbetstagarorganisationerna, och det finns självfallet anledning att också arbetsgivarorganisationerna för en sådan diskussion.

Får jag sedan beröra det som Lars Tobisson tog upp i sitt inlägg. Frågeställningen är: Har vi utifrån de målsättningar som riksdagen drog upp och som regeringen drog upp i sin proposition, som underställdes riksdagen, anledning att vara nöjda med det sätt på vilket grundlinjerna har fullföljts? Den frågeställningen kanske är en bättre utgångspunkt för en diskussion än finansministerns uttalande i en intervju, som väl hade i stort sett samma innebörd, nämligen att det funnits betydande problem på den statliga sidan som det var viktigt att avtalsrörelsen kunde påverka och försöka lösa.

De lönepolitiska mål som sattes upp i propositionen var att man skulle beakta samhällsekonomin, att man skulle undvika stora löneskillnader mellan likvärdiga arbeten inom olika arbetsmarknadssektorer, att statens positioner tydligare skulle bestämmas av verksamhetsintresset och av strävan att åstadkomma en ändamålsenlig personalförsörjning. Vidare skulle lönesystemen främja flexibilitet, decentralisering och delegering och dessutom grundas på demokratiska ideal och rättvis fördelning. I den propositionen sades också uttryckligen det som Lars Tobisson efterfrågade, nämligen att det i alla läger, i propositionen och i riksdagens beslut fanns en medvetenhet

om att det skulle uppstå svårigheter i de fall där väsentligt annorlunda fördelningsprinciper tillämpades på arbetsmarknadssektorerna, dvs. på den offentliga jämfört med den privata. Successivt ökande skillnader i anställningsvillkor för arbetstagare med likvärdiga arbeten skulle leda till spänningar. Erfarenheterna visar också, stod det i propositionen, att det uppstått störningar i personalförsörjningen på olika sektorer. För statens del hade detta främst medfört att vissa nyckelgrupper varit svåra att behålla eller rekrytera. Redan i propositionen erinrades om att man i de avtal som hade träffats i senare lägen hade försökt påverka detta bl. a. genom att låta lönesystemen innehålla fler inslag av individuell anpassning av lönen. Jag kan konstatera att man genom den uppgörelse som har träffats på det statliga området den här gången i väsentlig utsträckning har syftat till och även skapat möjligheter att ytterligare utveckla dessa principer. Man får mer inslag av individuell anpassning till situationen, mer anpassning till verksamhetsintresset och mer av individuell lokal anpassning. Detta har inrymts i avtalen på ett sätt som jag tycker är i enlighet med riksdagens beslut.

Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill återkomma till den nya rollfördelningen inom regeringen. Jag påstår naturligtvis fortfarande inte att Bengt K. Å. Johansson har något totalansvar, men anser regeringen verkligen att denna har fungerat tillfredsställande under den nu avslutade avtalsrörelsen? Det kan man inte rimligtvis anse, efter alla de inhopp från sidan som förekom under pågående diskussioner mellan parterna och under pågående medling. Som jag uppfattar det var det ett nytt drag i denna avtalsrörelse, på det sättet att SAMAK-rapportens inkomstpolitiska synsätt har kastat sin skugga över den. Den rapporten har vi diskuterat förut, och nu är den slängd i papperskorgen, men det har funnits drag i denna avtalsrörelse av att regeringen har agerat så att säga mellan parterna i den pågående konflikten och under pågående förhandlingar. Därför är min fråga: Anser regeringen verkligen att rollfördelningen har fungerat på ett tillfredsställande sätt?

Så en annan sak som står i interpellationssvaret och som jag inte hann kommentera i det förra inlägget. Om den medling som startade ganska tidigt i år, innan man hade förhandlat i botten, säger Bengt K. Å. Johansson, efter att ha redogjort för situationen under våren: "Detta medförde att det blev nödvändigt för regeringen att tillsätta en medlingskommission." Mot bakgrund av händelseutvecklingen därefter ifrågasätter jag starkt om detta var nödvändigt eller ens lämpligt. Framför allt ledde det inte till ett bättre resultat.

Ett vet man ju om medlingsarbete: det blir bara dyrare om man tillsätter medlare, för då måste man på något sätt ta hänsyn till båda parter.

Vidare innebar detta att man helt enkelt inte hann förhandla i botten. Därför fick vi så småningom ett slutbud som bara innehöll en ram men ingenting om fördelningen, vilket gjorde slutfasen av avtalsrörelsen särskilt komplicerad.

På den punkten är erfarenheterna entydigt negativa av inhoppet att tidigt utse en medlingskommission och inte först låta parterna förhandla ordentligt med varandra. Litet grand visar detta på den filosofi regeringen haft. Man

har velat tvinga samman parterna för att kunna ha en klart identifierbar, samlad motståndare – det är ju vad regeringsföreträdare har sagt.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Jag ställer mina frågor till löneministern, därför att vi om några dagar i finansutskottet skall pröva och ta ställning till det avtal som föreligger på den statliga sidan, och då gäller det ju också att bedöma hur avtalet svarar mot de förutsättningar som vi från riksdagens sida har ställt upp.

Jag fick en redogörelse för vad som står i den proposition riksdagen behandlade för ett år sedan. Det är nu inte det intressanta, utan frågan är: Hur har regeringen i praktiken efterlevt de riktlinjer som är angivna i propositionen?

I det material som löneministern flera gånger har citerat skall jag ta fram två förhållanden på den statliga sidan som jag tycker det är angeläget att rätta till.

Det ena är den dubbla obalansen. Löneministern sade litet vagt att han tyckte att det hade lagts en grund eller skapats förutsättningar för att göra någonting åt denna. Men faktum är att finansministern i den intervju han gav i Dagens Nyheter i går ingalunda var nöjd utan tvärtom underströk de fortsatta problem han kunde se, just när det gäller att hålla kvar nyckelgrupper i statlig tjänst när de betalas så mycket bättre på det privata området. Samtidigt sade han att de lägre tjänstemännen är avsevärt mycket bättre betalda i statens tjänst än på den privata sidan. Den här frågan föreföll i varje fall inte finansministern anse vara löst.

Det andra problemet är decentraliseringen av förhandlingarna. Här kan man enligt min mening ingalunda hävda att regeringen i år har arbetat i den riktningen. Olof Johansson har kritiserat greppet att på ett mycket tidigt stadium tillsätta en medlingskommission, i akt och mening att framvinga en samordning av förhandlingarna. Vi har ju sett vilka svårigheter den här stelheten i lönesystemet medförde på slutet, t. ex. det förhållandet att alla parter skall skriva under samma avtal.

Löneministern kommenterade inte min fråga om begränsningar i förhandlingsrätten – flera socialdemokratiska debattörer har ju talat sig varma för sådana –, och det är egentligen inte överraskande. Strejkrätten kan ju helt enkelt inte förenas med socialism. Har man genomfört socialismen och en central planering av ekonomin, finns det inte utrymme för strejker. Nu menar jag nog inte att socialdemokraterna ännu är mogna för att ta ett steg som innebär ett upphävande av strejkrätten inom någon sektor – t. ex. inom den statliga sektorn. Jag medger utan vidare att Olof Johansson har rätt när han säger att det finns inslag av statlig inkomspolitik i regeringens sätt att resonera. Därför tror jag att det skulle vara välgörande om löneministern i dag kunde ge ett besked. Jag frågar således: Kommer löneministern att eftersträva några begränsningar beträffande de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt?

Anf. 7 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! När det gäller rollfördelningen inom regeringen – hur regeringen hanterar avtalsförhandlingarna på det statliga området – är Olof Johansson i och för sig den som kanske har en hel del att anföra i sådana här frågor. Jag skulle vilja säga så här: Jag tror inte att det finns några alldeles självklara och enkla lösningar på de här problemen. Det räcker kanske med att peka på de problem som man har haft i Finland och på andra håll när det gäller att komma fram till lösningar och avtal på det statliga området.

Jag för min del är övertygad om att det är riktigt att parterna förhandlar. Man försöker då komma överens, och man vet vem det är man talar med. Men om Olof Johansson av alla ifrågasätter om det är rimligt att regeringen över huvud taget har en roll i avtalsrörelsen på det statliga området, har jag litet svårare att följa honom. Han har ju själv varit aktiv part i diskussionerna via sin statssekreterare. Det mönstret har vi emellertid brutit. Men det är ju så, att regeringen skall godkänna, ta ställning till, de avtal som träffats av arbetsgivarverket och som sedan skall underställas riksdagen. Därför är det ganska självklart att en förhandlande organisation på det statliga området – liksom på alla andra områden, för det finns ju också andra organisationer – måste ha en förankring. Det vore väl märkligt om man då antydde att det inte skulle vara nödvändigt.

Sedan till frågan om medlingskommissionen, Olof Johansson. Jag har litet svårt att följa Olof Johansson också på den punkten. Det fanns ingen anledning för oss att försöka tvinga samman parterna. Problemet var att det fanns sex löntagarorganisationer. De ramar som stod till förfogande skulle rimligen inte komma att avvika särskilt mycket inbördes. Dessutom fanns det väldigt många olika delfrågor. Problemet var också att man hade helt olika uppfattning i fråga om själva förhandlingsordningen – som jag även sagt i mitt interpellationssvar.

Det fanns inga enkla lösningar, i en situation när några absolut ville få till stånd en förhandling snabbt, medan andra, som var beroende av exakt samma förutsättningar i samma avtal, inte ville förhandla förrän vid en senare tidpunkt. I det läget var det naturligt – vilket också flera av parterna eftersträvade – att en medlingskommission tillsattes som kunde föra in förhandlingsarbetet i en konstruktiv fåra. Medlingskommissionen hade dessutom betydande erfarenhet av vad som hade hänt på den privata sidan. Att man inte hann förhandla i botten var inte medlingskommissionens fel, utan det berodde på själva situationen, dvs. att parterna hade helt olika utgångspunkter för hur förhandlingsarbetet skulle bedrivas.

Lars Tobisson säger att finansministern minsann inte var helt nöjd ens efter avtalet med situationen på den statliga sektorn. Jag har inte sagt att vi nu skulle ha nått dithän att det inte återstår några problem med att rekrytera och hålla kvar personal på det statliga området. Jag sade att det har tagits ett betydande steg med det avtal som har träffats, där det har avsatts betydande potter dels för marknadslönetillägg, dels för omorganisationer, dels för rörlighetsfrämjande åtgärder i sig, dels och framför allt för selektiva åtgärder som skall fördelas myndighetsvis med inriktning på vissa yrkeskategorier. Detta avtal kan därför sägas ta sin viktiga utgångspunkt i de problem som analyserades i den personalpolitiska propositionen, som riksdagen ställde sig bakom, vilket jag är glad för.

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om avtalsrörelsen
inom den offentliga
sektorn*

Anf. 8 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Anledningen till att jag har tagit initiativ till denna debatt är att det efter en stökig, bråkig och konfliktfylld avtalsrörelse så lätt uppstår en diskussion enbart om de negativa delarna och att det inte förs en konstruktiv debatt.

Det handlar om begränsning av förhandlingsrätten, och sådana debattinslag har förekommit, även från Bengt K. Å. Johansson närstående partikamrater. Det handlar om begränsning av utnyttjandet av strejkvapnet etc. Det är definitivt felaktigt att börja analysera detta, utan det handlar i stället om att se på lönestruktur och allmänna ekonomiska förutsättningar. Jag har inte velat gå in på en så omfattande debatt, men mycket av det som hände innan avtalsrörelsen kom i gång skapade en del av de negativa förutsättningarna. Den tredje vägens politik, med de inkomstklyftor som den har skapat, har fått en sådan negativ konsekvens. Det gäller t. ex. devalveringen 1982. Det är naturligtvis viktigt att analysera hela förutsättningen.

Låt mig återkomma till de frågor som vi har diskuterat särskilt i dag. Jag anser att regeringen har flera roller, och det handlar just om att samordna dem. Som utanförstående betraktare anser jag att regeringen inte har lyckats i den uppgiften. Det är det min kritik gäller, inte att regeringen inte har någon roll – den har självfallet tre fyra roller. En del av dem har dessutom använts mera flitigt än andra.

Det handlar bl. a. om den samhällsekonomiska balansen, och det bör naturligtvis klargöras – om möjligt tillsammans med parterna – hur mycket av gemensam nämnare som kan uppnås när det gäller bedömning av den ekonomiska verkligheten.

Naturligtvis har regeringen att besluta om medling, men jag vidhåller att regeringens eget betyg åt den medling som sedan gjordes i det här fallet egentligen är ett kvitto på att det var misslyckat att börja i ett sådant skede. Som utanförstående är det svårt att överblicka allt som hände. Men det finns andra metoder för att få tidtabellerna att stämma överens. Man börjar samordningen när förhandlingarna har pågått tillräckligt länge och nått botten. Samtidigt kan man se till att uppnå en tidsmässig samordning. Det är inte säkert att en medlingskommission är det rätta vapnet i det fallet. På den punkten är det min bestämda uppfattning att det var ett misstag att tillsätta medlingskommissionen så pass tidigt. Jag har inte sagt att det var medlingskommissionens fel, utan felet var att regeringen tillsatte den vid fel tidpunkt.

Anf. 9 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag har suttit och avlyssnat denna debatt som rör ett intressant och angeläget ämne och blivit litet bekymrad. Jag trodde att löneministern vid det här tillfället skulle visa en litet större öppenhet för att diskutera misstag och erfarenheter som gjordes under den gångna avtalsrörelsen.

Vi kan ha många synpunkter på vad det var som gick snett. Det kan bl. a. handla om löntagarorganisationernas sätt att spela sina roller. Men den frågan har vi inte så stor möjlighet att påverka i den här kammaren eller från statens sida. Vad vi däremot har ansvar för och kan påverka är hur staten spelar sin eller sina roller. Där tycker jag nog att det vore bra, löneministern.

om det fanns ett litet större mått av insikt om de egna misstagen. Jag tror inte att det skulle skada statens position som rollnehavare i avtalsförhandlingarna om man diskuterade den frågan litet mer öppet än vad herr Johansson nu är beredd att göra.

Vi hade möjlighet att diskutera den här frågan i den allmänpolitiska debatten. Jag pekade då på fyra misstag som jag tycker begicks under den gångna avtalsrörelsen. Det ena var att regeringen alldeles för sent gav besked om sin syn på löneutrymmet och om direktiven, eller vad man vill kalla det, till sina förhandlare. Det andra var de provocerande uttalanden som gjordes av regeringsledamöter om de offentliganställdas strejkrätt. Det tredje har här kallats tvångsmedling, och det fjärde misstaget var den sammanblandning av rollerna som skedde, särskilt mot slutet av avtalsrörelsen, där regeringen blandade ihop rollen som arbetsgivare och rollen som statsmakt.

Löneministern var då inte beredd att dra några slutsatser av vad som hade förevarit. Jag kunde förstå det. Dels var avtalsrörelsen inte riktigt slut, dels saknade alla distans till vad som hade hänt. Men också i detta interpellations-svar säger löneministern att han inte ännu vill redovisa några erfarenheter. Det tycker jag är litet tråkigt och en smula bekymmersamt. Nog finns det en del att säga t. ex. om behovet av att i finansplaner, uttalanden och intervjuer ge regeringens syn mera distinkt till känna när det gäller löneutrymme och vad man önskar att staten som arbetsgivare skall driva i förhandlingarna.

Visst kan man om den s. k. tvångsmedlingen direkt säga att den inte gav några goda erfarenheter. Vi skall undvika att på det sättet försöka spänna ett paraply över allting. Alla vill i alla fall inte befinna sig under det.

Beträffande strejkrätten tycker jag dock att löneministern gav ett besked under den allmänpolitiska debatten. Jag uppfattar det som ett beklagande av de uttalanden som hade gjorts och att man inte avser att tumma på den rätten i framtiden. Jag vore tacksam om det kunde bekräftas också här i dag.

Den fjärde och på sitt sätt allra intressantaste punkten – som Olof Johansson också tog upp – är rollfördelningen mellan regeringen som statsmakt och regeringen som arbetsgivare. Bengt K. Å. Johansson borde ta initiativ till att försöka få till stånd en klarare rollfördelning mellan arbetsgivarverket och regeringen. Det är klart att det måste finnas ett intimt samspel mellan dessa parter, men det är viktigt att slå fast vem det är som står för replikföringen. Det fel som enligt min mening begicks under avtalsrörelsens gång var att än arbetsgivarverket – dess generaldirektör, dess ordförande – än regeringen – ibland löneministern, ibland finansministern och ibland också andra ministrar – gav besked och svarade på frågor vilket uppfattades som inlägg i avtalsrörelsen. På den punkten skapades förvirring hos motparten och hos allmänheten och uppenbarligen också i viss mån hos medlarna, som uppfattade svaret i augusti som ett "jaså". Därför kom nog arbetsgivarpartens eftertryckliga "nej" i nästa slutbud som en överraskning även för medlarna. Bengt K. Å. Johansson borde kunna medge att ärendet på denna punkt inte hanterades på ett sätt som var bra för landets ekonomi och för den fria förhandlingsrättens anseende i framtiden.

Anf. 10 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag vill först till Olof Johansson säga att också jag tycker att det är bra att vi har fått en diskussion om avtalsrörelsen i riksdagen. Det är nog första gången vi har fört så pass distinkta diskussioner med utgångspunkt i en personalpolitisk proposition och därmed också fått riktlinjer som arbetsgivarverket och arbetsgivarföreträdarna sedan kunnat arbeta efter under förhandlingarna. Det har varit nyttigt, och det har medfört att vi fått en inriktning av avtalen som tillgodoser den del av verksamhetsintressena som var styrande och som drogs upp i propositionen.

Vad beträffar det som Olof Johansson tog upp både i sin interpellation och nu i debatten vill jag säga att det självfallet finns all anledning att se över i vilken utsträckning förutsättningarna för avtalsrörelsen har varit gynnsamma. Det kan finnas en bristande överensstämmelse mellan hur avtalsrörelsen faktiskt utvecklades och de förutsättningar som fanns för handen – de var goda. Det var första gången på länge som man kunde se att det fanns ett utrymme för reala förbättringar av inkomsterna för de år förhandlingarna gällde. Olof Johansson har rätt i att ett skäl till att vi fick en problemfylld avtalsrörelse var att en del av organisationerna föreställde sig att det var möjligt att fylla igen de hål som hade uppkommit under tidigare skeden, när man haft reallönesänkningar. Det var inte möjligt, och därför kan man säga att brister under tidigare skeden kom att ligga oss i fatet under denna avtalsrörelse.

Eftersom jag har ont om tid, vill jag till Ingemar Eliasson bara säga att vi har tagit initiativ för att göra rollerna klarare. Statssekreteraren för dessa frågor sitter inte längre i arbetsgivarverkets styrelse. Vi har tillsatt en särskild ordförande för detta i syfte att markera just den här åtskillnaden. Sedan finns det alltid hos press och kanske också hos motpart ett intresse av att föra samman de här rollerna, och detta kan man inte alltid värja sig mot. Jag är inte den som tycker att det bara är den ena sidan som har skulden, om det skulle gå snett i vissa hänseenden. Självfallet har även arbetsgivarsidan anledning att granska också sitt arbete, sitt agerande och allt vad som hänt och dra slutsatser av detta. Därför inbjuder vi också till diskussionerna.

Andre vice talmannen anmälde att Olof Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1986/87:80 om förnyelsefonderna

Anf. 11 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Hugo Hegeland har i en interpellation till finansministern frågat

dels (1) i vilken utsträckning förnyelsefonderna och löntagarfonderna har beaktats vid 1985 och 1986 års avtalsrörelser,

dels (2) till vilket belopp förnyelsefonderna uppgår totalt inom det enskilda näringslivet,

dels (3) i vilken utsträckning de privata företagen har utnyttjat förnyelsefonderna för avsett ändamål.

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Om förnyelsefonderna

1. Det ligger i sakens natur att det inte är möjligt att i siffror ange i vilken utsträckning löntagarfonder och förnyelsefonder har påverkat avtalsrörelserna.

Det är emellertid min uppfattning att fonderna spelat en inte obetydlig roll för att vi kunnat få uppgörelser på den privata arbetsmarknaden utan konflikter och på lägre nivå än tidigare. Det finns här också anledning att erinra om att parterna i 1986 års uppgörelser på den privata sektorn kunnat enas om en form för avräkning av löneglidningen för det andra avtalsåret.

2. När tiden för inbetalning till förnyelsefonderna gick ut den 15 oktober 1986 hade 6 100 företag betalat in sammanlagt 5,2 miljarder kronor.

3. Fram till den 30 november hade statens industriverk fattat ungefär 2 000 beslut om utnyttjande av förnyelsefonderna, avscende ca 6 000 projekt till ett sammanlagt belopp av 1,3 miljarder kronor.

Av de beviljade projekten avser nära tre fjärdedelar utbildning, övriga forskning och utveckling.

Anf. 12 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Med förnyelsefonderna har vi fått ytterligare en förnyelse på det politiska språkets område. Förnyelsen torde väl stanna vid detta. Det gäller ju alltmör för socialdemokraterna att hitta på nya ord för gamla tankar, tankar som nästan alla bygger på uppfattningen att samhället skall förändras i socialistisk riktning. Den inslagna vägen är klar, men målet är lika oklart som någonsin. Ernst Wigforss – om jag nu får erinra om ett tidigare socialistiskt statsråd, tillika tänkare – älskade att tala om visioner. En realist däremot talar om illusioner. Nog tycker jag att statsrådet Johansson odlar illusioner när han anför att "fonderna spelat en inte obetydlig roll för att vi kunnat få uppgörelser på den privata arbetsmarknaden utan konflikter och på lägre nivå än tidigare". Nog är den framförda uppfattningen sällsynt anspråkslös när det gäller fondernas förmenta fördelar.

För det första ligger ju löneuppgörelserna på den privata sektorn betydligt högre i vårt land än i jämförbara länder utan s. k. förnyelsefonder och klart över produktivitetssökningen. Förklaringen är naturligtvis att dessa fonder inte har haft någon dämpande effekt på avtalsrörelsen.

För det andra har vi haft flera konflikter på den offentliga arbetsmarknaden, trots de s. k. förnyelsefonderna. Statsrådet talade nyss om allvarliga konflikter. Det här har skett, trots att vi inom denna sektor inte har haft motsvarande satsningar på utbildning, utveckling och forskning som vi har haft på den privata sektorn långt före de s. k. förnyelsefondernas tillkomst. Inom den offentliga sektorn borde vi sålunda ha haft en lugnare utveckling än inom den privata, om fonderna verkligen har haft den dämpande effekt som statsrådet hävdade.

Socialdemokraterna har tydligen fått för sig att alla problem kan lösas bara man inrättar en fond. Jag har tidigare om det Fondsverige som vuxit fram på

senare tid sagt – låt vara på engelska, eftersom poängen då verbalt och allitterativt låter litet bättre: There is no country in the world being as fond of funds as Sweden, dvs. att det inte finns något land i världen som är så förtjust i fonder som Sverige.

I andra sammanhang talar regeringen så gärna om behovet av decentralisering. Men varför slår man då inte vakt om den decentralisering som vi har inom den privata sektorn, och låter varje företag självt få bestämma? Det är ju de enskilda företagen som bäst kan bestämma om hur mycket och på vilka områden man bör satsa på utbildning, forskning och utveckling.

Jag förstår inte, herr talman, hur man någonsin kommit på något så konstigt som dessa s. k. förnyelsefonder. Och beteckningen är ju, sakligt sett, helt vilseledande.

Vad är det för förnyelse, att statens industriverk i stället för de enskilda företagen bestämmer om anslag till utbildning, forskning och utveckling? Det är ju fråga om en klåfingrighet, och den möjliggörs genom en enorm centralisering av besluten.

Här har statens industriverk fattat ca 2 000 beslut om utnyttjandet av dessa s. k. förnyelsefonder avseende 6 000 projekt för sammanlagt 1,3 miljarder kronor. Det är ju precis som i Sovjet, där man på högsta nivå sitter och bestämmer vad företagen får göra och inte får göra. Naturligtvis betyder det mer byråkrati och mindre demokrati.

Men säg den socialdemokrat som nöjer sig med de s. k. förnyelsefonderna! Metallindustriarbetareförbundets ordförande, Leif Blomberg, har ju redan gått ut och krävt att förnyelsefonderna skall permanentas – och det innan en enda krona hade hunnit utnyttjas! Samma uppfattning har därefter framförts av pappersindustriarbetarnas förbundsråd. Och det var ju "Blomman" i Metall som ursprungligen kläckte idén till dessa fonder.

Jag vill därför fråga statsrådet Johansson: Står regeringen fast vid uppfattningen att fondmedlen, i den utsträckning de inte tagits i anspråk, återbetalas till företagen efter fem år? Kan vi lita på att regeringen, om den mot förmodan sitter kvar år 1990, kommer att stå emot kraven på en permanentning av fonderna?

Jag vill, Bengt K. Å. Johansson, gärna ha ett lika klart svar som de svar jag kunde få på den tid statsrådet var min elev i Göteborg, låt vara i nationalekonomi och inte i politik.

Anf. 13 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Man väljer ju inte sina lärare, Hugo Hegeland.

(Hugo Hegeland: Inte heller sina statsråd!)

Jag beklagar att Hugo Hegeland ser förnyelsefonder som fonder utan förnyelse. Jag har inte lusläst Ernst Wigforss på den här punkten – även om jag ganska nyligen har läst igenom en hel del av hans skrifter. Men jag skulle inte bli förvånad om det redan hos Ernst Wigforss finns rätt mycket av de här tankegångarna. Vi kan ju tillsammans försöka ta reda på det.

Skälet till att jag tycker att idén med förnyelsefonder är riktig är att svensk ekonomis och svenskt näringslivs styrka ju är att det finns en förmåga att ta till vara och utnyttja ny teknik och nya forskningsrön. Det har blivit allt viktigare att kunna göra det, eftersom den tekniska förnyelsen och föränd-

ringen sker mycket snabbt i den alltmer internationaliserade värld som vi lever i. Därför blir den internationella konkurrensen desto viktigare. Men för att vi skall kunna klara en sådan här förändring, en sådan omvandlingsprocess, är det också viktigt att de anställda i företagen kan vara med i denna, att de kan tillämpa den nya tekniken och de nya metoderna. Det är viktigt att det sker snabbt. Möjligen har man vant sig vid att göra detta inom många företag. Då är det väl desto viktigare att man, när det blir en sådan vinstkonjunktur som det blev under 1984 och som det fortfarande är, passar på att avsätta extra medel för den tekniska omvandling som vi nu befinner oss mitt inne i. Det är utomordentligt betydelsefullt att vi tar den chansen.

Det är första gången som jag har hört en mera uttalad kritik mot själva tanken bakom förnyelsefonderna. Jag kan kanske förstå att företagen inte vill bli av med sina pengar. Men att detta skulle vara en felaktig inriktning av medel – det förvånar mig att Hugo Hegeland ger uttryck för sådana tankar.

Att det har inrättats fonder beror på att man i ett skede där det finns ganska mycket pengar därigenom kan nå flera syften: dels att pengarna förs bort från löneförhandlingar och från löneglidningen där de skulle vålla problem eftersom de ju inte fördelas lika, dels att de sedan kan användas flera år framöver. Det är en stor fördel att vi har ett system och ett tänkande som medger den typen av avsättningar.

Hugo Hegeland frågar: Vore det inte bättre med ett decentraliserat system? Med ett decentraliserat system menar Hugo Hegeland att företagsledningen skall bestämma över de här pengarna på vanligt sätt. Men när de anställda kommer med i beslutsprocessen är det inte längre decentralisering. Jag tycker att det är just vad det är. Det är då vi får en decentralisering, en bredare process. Vi får då riktigare beslut i dessa frågor än om företagsledningen ensam bestämmer hur man skall använda pengarna. Det är många företag som redan kommit till denna insikt. Därför förvånar det mig att Hugo Hegeland gör sig till tolk för en annan uppfattning.

Sedan frågar Hugo Hegeland hur man skall se på detta om inte pengarna utnyttjats när man kommer fram till 1990. Jag skulle vilja säga: Den dagen den sorgen. Hittills har inget tytt på att företagen inte kommer att använda pengarna på ett vettigt sätt.

Anf. 14 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Det glädde mig att höra att statsrådet också hade läst Ernst Wigforss. Läser man Ernst Wigforss rätt kommer man fram till att han ville socialisera allt som behövs för att genomföra det paradiset han eftersträvade, nämligen ett socialistiskt samhälle. Det är ju inte underligt att redan han var inne på denna idé.

Statsrådet säger att det är nödvändigt med dessa förnyelsefonder för att ta till vara den teknik som vi har sett utvecklas. Hur i all världen kunde den industriella revolutionen komma till stånd utan förnyelsefonder, utan statens industriverk och utan särskilda löneministrar? Det är fullständigt obegripligt.

Statsrådet säger också att det är fråga om att de anställda skall få vara med och bestämma. Det skall vara decentralisering. Men förnyelsefonderna innebär ingen decentralisering – de anställda får ju inte bestämma något. Enligt de paragrafer som handlar om förnyelsefonderna skall de anställda

bara yttra sig. Sedan har regeringen delegerat beslutanderätten till statens industriverk. De anställda bestämmer alltså inte. Däremot kan de mycket väl med stöd av MBL-avtal inom varje företag vara med och bestämma. Det sitter ju representanter för de anställda i företagsstyrelsen för varje företag av stor betydelse. Även i företag av mindre betydelse är de anställda med. De har alltså redan denna möjlighet. Det behövs absolut inga förnyelsefonder för att de anställda skall få inflytande över hur företaget använder pengar för utveckling och utbildning.

Naturligtvis är enskilda företag mest intresserade av att utbilda sina egna anställda. Vad vet SIND om det? Ingenting givetvis. Det är klart att de vinstgivande företagen själva bäst vet vad framgången beror på, och alla är ju angelägna om att bevara sin konkurrenskraft. Jag kan inte se att dessa förnyelsefonder kan tillföra något nytt i detta sammanhang.

Men låt mig erinra om statsministerns uttalande i ett anförande i Södertälje den 13 april. Då hävdade Ingvar Carlsson:

”Förnyelsefonderna är oerhört underskattade. Med sex till nio miljarder kronor har vi resurser att genomföra en av de största utbildningsréformerna i Sverige. Det är den återkommande utbildningen, som vi började tala om först i början av 70-talet.”

Tillkomsten, herr talman, av förnyelsefonderna skall sålunda enligt statsministerns sätt att se saken tolkas som ett bevis på det allmänna utbildningsförfallet i Sverige – eftersom man behövde dessa 6–9 miljarder som man då hoppades på att få. Osökt kommer man att tänka på lovprisandet av de s. k. löntagarfonderna, som ju också sades vara något av det viktigaste som hade hänt svensk demokrati. I tur och ordning skall alla nya fonder som socialdemokraterna inför höjas till skyarna som något av det viktigaste som hänt Sverige på resp. område.

Nej, herr talman, den svenska modellen blir allt underligare – och det kommer den att förbli så länge slutmålet för alla dessa underligheter är visionen, dvs. illusionen, om ett hägrande socialistiskt lyckorike.

Anf. 15 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror att Hugo Hegeland skall gå ett varv till med Ernst Wigforss, om Hugo Hegeland har tolkat Ernst Wigforss så, att han vill socialisera allt genom någon sorts förstatligande. Så är det minsann inte – det finner man om man läser Ernst Wigforss. Det finns fler tankar än så, skulle jag vilja säga.

I sitt första inlägg tog Hugo Hegeland upp en fråga som jag inte hann beröra. Varför har vi fått en så komplicerad avtalsrörelse på den offentliga sektorn – sade Hugo Hegeland, om jag förstod honom rätt – när det nu ändå finns förnyelsefonder?

Det finns förnyelsefonder också på det offentliga området. Men om man hade haft en diskussion om förnyelsefonder som hade inneburit något mer grundläggande än det beslut som sedan fattades – där man avsätter särskilda pengar – så hade det kanske påverkat avtalsförhandlingarna positivt. Nu har det kommit in skrivningar i det offentliga avtalet som jag tycker pekar i riktning mot samma typ av resonemang – att man skall diskutera utbildning, produktivitet och förnyelsefrågor på ett konstruktivt sätt, så att vi alltså

kopplar samman de här pengarna med viktiga målsättningar inom den offentliga sektorn.

Hugo Hegeland säger: Vi klarade väl den industriella revolutionen i världen utan några förnyelsefonder. Ja, var inte så säker på det! Detta har att göra med kapitalbildning och med teknikspridning. Men om vi lärde oss att den industriella revolutionen ägde rum mellan 1830 och 1870, så skulle man kunna säga att vi inte riktigt har den tiden på oss i nuvarande skede. Nu går det snabbare, och för oss är det viktigt att vi kan ta till vara den nya teknik som kommer fram och som sprids snabbt – eller finns tillgänglig: ganska snabbt – och att vi utnyttjar den på det sätt som jag beskrev i mitt förra inlägg.

Sedan vill jag bara göra några ytterligare kommentarer. Det är ju inte så, att statens industriverk prövar vart och ett av dessa ärenden med hänsyn till hur pass man mellan företaget och de anställda har avvägt insatser för forskning resp. utbildning. Konstruktionen är sådan att det finns en vetorätt för huvudorganisationen. Därigenom finns det ett mycket starkt inflytande från de anställdas sida när det gäller hur dessa pengar används. Sedan friställs pengarna normalt via beslut av industriverket, utan att man behöver ge sig in på en prövning av hur parterna i det enskilda företaget har gjort sina avvägningar. Men det är viktigt att det blir ett gemensamt beslut, där de anställda kommer in som en likvärdig part i förhållande till företagsledningen. Så blir det inte genom att man har en ledamot i styrelsen, som sitter med och kan utöva ett visst inflytande.

Avslutningsvis: Jag tror att statsministern liksom jag skulle kunna hålla ett ganska långt anförande både om det befogade i motiven till och om hur gynnsamt det har varit för Sverige att vi har skaffat oss AP-fonder, inkl. fjärde AP-fonden, löntagarfonder och förnyelsefonder. Hur mycket Hugo Hegeland än må anse att vi är förtjusta i fonder tror jag att dessa har ett berättigande. Att använda sådana är faktiskt ett konstruktivt sätt att fördela utnyttjandet av tillgångar över flera år.

Anf. 16 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Om nu förnyelsefonderna är så utomordentligt betydelsefulla som statsrådet Johansson och inte minst statsministern tycker, är det fullständigt obegripligt att ingen i regeringen tidigare hade kommit att tänka på detta. Det var ju Leif Blomberg som först framförde tanken på sådana. Anledningen härtill var helt enkelt att sådana enligt hans uppfattning skulle vara enda sättet att hålla tillbaka de höga lönekraven. Det var inte alls fråga om att det skulle finnas ett oerhört stort behov av utbildning inom företagen. Motivet var inte alls att de anställda överallt inom företagen hade brist på utbildning och att det därför behövdes utbildningsfonder. Dessa skulle i stället användas för att dämpa lönekraven, men så har givetvis inte blivit fallet.

Man försöker nu med en förskönande omskrivning göra gällande att det här är fråga om en av de viktigaste utbildningsreformerna i Sverige, vilket t. ex. statsministern framhållit. Det är fullständigt nonsens. Visst hade Wigforss flera tankar, men vad gäller ett systemskifte räcker det med tanken på en fullständig socialisering av Sverige. Man tycks helt ha glömt att det inom varje företag pågått en ständig utbildningsverksamhet, vid maskiner,

ute på verkstadsgolvet, genom att personalen skickas på kurser osv., långt innan förnyelsefonderna fanns.

Varför förklarar man från företagarråd att förnyelsefonderna är helt onödiga? I finansutskottet genomförde vi en utfrågning med ledande företagarrpresentanter, och dessa avstyrkte bestämt sådana fonder som varande helt onödiga. Att så är förhållandet framgår även av det mycket ringa intresse som har visats för utnyttjandet av dessa.

Det var vidare mycket betecknande att statsrådet sade att det är huvudorganisationerna som har vetorätt. Ja, det är inte mannen på verkstadsgolvet eller de anställda inom fabriken över huvud taget som har vetorätt mot användandet av förnyelsefonderna, utan det beslutas över huvudet på dem om fonderna skall få utnyttjas eller ej. Jag kan inte inse att detta på något sätt ökar den anställdes inflytande på verksamheten i företaget. Ett sådant inflytande kan givetvis utövas endast genom direkt samtal. De som arbetar i företaget märker var det finns brister i utbildningen och var nya insatser behöver göras.

Volvo anslår exempelvis åtskilligt fler miljarder än vad företaget nu tvingas avsätta till de s. k. förnyelsefonderna. Å andra sidan tvingas företag i betydligt lägre vinstläge, vilka inte har så mycket pengar, att trots detta avsätta sådana medel. Jag kan tänka mig att vissa företag kan råka i en del svårigheter på grund av att de måste avstå från att använda dessa medel i åtminstone fem år.

Anf. 17 Statsrådet BENGT K. Å. JOHANSSON:

Herr talman! Det är riktigt att Leif Blomberg, Metall, förde fram den här tanken år 1984 och sedan i 1985 års avtalsrörelse. Det var dock fråga om en tanke som hade tänkts tidigare. Jag tror t. o. m. att det finns dokument från 1970-talet där förnyelsefonder för utbildning nämns. En sådan här tanke kan dock få vänta till det lämpliga ögonblicket kommer, och det är inget tvivel om att det var ett gynnsamt tillfälle i det läge där företagen hade så stora vinster att redovisa, varav en del lämpligen kunde användas för de här viktiga ändamålen. Jag tror att Ingvar Carlsson har alldeles rätt när han säger att detta är en av de viktigaste utbildningsreformerna någonsin, eftersom den ger ett tillskott till utbildningen bland de anställda i företagen som vi inte har sett maken till tidigare. Men Hugo Hegeland är, skulle jag vilja säga, sant konservativ. Han säger att dessa utbildningsfonder redan fanns, att de är helt onödiga och att företagsledningen vet bäst. Har man denna uppfattning är det klart att man anser att utbildningsfonderna – förnyelsefonderna – är onödiga. Jag tycker emellertid inte det.

Sedan skulle jag vilja polemisera mot Hugo Hegeland när han säger att dessa förnyelsefonder har utnyttjats dåligt. Jag tycker inte att man kan dra denna slutsats. När pengar skulle betalas in till dessa fonder senast den 15 oktober hade 6 100 företag betalat in sammanlagt 5,2 miljarder. Fram till den 30 november hade 2 000 beslut fattats omfattande 6 000 projekt till ett sammanlagt belopp på 1,3 miljarder. Fonderna är tänkta att finnas i fem år; därför anser inte jag att detta är ett långsamt utnyttjande.

Slutligen, Hugo Hegeland, är mannen på verkstadsgolvet normalt med i en facklig organisation som i sin tur bildar huvudorganisationer. Därför har

dessa förnyelsefonder fått denna tekniska utformning. Men mannen på golvet kommer i åtnjutande av utbildningen och är även med och beslutar om den.

Andre vice talmannen anmälde att Hugo Hegeland anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1986/87:79 om köerna inom sjukvården

Anf. 18 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Daniel Tarschys har frågat mig:

1. om väntetiderna för olika slags operationer runt om i landet är kända för socialdepartementet och om jag är beredd att redovisa dessa uppgifter för riksdagen och
2. om regeringen är beredd att vidta konkreta och handfasta åtgärder för att nedbringa de långa väntetiderna och när sådana förslag i så fall kan väntas.

Vid sammanträde i socialdepartementets hälso- och sjukvårdsberedning den 19 november i år diskuterade jag bl. a. kösituationen inom sjukvården med företrädare för socialstyrelsen och sjukvårdshuvudmännen. Det är för närvarande långa väntetider till starr- och höftledsoperationer inom en del landsting i landet. Denna situation har uppstått som en följd av bl. a. den snabba medicintekniska utvecklingen, som medger att undersökningar och behandlingar som tidigare varit komplicerade och smärtsamma nu kan göras relativt enkelt och skonsamt. När en ny teknik kommer fram och kunskap om denna sprids ökar efterfrågan snabbt och kan i början inte tillgodoses trots att utbudet ökar.

Vid en rundringning till flertalet landsting, som vi genomfört på socialdepartementet, har vi kunnat konstatera att sjukvårdshuvudmännen genom olika aktiviteter söker få ner väntetiderna. Jag delar emellertid Daniel Tarschys åsikt att vi på nationell nivå behöver en analys av hela kösituationen i sjukvården. Socialstyrelsen genomför därför i samarbete med Landstingsförbundet en kartläggning av väntetiderna, där dessa sätts i relation till verksamheternas olika moment – utredning, behandling och eftervård. Jag räknar med att få en första avrapportering till hälso- och sjukvårdsberedningen under våren 1987.

Daniel Tarschys efterlyser konkreta och handfasta åtgärder för att nedbringa väntetiderna. Främst är detta en fråga för landstingen själva att besluta om.

För att ge större eftertryck åt diskussionen och om möjligt få fram ett konkret handlingsprogram har hälso- och sjukvårdsberedningen på mitt förslag kallat till en bred diskussion om väntetider och läkarförsörjning. Till denna diskussion kommer att inbjudas företrädare för sjukvårdshuvudmännen, de politiska partierna och de fackliga organisationerna. Diskussionen skall äga rum den 27 januari 1987.

Anf. 19 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på mina två frågor. Den första frågan har sin bakgrund i att regeringen tidigare har intagit en negativ hållning till folkpartiets krav på en kartläggning av köerna inom sjukvården. Våren 1985 avvisade fru Sigurdsen ett önskemål från Björn Molin om en sådan samlad redovisning.

Så sent som i våras gick socialdemokraterna här i riksdagen emot ett folkpartiförslag om en kartläggning. Därför uppfattar jag det som en mycket glädjande framgång att socialministern numera har en annan uppfattning i denna fråga och alltså delar vår bedömning att det behövs en analys av hela kösituationen inom sjukvården. Eftersom jag då och då klankar på socialministern vill jag nu gärna ta tillfället i akt och oreserverat berömma henne för denna nya uppfattning. Jag utgår från att rapporteringen våren 1987 blir offentlig och därmed också tillgänglig för riksdagen.

Beträffande beredskapen för handfasta och konkreta insatser mot sjukvårdsköerna kan jag inte vara lika positiv. När det här ämnet kommer på tal är det alltid två teman som socialministern tar upp. Det ena är att köerna beror på den medicintekniska utvecklingen. Det andra är att saken ankommer på landstingen och inte på regeringen. Men här tycker jag faktiskt att fru Sigurdsen gör det litet för enkelt för sig. Det är sant att utvecklingen inom läkarvetenskapen gjort att en mängd nya ingrepp och behandlingar har blivit möjliga. Men nyckelfrågan blir varför vi i Sverige är så fasligt långsamma på att anpassa oss till de nya möjligheterna. Hjärtsjukdomar är här ett mycket bra exempel. Vi gör i Sverige omkring 250 kranskärlsoperationer per en miljon invånare, medan man i andra länder gör det dubbla eller tredubbla. Det har nyligen kommit ett planeringsunderlag från socialstyrelsen, där det sägs att vi borde inrikta oss på 800 operationer per en miljon invånare och att det brådskar med en utbyggnad. Vad gör regeringen för att främja en sådan utbyggnad?

Socialministern säger i svaret att det i första hand är landstingens sak att ta itu med väntetider och köer inom sjukvården. Jag förnekar inte detta. Men vi har också ett statsråd som är ansvarig för sjukvårdsfrågorna, och vi har en regering som enligt hälso- och sjukvårdslagen har det övergripande ansvaret för att sjukvården fungerar. Inte minst är regeringen ansvarig för att olika delar av det offentliga systemet samverkar och inte motverkar varandra. Här tycker jag det finns stora brister i den politik som regeringen bedriver. Skall sjukvården klara en flexibel efterfrågan, måste det också finnas flexibelt utbud. Men genom höga marginalskatter, Dagmarreformen och på annat sätt har man minskat läkarnas intresse och möjligheter att arbeta extra.

Ett annat problem är kopplingen mellan sjukförsäkringen och sjukvården. Den har genom Dagmarsystemet blivit helt mekanisk, och det ställs inga prestationskrav. Samtidigt ser vi hur patienter som står i kö inom sjukvården blir sjukskrivna i månader och år i väntan på operation och rehabilitering. Kostnaderna för sjukförsäkringen har stigit med flera miljarder de senaste åren. Det är inte alls osannolikt att så mycket som en miljard kronor går till patienter som befinner sig i sjukvårdsköerna. När man lokalt, t. ex. i Göteborgs och Bohus län, försöker pröva på att både spara pengar och förkorta köerna genom att föra över medel från sjukförsäkringen till

sjukvården, sätter regeringen käppar i hjulen och stoppar experimentet. Jag efterlyser fortfarande aktiva åtgärder från regeringens sida för att få bukt med sjukvårdsköerna. Det minsta man kan begära, fru Sigurdsen, är att regeringen i varje fall slutar med att motverka de försök i denna riktning som görs av sjukvårdshuvudmännen.

Anf. 20 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Den 7 juni 1985 diskuterade vi här i riksdagen propositionen om HS 90 och socialutskottets betänkande med anledning av denna proposition. Från moderat sida var vi som enda parti starkt kritiska mot proposition och betänkande på vitala punkter. Först och främst menade vi att man i betänkandet och i propositionen överbetonat primärvårdens roll inom ramen för den totala sjukvården. Samtidigt bantade man länssjukvården och operationssjukvården på ett sätt som vi ansåg inte rimmade med de centrala behov som vi har av just denna form av sjukvård.

Herr talman! Jag skall be att få citera litet grand ur vår partimotion. Där stod bl. a.:

”Den, enligt vår mening, kraftigt överdrivna tilltron till vad folkhälsopolitik och en starkt utbyggd primärvård kan åstadkomma förefaller ha lett HS 90 och propositionen till uppfattningen att kvalificerad sjukvård vid läns- och länsdelssjukhus är något som i betydande utsträckning kan och bör ersättas av primärvård. Detta är som vi redan antytt helt felaktigt och tyder på att den medicinska sakkunskapen inte haft mycket att säga till om vid utformningen av principprogrammet. Primärvård är inte, och kan inte, vara ett alternativ till länssjukvård annat än i gränsskikten där länssjukvårdens kvalificerade insatser inte behövs.”

Från sammanfattningen av motionen vill jag citera:

”Vi måste konstatera att HS 90-programmet saknar trovärdighet och att programmet och därmed propositionen inte kan läggas till grund för utvecklingen av hälso- och sjukvårdspolitiken. Att inom ramen för de resurser som kan påräknas växla länssjukvård mot primärvård i offentlig regi på det sätt som föreslås är uteslutet för så vitt inte ambitionen att bota sjukdom sänks påtagligt.”

Herr talman! Jag konstaterar att de farhågor som vi då från moderat sida betonade har besannats betydligt snabbare än vad vi egentligen kunde tro. Vi hade redan då på känn och visste om att det fanns besvärliga köer inom viktiga delar av sjukvården, och vi tog upp den frågan till seriös och saklig debatt. Men tyvärr fick vi inte medhåll från kammarmajoriteten. Den moderata gruppen i Landstingsförbundet hade precis samma uppfattning beträffande inriktningen av hälso- och sjukvårdspolitiken i samband med den remissbehandling som föregick propositionen.

Herr talman! Jag menar att det från regering och riksdag har gått ut felaktiga signaler till sjukvårdshuvudmännen när det gäller inriktningen av hälso- och sjukvården inför framtiden. Vi ser nu de oerhörda lidanden som köerna innebär för starrpatienter, dem som har höftledsbesvär, kranskärlspatienter och andra. Lidande och för tidig död är en följd av en som vi menar felaktig inriktning beträffande sjukvårdsresurserna. Väldigt mycket av våra stolta välfärdsambitioner kan nu inte förverkligas beroende på de problem som vi har.

Herr talman! Vi menar också att regeringen egentligen inte ser dessa problem på det sätt som man borde göra. Man kan faktiskt ifrånsätta företrädare för regeringen märka påtagligt dubbla budskap i de här frågorna. Statsrådet Sigurdsen är säkert ärlig i sin uppfattning när det gäller ambitionen att lösa problemen. Men man blir betänkt när man tar del av civilminister Bo Holmbergs tal vid bl. a. Kommunförbundets konferens så sent som den 20 november 1986. Jag citerar litet grand ur det tal som han höll där:

”Ett viktigt inslag i en politik som tar sikte på att både slå vakt om kvaliteten och att öka effektiviteten är att genomföra nödvändiga strukturförändringar inom den offentliga sektorn.”

Han sade vidare: ”Utbyggnaden av äldre- och primärvård och förebyggande hälsovård måste leda till neddragningar inom sjukhusvården. Annars får vi överkapacitet eller att människor får sjukhusvård i stället för vård på sjukhem och på vårdcentral.”

I dessa dagar – när vi har påtagliga köer som medför socialt lidande för hundratals och kanske tusentals människor i vårt land – går civilministern ut och säger att vi har en överkapacitet beträffande den här formen av sjukvård! Min fråga till socialministern är: Delar socialministern civilministerns uppfattning att vi har en överkapacitet när det gäller dessa viktiga sjukvårdsresurser?

Jag tror att det finns anledning för regeringen att verkligen tänka igenom situationen och sedan också torgföra sin uppfattning utifrån en samlad syn på de här frågorna. Veldig många människor förväntar sig att vi tar vårt politiska ansvar också i riksdagen när det gäller de allvarliga köerna inom sjukvården för närvarande.

Anf. 21 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Köerna inom sjukvården är ett besvärande problem. När man talar om orsakerna till dem tror jag för min del inte att det är så lätt att utse den ena eller andra syndabocken. Man förenklar verkligen problemet om man i hastigheten säger att det är Dagmarreformens fel. Det är mycket mer komplicerat än så.

Ytterst har problemen sin grund i tillgången på läkare. Där har vi kanske litet till mans en mindre bra bakgrund. Jag har länge – så långt det gick – försökt motarbeta krav på nedskärningar inom läkarutbildningen. Mycket pådrivande i det avseendet har flera andra partier i denna kammare varit. Till slut har också jag fått finna mig i att en i stort sett enig riksdag har skurit ner läkarutbildningen. I dag har vi fler läkarvakanser än någonsin.

Så till frågan om primärvården. Jag är fullkomligt övertygad om, att om sjukvården bara skall inrikta sig på att ta hand om de skador som uppstår i samhället och inte ger de förebyggande insatserna tillräcklig vikt, då kommer vi aldrig att klara upp det här. Då kommer vi att drunkna i de onödiga skador som hela tiden uppstår. Däremot vill jag ge dem rätt som säger att det, även om vi lyckas med den förebyggande verksamheten, inte för den skull kommer att falla ut stora pengar. Framför allt en ökad medellivslängd gör ju att det förr eller senare uppstår sjukvårdskostnader. Det är fråga om att öka livskvaliteten när man försöker förebygga ohälsa och sjukdom.

Jag tror också att trycket på slutenvårdsinrättningarna kommer att vara

ganska stort en lång tid framöver. Men jag tror att det går att göra mycket genom att lära sig av internationella erfarenheter. Dessutom gäller det att i vårt land söka bästa klinik. alltså studera de kliniker som gör ett effektivare arbete, hinner med fler operationer osv. och överföra deras teknik till andra kliniker.

Däremot tror jag inte att de tänker rätt som säger, att om vi bara får mer av privat vård, så klarar vi problemen. Jag är för privata alternativ över hela vårt land, men i dag är 1 % av vården privat och 99 % offentlig. Inom operationsverksamheten, där köerna finns, är den privata verksamheten ännu mindre. Därför måste man lägga tyngdpunkten i strävandena på att öka effektiviteten i den del av vården som motsvarar 99 % av verksamheten.

Men det är klart att man kan lätta på trycket på slutenvårdsinrättningarna genom att köpa ytterligare tid av läkarna. I t. ex. Stockholm, med moderat ledning och med ett folkpartistiskt sjukvårdslandstingsråd, kan man naturligtvis köpa en mängd privata operationer, om man är beredd att betala för det. Man kan köpa in dem hos privata vårdgivare på egna kliniker som står tomma.

Vad jag återigen vill säga i detta inlägg är att vi samtliga här, med det ansvar vi har litet till mans på olika håll i hela riket, skall vara försiktiga i debatten och i stället försöka föra en sjukvårdsdebatt som leder framåt och ta itu med de uppenbara problem som finns på många ställen.

Jag ber att få tacka för att jag fick göra detta inlägg, herr talman.

Anf. 22 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! När det gäller att kartlägga köerna kan det vara ganska intressant att notera att socialstyrelsen tidigare hade en regelbunden statistik, där man samlade in uppgifter från samtliga kliniker vid landets akutsjukhus. Detta gjorde man t. o. m. sista kvartalet 1978. Vad hände sedan? Ja, sedan kom det en proposition om socialstyrelsens omorganisation. Den här statistiken utsattes för viss kritik, som jag kan förstå var befogad ibland. Det är nämligen väldigt svårt att åstadkomma en tillförlitlighet när det gäller huruvida köer är jämförbara, hur man skall definiera begreppet kö osv.

När man läser den här propositionen, signerad av dåvarande socialministern Gabriel Romanus, finner man att han föreslog att denna statistik skulle upphöra. Gabriel Romanus skrev i propositionen att han ansåg att socialstyrelsen inte själv annat än i undantagsfall bör producera statistik.

Jag var förmodligen som riksdagsman med om att tillstyrka propositionen. Jag vill återigen upprepa att det inte är lätt att åstadkomma en tillförlitlig kartläggning, som exakt visar vilka köer vi har. Jag tror att vi skall ha det fullt klart för oss.

Sedan vill jag säga till Daniel Tarschys att det vidtas en hel del åtgärder. Socialstyrelsen och Landstingsförbundet skall till juni 1987 i en expertgrupp ta fram förslag till kranskärlskirurgins utveckling i landet. Man skall redovisa sina delresultat efter hand.

Det råder brist på röntgenläkare. Därför är det köer till den diagnostiken. Vi har tillsatt en arbetsgrupp som skall lägga fram förslag om hur kapaciteten inom radiologin skall ökas. Det arbetet skall redovisas tidigt under 1987.

När det gäller gråstarrsoperationer kan jag redovisa att det 1985 genomfördes totalt 16 500 sådana operationer i Sverige. Vi räknar med att det i år skall genomföras 20 000 sådana operationer. Vi kan också notera att det 1985 genomfördes 200 operationer per 100 000 invånare. Det är samma siffra som för våra grannländer Island och Danmark.

Jag tror emellertid, precis som Börje Hörnlund, att det inte går att hitta bara *en* syndabock. Nu har ju Daniel Tarschys hittat en syndabock: socialministern. Han får gärna utmåla mig som sådan, men då lyssnar jag mycket intresserat till vad det är för metoder och medel som folkpartiet och Daniel Tarschys vill komma med. Jag förstår att Daniel Tarschys ifrågasätter olika saker och frågar mig om olika åtgärder. Bakom det måste förmodligen ligga att folkpartiet har geniala metoder för att komma till rätta med dessa problem. Jag kan emellertid inte skönja några sådana i Daniel Tarschys debatter; det är inte första gången som han debatterar dessa frågor. Jag vet mycket väl att blåslampan kommer att förfölja mig, och jag skall ställa upp i de här debatterna.

Jag tror att det behövs olika åtgärder och att det är inte minst viktigt att pröva olika metoder, som man nu gör ute i landstingen, för att på olika sätt organisera insatserna så att man kan komma fram till ett bättre resultat. Många av de reportage som har gjorts kring de här problemen visar att det ändå går att göra förändringar. Det finns olikheter inom ett och samma landsting, där man på en klinik har klarat det bra medan en annan klinik klarat det sämre.

Det är kanske utsiktslöst för oss att här återigen diskutera framställningen från Göteborgs och Bohus läns landsting. Redan enligt nuvarande statsbidragsbestämmelser utgår ungefär 8,5 miljarder kronor från försäkringen till sjukvården. Vi är också beredda att vid nästa förhandling med Landstingsförbundet diskutera hur försäkringskassornas bedömningar bättre skall kunna tas till vara när det gäller landstingens planering. Som jag tidigare har sagt, har rehabiliteringsberedningen bl. a. i uppdrag att titta på det här för att man eventuellt skall kunna utnyttja de samlade resurserna på ett bättre sätt.

Aktiva åtgärder vidtas, och jag skall vara mycket lyhörd för vilka aktiva åtgärder – utöver dem som redan är på gång – som Daniel Tarschys har att komma med. Men då vill jag höra någonting utöver detta om framställningen från Göteborgs och Bohus läns landsting, tack!

Anf. 23 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Jag har viss förståelse för att socialministern är trött på att höra talas om detta experiment, som alla politiska partier i Göteborg ville genomföra. Men eftersom det nu var ett experiment som innebar att man dels sparade pengar, dels kortade av köerna, är man förbluffad över att regeringen inte gav sitt medgivande. Jag är lika förbluffad själv, och därför återkommer jag då och då till socialministern med frågan om regeringen inte har tänkt om. Det förefaller för alla bedömare utom regeringen så uppenbart att hittar man en möjlighet att både spara pengar och korta av köerna så skall man gripa den möjligheten i flykten. Det är i djup förbrylelse över regeringens ställningstagande som vi då och då återkommer i den här frågan.

Det är förvisso inte så att jag vill göra socialministern till syndabock för

sjukvårdsköerna, och inte heller vill jag utpeka Dagmarreformen som enda faktor – långt därifrån. Men socialministern är dock det ansvariga statsrådet, och regeringen har ett övergripande ansvar för att sjukvården i landet fungerar, för att sjukförsäkringens pengar används klokt och för att hela det samlade systemet är i harmoni med sig självt. Det är därför vi då och då återkommer till de brister som har sitt ursprung i att olika delar i systemet inte är harmoniserade.

Det råder inte harmoni i systemet, om sjukförsäkringen månad för månad, år efter år betalar ut pengar till patienter som väntar på en relativt billig operation. Då skulle ju de pengarna mycket bättre och mera humant kunna användas för att se till att fler operationer kom till stånd.

På ortopedkirurgiska kliniken i Göteborg har man nu väntetider på mellan två och tre år för oprioriterade fall. Det gläder mig att socialministern vid sina rundringningar i landet har fått fram exempel på att köer har kortats. Säkert görs det framsteg, säkert finns det områden där man expanderar vården, men det bekymmersamma är att vi har så många områden där vården inte expanderar att socialstyrelsen kom fram till att vi skulle behöva mer än tredubbla t. ex. de hjärtkirurgiska ingreppen.

Det finns alltså oerhört mycket mer att göra. Jag har inte tid att på mina tre minuter ge en total katalog över vad folkpartiet vill göra för att attackera kösamhället på detta område, men jag lovar socialministern att vi skall återkomma i vår sjukvårdspolitiska motion i januari.

Anf. 24 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag fick inte något svar på min fråga: Anser statsrådet Sigurdson – i enlighet med statsrådet Holmbergs uttalande – att vi har en överkapacitet när det gäller läns- och länsdelssjukvården? Det skulle vara intressant att få höra hur socialministern, som är ansvarig för dessa frågor, ser på den saken.

Vidare vill jag fråga: Vilken är regeringens samlade uppfattning beträffande kapaciteten inom sjukvården?

Sedan vill jag återigen ta upp frågan om inriktningen av sjukvården. Jag vill således fråga statsrådet: Är det inte dags att se över denna fråga? När inriktningen av sjukvården leder till nämnda problem – till bristsituationer när det gäller oerhört viktiga delar av den svenska sjukvården, delar som gör svensk sjukvård ökänd internationellt sett –, är det då inte dags att fråga sig: Har vi en riktig inriktning när det gäller sjukvården, utifrån de debatter som vi har fört om HS 90 och sjukvården i framtiden?

Är det inte också dags att se över sjukförsäkringssystemet i enlighet med vad vi moderater har krävt? Moderata samlingspartiet är det enda parti som har begärt att vi skall få ett heltäckande och bättre sjukförsäkringssystem, som innebär att försäkringen också skall täcka en större del av sjukvården över huvud taget. Om vi hade haft ett sådant system skulle försöket i Bohuslandstinget inte ha behövt avvisas. Då hade det nämligen varit självklart att använda de gemensamma resurserna så, att också de som inte ser, de som inte kan gå och de som har kärleksjukdomar skulle få sina problem lösta. Då hade vi kunnat ta av de samlade resurserna och lösa problemen, i stället för att – som nu är fallet – diskutera försök i Bohuslän. Man säger:

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

Om köerna inom sjukvården

Landstinget i Bohuslän är ju inte det fattigaste landstinget, så där skall man inte ha några försökspengar.

Är det således inte dags, Gertrud Sigurdsen, att se över vårt samlade försäkringssystem och att förbättra det på det sätt som vi moderater förespråkar? Då skulle vi kunna hjälpa de sjuka.

Till sist. Gunnar Hofring, Landstingsförbundets ordförande, sade i TV i söndags: Visst skall vi använda oss av den privata vården. Nu går Gunnar Hofring ut och säger: Vi tar den lilla privata vården som en räddningsplanka i det här läget. Det skall jämföras med den lilla procent som Börje Hörnlund pekar på. *Nu* är det dags att gripa tag i räddningsplankan!

Min fråga till statsrådet Sigurdsen blir: Är det inte dags att i stället se till att den privata alternativa vården får en chans inom ramen för vår totala sjukvård i stället för att bara se denna som en räddningsplanka när den offentliga vården inte fungerar?

Anf. 25 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag kan hålla med Daniel Tarschys om att olika delar av systemet kanske inte alltid harmoniserar. Sedan säger Daniel Tarschys att han inte hade någon katalog att presentera. Men jag hade emotsett ett litet bidrag till den katalog som vi alltså har att förvänta oss under den allmänna motionstiden i januari. Jag ser således med intresse fram emot den katalogen och mot de nya fräscha, friska idéer som där kommer att presenteras.

Sedan till det här med att använda försäkringskassans pengar. Jag tror att vi skall ha klart för oss att vi på den punkten inte löser alla köproblem. Daniel Tarschys tror nog inte heller någonting annat.

Det är ju så, Daniel Tarschys, att de flesta som behöver en höftled eller som behöver genomgå en starroperation är pensionärer, människor som alltså inte längre omfattas av sjukförsäkringen. Daniel Tarschys och folkpartisterna i övrigt menar väl inte att man skall prioritera de människor för vilka sjukförsäkringssystemet gäller och låta äldre och gamla få stå tillbaka?

Vidare tror jag inte att det finns någon som tycker att man skall premiera ineffektiva kliniker – jag avser då inte de kliniker som finns i Västsverige. Det är viktigare att man försöker göra en översyn och ta reda på vilka metoder som finns och hur man kan organisera vården.

Till Göte Jonsson vill jag säga att det är riktigt att gamla människor inte skall behöva ligga kvar på akutsjukhus när de hellre borde finnas på små sjukhem, kanske inom äldreomsorgen. En sådan omstrukturering när det gäller hälso- och sjukvården anser både Göte Jonsson och jag är riktig.

Göte Jonsson ställer flera gånger frågan till mig: Är det inte dags att inriktningen på sjukvården förändras i enlighet med vad moderaterna tycker? Den frågan svarar jag nej på, och jag förmodar att de övriga partierna här i kammaren gör likadant, därför att moderaterna är ganska ensamma här.

Den svenska hälso- och sjukvården är ökänd internationellt, påstår Göte Jonsson. Varför kommer då så många delegationer från andra länder hit för att studera den svenska hälso- och sjukvården, som de tycker är ett föredöme? Vi låter dem se på verksamheten i olika delar av landet, på landstingens verksamhet som är mycket fin. Kvaliteten på den svenska hälso-

och sjukvården är mycket hög, och den är även mycket hög på alla de kategorier människor som jobbar där. Jag vill bestämt vända mig mot påståendet att den svenska hälso- och sjukvården skulle vara ökad.

Den privata delen av hälso- och sjukvården är och har alltid varit liten, och regeringen anser att den är ett värdefullt komplement till den offentliga sjukvården. Det är också riktigt, precis som Gunnar Hofring sade i debatten, att använda den privata hälso- och sjukvården, som i många sammanhang är flexibel, som ett utmärkt komplement för att bidra till att förkorta köerna på de områden där det i dag är köer.

Anf. 26 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Socialministern är nyfiken på folkpartiets förslag. Jag tror att hon känner väl till dem, men låt mig upprepa några av dem.

Folkpartiet har begärt en kartläggning av köerna, för att få ett ordentligt underlag. På den punkten har vi tillmötesgått, vilket vi är mycket glada för.

Vi har begärt en annan politik gentemot fritidspraktiker och sjukgymnaster. Det skall finnas en större förståelse för och en mera positiv hållning till den privata sektorn, till de olika alternativen. På den punkten svajar socialdemokratin av och an – ibland kommer det positiva uttalanden, som från Gunnar Hofring i söndags, men ofta kommer det negativa uttalanden, som går ut på att vården är ett område där all privat verksamhet skall vara bannlyst. Det är fortfarande oklart var socialdemokratin står i den frågan.

Vi har begärt lägre marginalskatter. Det är något som kan bidra till att läkarna finner det mera lönsamt att operera än att tapetsera. Det kan också bidra till att minska köerna.

Vi tror att sjukförsäkringen i större utsträckning måste användas för att få bort resursbrister inom vården. Bohusexperimentet är intressant, just därför att det är ett fall där man skulle kunna pröva en sådan överföring och både spara pengar och förkorta köerna. Vi är mycket missnöjda med att regeringen inte har velat gå med på detta experiment, trots att det har tillstyrkts av alla parter i Göteborg.

Gertrud Sigurdsen sade att hon kände blåslampan i ryggen. Det är alldeles riktigt – blåslampan är på. Vi kommer att fortsätta att tjata om den här frågan, därför att det är så uppenbart att regeringen förr eller senare måste göra en saklig bedömning, och en sådan kan bara sluta i att det är klokt, om man har tillfälle, att både förkorta köer och spara pengar.

Vi har begärt en utbyggnad av hjärtsjukvården i Norrland. Nu kommer socialstyrelsen med en bedömning som tyder på att alla har underskattat behovet av hjärtsjukvård i hela landet. Det behövs en snabb expansion av hjärtsjukvården om man skall klara de patienter som har behov av ingrepp. Det är önskvärt att riksdagen nästa gång följer folkpartiets förslag om en sådan expansion.

Det finns många andra förslag från folkpartiet, och jag lovar fru Sigurdsen att vi skall återkomma i januari med ett program för att aktivt attackera köerna inom sjukvården.

Anf. 27 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att för tredje gången få upprepa min fråga. om civilministerns syn på överkapaciteten också är socialministerns syn. Jag tycker att det är viktigt att få besked om hur den samlade regeringen ser på kapaciteten inom sjukvården. Den ena ministern kan inte svara på frågor här och vara oroad över de brister vi har, medan en annan minister vid en konferens säger att vi har överkapacitet och att det är risk för överkapacitet inom samma område. Vilken är regeringens uppfattning?

Beträffande HS 90 säger statsrådet att moderaterna står ensamma. Vi är ensamma i den här kammaren, men vi är inte ensamma i verkligheten, för verkligheten har visat att vi har rätt. Jag tror att det kommer att bli som i väldigt många andra frågor, att även andra politiska partier kommer att sluta upp kring vår syn på det här problemet. De patienter som inte får vård vet också att vi har rätt. Bland dem som arbetar inom hälso- och sjukvården har vi stöd av mycket breda grupper läkare, sjuksköterskor och annan vårdpersonal. De ser dessa problem och säger: Varför sörjer ni inte för att vi får justeringar i inriktningen?

Herr talman! Vi återkommer till den här punkten, och jag hoppas att vi skall få ett bredare stöd även i kammaren utifrån en bättre verklighetsförankring.

I synen på åldringsvården delar jag statsrådets uppfattning att det inte är meningen att de gamla skall ligga och ta upp vårdplatser på våra sjukhus. När det gäller äldreomsorgen har vi en ganska klar och samstämmig syn. De skall bo hemma så länge de kan, och de skall ha kvalificerad vård när de behöver detta. Det är orimligt att de gamla skall vara intagna på institutioner och sjukhus därför att de inte kan se eller gå eller inte kan röra sig av annan anledning, när vi inte ens kan vårda dem som behöver kvalificerad sjukvård. Jag tycker att statsrådet här målar upp ett problem som på sätt och vis inte finns. Vi måste ändå lösa båda problemen.

Alternativvården skall vara ett komplement, säger socialministern. Men varför skall den vara ett komplement som man från den offentliga vårdens sida kan rycka till sig när man behöver? Är det inte dags att i stället se alternativvården som en resurs, en resurs som man satsar på? Vi vet att alternativet ger flexibilitet och även effektivitet inom sjukvården. Det ger valfrihet för patienten, det ger valfrihet för dem som arbetar inom sjukvården. Se inte längre alternativvården som ett komplement när landstingen behöver den, utan se den som en resurs för patientens skull och för att de som arbetar inom vården också skall kunna få valfrihet och bättre arbetsförutsättningar!

Anf. 28 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag blir litet förvånad när Daniel Tarschys mer eller mindre beskyller läkarna för att dessa på grund av de – som de anser – höga marginalskatterna skulle vara beredda att tapetsera hellre än att operera. Jag tror inte att våra läkare har en sådan inställning när det gäller att komma till rätta med de mänskliga problem som blir resultatet av att vi har långa köer. Jag tycker att det var en orättvis beskyllning.

Jag har svarat en gång, Göte Jonsson. Jag upprepar mitt svar. Det som

Göte Jonsson exemplifierade med gällde insatser inom långvården. Där tycker jag att vi skall ändra strukturen så att människor får den vård och den tillsyn som de behöver. Naturligtvis skall gamla människor bo hemma så länge som möjligt.

Den privata delen av hälso- och sjukvården är ca 5 %. Den har aldrig varit större, och jag skulle förmoda att den inte kommer att bli så mycket större. Då är den ett komplement till den offentliga hälso- och sjukvården som alltså omfattar 95 %. Men jag vill säga att det är en resurs som vi har som komplement till den offentliga hälso- och sjukvården.

Tredje vice talmannen – som under detta anförande övertog ledningen av kammarens förhandlingar – anmälde att Daniel Tarschys och Göte Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellationerna 1986/87:81 och 93 om bibehållen tillgång på kompetenta sjuksköterskor

Anf. 29 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Rosa Östh har frågat mig på vilket sätt regeringen avser ta initiativ för att långsiktigt upprätthålla kompetensen inom sjuksköterskeyrket.

Gullan Lindblad har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta dels för att rekrytera fler studerande till de medellånga vårdutbildningarna, dels för att behålla legitimerade sjuksköterskor och assistentpersonal inom hälso- och sjukvården.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Liksom frågeställarna anser även jag att sjuksköterskorna har en mycket viktig roll inom hälso- och sjukvården och att deras kompetens och yrkesskicklighet är av stor betydelse. I vårt land finns i dag drygt 90 000 legitimerade sjuksköterskor. Varje år nylegitimeras över 3 500 sjuksköterskor. Jag anser att de svenska sjuksköterskorna genomgående håller hög standard.

När det gäller utbildningens kvalitet är det viktigt att den hålls på en hög nivå. Jag anser att vårdutbildningarna i dag – genom de senaste årens utbildningspolitiska reformer – har en bra beredskap för att kunna anpassas till den nya vårdstruktur som statsmakterna i propositionen om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården skisserat. Högskolereformen år 1977 innebar att sjuksköterskeutbildningen blev högskoleutbildning. Ännu en genomgripande reformering av sjuksköterskeutbildningen vidtog år 1982. Därvid höjdes antagningskraven från genomgången grundskola till genomgången gymnasieutbildning.

Vid de 39 vårdhögskolorna arbetar man med att upprätthålla och även höja utbildningens kvalitet. Jag har med tillfredsställelse noterat att sjuksköterskorna under senare år visat ett allt större intresse för forsknings- och

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om bibehållen tillgång
på kompetenta sjuk-
sköterskor*

utvecklingsarbete. Flera vårdhögskolor har också inrättat särskilda tjänster för forskning och utveckling.

En väsentlig del av sjuksköterskeutbildningen är förlagd till praktisk verksamhet inom hälso- och sjukvård. Detta ger de blivande sjuksköterskorna en god förankring i dagens vårdarbete. Samverkan mellan forskning, utbildning och praktik kan dock i vissa avseenden förbättras.

Jag är medveten om att sjuksköterskeutbildningen under de senaste åren inte haft så många sökande som tidigare. Det finns flera anledningar till detta. En anledning är att ungdomskullarna har blivit mindre de senaste åren. I och med att färre elever utexamineras från gymnasieskolan har antalet sökande till sjuksköterskeutbildningen därmed också minskat. Det är sant att vissa platser för sjuksköterskeutbildning för närvarande inte utnyttjas. Det är dock inte fråga om tusentals sådana utan betydligt färre. Genomsnittligt utnyttjas cirka 85 % av tillgängliga platser.

Inom landstingen pågår många olika aktiviteter för att försöka intressera ungdomarna att välja ett yrke. Landstingsförbundet bedriver ett treårigt rekryteringsprojekt för olika vårdutbildningar. Detta inleddes höstterminen 1985 och omfattar bl. a. en kampanj för vårdyrkena genom biografreklam och genom affischer, informationsbroschyrer och annonser.

Regeringen följer uppmärksamt utvecklingen. För att öka rekryteringsmöjligheterna till hälso- och sjukvårdslinjen har en ettårig kompletteringskurs inrättats för ungdomar som gått annan linje på gymnasiet än vårdlinjen. Fr. o. m. innevarande läsår finns en försöksutbildning i Malmö. Denna gäller sjuksköterskeutbildningen med inriktning mot onkologi. Sökandesiffrorna är höga, och jag är positiv till ytterligare försöksutbildningar.

I och med att antalet sökande till vårdhögskolan minskat har konkurrensen om platserna blivit mindre, och därigenom har även antagningspoängen sjunkit. Jag är dock angelägen att framhålla att vårdhögskolorna självfallet antar endast personer med allmän eller särskild behörighet till hälso- och sjukvårdslinjen. Det betyder bl. a. att betygen i vårdämnen inte får understiga betygs-poängen 3. Det är också viktigt att uppmärksamma att inte enbart betygs-poäng har betydelse. För ett yrke som sjuksköterskans är i lika hög grad t. ex. allmän lämplighet av väsentlig betydelse.

Jag finner inte att det för närvarande finns behov av att företa några studicorganisatoriska förändringar. De krav på nya eller fördjupande kunskapsområden som successivt ställs bör till stor del kunna tillgodoses inom ramen för gällande utbildningsplaner.

Jag har hittills uppehållit mig mycket vid grundutbildningen till sjuksköterska, och den är viktig. Det finns också verksamheter som kräver att sjuksköterskan genomgått en särskild vidareutbildning, såsom exempelvis anestesi, intensivvård och vård av barn eller distriktssköterskeverksamhet. Till dessa vidareutbildningar finns för närvarande gott om sökande.

I en verksamhet som successivt utvecklas behöver också de redan anställda sjuksköterskorna få möjlighet att genomgå fortbildning. Vårdhögskolornas resurser bör kunna utnyttjas även för detta. Det är viktigt att landstingen försöker åstadkomma ett flexibelt samarbete mellan hälso- och sjukvården och vårdhögskolorna i detta avseende. Ett sådant samarbete torde gagna

såväl grund- och vidareutbildningen som fortbildningen inom landstingets område.

Gullan Lindblad tar i sin interpellation också upp problemet med att sjuksköterskor väljer att lämna vårddyrket och söker sig till andra arbetsområden. Detta är naturligtvis mycket bekymmersamt. Anledningen är sannolikt i många fall av ekonomisk karaktär. Lönerna vill jag inte närmare gå in på eftersom det är en fråga för arbetsmarknadens parter. Jag hoppas förstås att den uppgörelse som träffats i dagarna innebär att situationen blivit ljusare.

En annan fråga som naturligtvis också kan inverka är arbetstidens förläggning. Tyvärr är det ofrånkomligt att sjukvård måste bedrivas dygnet runt såväl vardag som helg. Ett visst mått av obekväm arbetstid kan man därför aldrig komma ifrån.

Jag kan försäkra Rosa Östh och Gullan Lindblad att jag kommer att bevaka utvecklingen och föreslå regeringen att vidta de åtgärder som är möjliga för att öka rekryteringen till sjuksköterskeutbildningen och för att upprätthålla och vidareutveckla sjuksköterskornas kompetens.

Anf. 30 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret.

Anledningen till min fråga är den oro som finns på så många håll i dag och som i olika sammanhang kommer till uttryck, en oro för hur framtiden skall gestalta sig för sjuksköterskorna och, naturligtvis, för sjukvården i dess helhet.

Sjuksköterskeyrket är ju av tradition ett kvinnoyrke, och tyvärr är det ju så att kvinnors vårdarbete alltid har varit undervärderat, gett låg lön och dåliga arbetsvillkor. I årtal har man förlitat sig på att kvinnor ändå i huvudsak skall fortsätta att söka sig till vårddyrken och att de också skall fortsätta att visa den lojalitet och ansvarskänsla som är en förutsättning för att de skall tolerera sin låga status som yrkesutövare. De reaktioner som så tydligt kom fram i den senaste avtalsrörelsen var ett uttryck för den process som pågår inom sjuksköterskekåren, där man helt enkelt kräver upprättelse, uppvärdering och ett erkännande från samhället för den stora insats som sjuksköterskorna utför. Det är inte bara en lönefråga, även om den saken naturligtvis är av central betydelse. Det vi nu får erfara är att allt fler lämnar yrket och söker sig andra utkomstmöjligheter. 1985 var det 1 225 sköterskor som övergick till annan verksamhet, vilket är en ökning med 75 % jämfört med 1980. Det uppstår alltså många vakanser, som skulle behöva fyllas med nyutbildade, men tyvärr är det också så att allt färre utbildar sig på det här området. Antalet elever som sökt sig till sjuksköterskeutbildning vårterminen 1987 har sjunkit med ca 1 000 jämfört med 1986.

Jag har i min interpellation pekat på att intagningspoängen till vårdutbildning är låg. När det då gäller gymnasieskolans vårdlinje – som ju är den främsta rekryteringsbasen till vidare utbildning – uppger man i en del kommuner att man inte vet hur låg antagningspoängen varit, eftersom samtliga sökande kommit in. Här skall man då jämföra med det mycket stora antal elever som för bara några år sedan valde den här linjen. Allteftersom intresset för ett yrke minskar, sjunker givetvis också minimipoängen för antagning till olika linjer, och det på alla nivåer. Jag delar naturligtvis helt

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om bibehållen tillgång
på kompetenta sjuk-
sköterskor*

Gertrud Sigurdsens uppfattning att det inte bara är betygspoängen som avgör om en person blir en bra sköterska eller inte. Självfallet är det andra egenskaper, som inte kan mätas i betyg, som i de flesta sammanhang betyder mer. Men det är ändå fråga om en tendens som måste tas på allvar. Man måste ju ha klart för sig att det krävs vissa förutsättningar också för teoretiska ämnen för att eleven i fråga skall kunna tillgodogöra sig den kvalificerade utbildning det här gäller.

I sitt svar framhåller socialministern att vårdhögskolorna endast antar personer med allmän eller särskild behörighet till utbildningen. Men detta har också tagit sig uttryck i att flera hundra platser i dag är vakanta inom vårdutbildningen. Vad händer om intresset fortsätter att minska, samtidigt som det råder en skriande brist på personal? Det är en följdfråga som man osökt måste ställa.

Redan nu har man svårigheter att rekrytera sköterskor till förutom psykiatri flera andra specialområden såsom diagnostisk radiologi och onkologi – det rör sig alltså om cancervård, strålbehandling m. m. Med den utveckling som sker inom sjukvården, med alltmer avancerad apparatur, kommer det att bli fråga om ett allt större behov av kvalificerad utbildning.

Jag har också noterat att socialministern har sagt att sjuksköterskorna bör få nya och utökade uppgifter i framtiden. Det kan gälla att tolka röntgenbilder, förskriva viss medicin osv. Jag vill inte här påstå att tanken är felaktig – det skulle i varje fall kunna innebära en viss stathöjning av yrket – men det förutsätter ju än mer ökade krav på utbildning och fortbildning.

Herr talman! Jag vill påstå att situationen på det här området är mer oroande än vad Gertrud Sigurdsen i varje fall hittills gett uttryck för. Jag hoppas att regeringen inte bara passivt följer utvecklingen utan även tar sitt ansvar för att den negativa utvecklingen vänds. Vad det handlar om är ju ändå att vi också i framtiden skall kunna få en bra sjukvård i vårt land.

Anf. 31 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Även jag ber att få tacka för svaret på interpellationerna. Men jag är inte särskilt nöjd med det.

Socialministern försäkrar att hon bevakar frågorna och att hon vid behov ämnar vidta nödvändiga åtgärder. Jag hävdar att sådana åtgärder bör vidtas omgående. Läget kän knappast vara mer kritiskt än det är för närvarande. Varje vecka har vi kunnat läsa annonser i tidningarna om sjuksköterskor som söker andra tjänster, med förbehållet att de inte vill ha landstingen som huvudmän – de enda huvudmän som praktiskt taget existerar inom vårdområdet. Enbart detta faktum borde göra att socialministern genast tog vissa initiativ i frågan.

I sitt svar uppehåller sig socialministern huvudsakligen vid utbildningsfrågorna, och det är i och för sig positivt. Utbildningens kvalitet är ju grunden för sjuksköterskeyrkets status i vården. Nu förhåller det sig i praktiken tyvärr inte så bra som socialministern vill låta påskina. I fjol utnyttjades 82 % av platserna – över 1 000 platser var alltså outnyttjade. Jag vet att det är litet olika i olika landsting. I t. ex. Örebro utnyttjades under fjolåret bara 38 % och i Jämtland 66 %. Bristen på elever tvingade vårdhögskolorna att ställa in 15 olika utbildningar under 1985/86. Den aktuella statistiken visar på något

bättre siffror jämfört med fjolåret på vissa linjer men desto sämre på andra. Det rör sig ändå om ca 500 outnyttjade utbildningsplatser.

Det går inte att skylla på de minskade ungdomskullarna när det gäller antalet sökande. Det är, vad jag vet, tillräckligt många sökande till härfrisörsk- och kosmetologutbildningarna och andra kortare utbildningar. Nej, orsakerna står naturligtvis att finna i alltför låga löner och alltför höga skatter i förhållande till de studieskulder man åsamkar sig vid längre studier. Det förhållandet borde socialministern snarast kunna göra något åt inom regeringen, dvs. föreslå sänkta skatter och förmånligare studiestöd.

I vad gäller utbildningens innehåll, så är sannerligen inte allt så väl beställt! Jag har uppgifter om att vissa vårdhögskolor har mycket få läkarledda lektioner och att det vid vissa skolor praktiskt taget inte förekommer någon läkemedelsräkning. Sjuksköterskornas bristande kunskaper i matematik och läkemedelsräkning har jag påtalat i andra sammanhang, bl. a. i en motion redan år 1982. Ett enligt socialutskott uttalade sig då till förmån för Siri Häggmarks och min motion. Motionen var bl. a. föranledd av socialstyrelsens utredning om de medicinska riskerna i vården och mina egna erfarenheter från hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, bl. a. vad gäller feldoseringar av injektionsmedel.

Sjuksköterskorna har på senare tid gjort egna utredningar i dessa frågor som tyvärr visar att kunskaperna i läkemedelsräkning är mycket bristfälliga. Utbildningsministern och jag har diskuterat dessa frågor. I ett radioprogram den 3 september gav utbildningsministern mig rätt på den punkten att sjuksköterskeeleverna bör få bättre matematikutbildning än de för närvarande får. Därför vill jag fråga: Är ni eniga om detta i regeringen?

Jag konstaterar att utbildningsutskottet i det betänkande som vi skall behandla i morgon, nr 4, har hänvisat till att UHÅ har uppmärksammat frågan om vårdpersonalens behov av bättre kunskaper i matematik. Jag är tydligen i gott sällskap.

Socialministern vill ju, som Rosa Östh också sade, lägga ytterligare uppgifter på sjuksköterskorna och ge dem ökat ansvar. Det framgick också av ett tal vid SHSTF:s kongress i höstas. Bl. a. skulle de kunna skriva ut recept och tolka röntgenplåtar från mammografi. Då bör enligt min uppfattning också utbildningskraven höjas väsentligt.

Om jag tolkar socialministerns svar rätt föreslås inte någon förändring av den gymnasiala vårdutbildningen. Det stämmer i så fall inte med ÖGY-utredningen och utbildningsministerns tidigare uttalanden om att den gymnasiala vårdutbildningen bör förlängas med ett år för att ge ökad plats för bl. a. matematik, naturvetenskapliga ämnen och engelska. Socialstyrelsen, vårdfacket och många vårdskolor har i sina remissyttranden betonat vikten av detta. Det finns även de som hävdar att inträdeskravet på högskolan egentligen borde vara att man har studerat på gymnasieskolans naturvetenskapliga linje.

Jag vill fråga: Anser socialministern att utbildningen vid gymnasieskolans vårdlinje bör förlängas med ett år? Jag ställer frågan bl. a. med hänvisning till den debatt som fördes i somras med anledning av att svenska sjuksköterskor inte godkändes för legitimation i Norge och andra nordiska länder.

Men det finns, precis som Rosa Östh tidigare sagt, naturligtvis också andra

faktorer som är viktiga. Jag vill bara peka på t. ex. behörighetsfrågorna. Varför var regeringen så kallsinnig när det gällde sjuksköterskornas rätt att få behörighet enligt lag? Man förordade i stället en föreskrift som grund för legitimation. Det blev också regeringens beslut. När som helst kan huvudmännen, landstingen, kräva att andra skall besätta sjuksköterskornas platser.

Naturligtvis spelar också andra frågor in – skattepolitiken osv. Jag har själv arbetat skift inom intensivvården. Jag vet vad obekväm arbetstid vill säga. Men jag vet också att man kan få människor att arbeta på obekväm tid och under svåra villkor, om de får något kvar i portmonnän. Jag vill också fråga om socialministern är beredd att ta initiativ till en skattesänkning.

Anf. 32 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Jag vill först helt ansluta mig till vad Gullan Lindblad har anfört. Det jag kommer att säga innehåller en del av det som hon har talat om. Men, socialministern, egentligen är ju detta en debatt som aldrig skulle ha behövt föras. Jag tycker att det är sorgligt att en, som vi trodde, stor och viktig reform på värdeyrkesutbildningens område är föremål för så pass mycket kritik bara några få år efter genomförandet. Till detta kan man anföra att det är klart att det kan gnissla i maskineriet innan en reform stabiliserat sig. Men faktum är att det gnisslar litet väl mycket.

Vi skulle ju, efter år av utredningar, få en värdeyrkesutbildning som skulle innebära en total och genomgripande förändring av mål, innehåll och uppläggning för att anpassa denna utbildning till utvecklingen inom hälso- och sjukvården. Dessutom skulle det bli en vårdhögskola med forskningsanknytning.

Det är möjligt – för att inte säga troligt – att förväntningarna var för högt ställda. Men efter flera olika utbildningsmodeller, som tillkom under 1960-talet, insåg vi som hade arbetat med det här – först inom Svensk sjuksköterskeförening och sedan inom vårt förbund – att allt måste bli bättre.

Men vid SHSTF:s kongress, som nyligen avhölls, behandlades flera motioner rörande värdeyrkesutbildningarnas kvalitet, eller snarare brist på kvalitet. Och det var inte bara enskilda motioner. Det hade faktiskt väckts motioner som hela länsavdelningarna ställt sig bakom. Man anförde att kvaliteten på undervisningen varierar så pass mycket att man nu inte bara talar om A- och B-skolor utan om A-, B- och C-skolor. I en motion framhölls att den gamla rangordningen mellan olika skolor är på återgång. Det anses nu vara finare att ha gått på den eller den vårdhögskolan.

Även om kritiken kan vara överdriven vill jag säga att den är skrämmande, framför allt därför att vårdutbildningen och vårdarbetet håller på att få en negativ klang.

I flera motioner anfördes också att vi borde ha ett statligt huvudmannaskap. Det skulle förbättra enhetligheten och kvaliteten i utbildningen. Vi moderater har alltsedan 1979, då frågan kom upp i riksdagen, hävdat detta. Hittills har vi inte fått gehör för vårt krav, men vi fortsätter att driva denna fråga. Hade riksdagen 1979 beslutat om statligt huvudmannaskap så hade, med dåvarande priser, kostnadsöverföringen enligt huvudmannaskapsutredningens beräkningar kostat 300 milj. kr. Det ansågs vara mycket pengar då.

Men det var också mäktiga krafter som låg bakom uppfattningen att det skulle vara en kommunal vårdhögskola. I en del motioner talades det faktiskt om att de landstingskommunala huvudmännen skraddarsyr utbildningen efter det lokala landstingets behov. Enligt vår uppfattning hade det då varit väl använda pengar att införa statligt huvudmannaskap, inte minst med tanke på forskningsanknytningen.

Statsrådet har i sitt svar noterat att sjuksköterskor under senare tid har visat ett allt större intresse för forsknings- och utvecklingsarbete. Ja, det är riktigt. Sjuksköterskor har forskat i många år. Svensk sjuksköterskeförening har varit föregångare och verkat för att så skulle ske. Men det har varit ganska komplicerat för många av dessa forskande sjuksköterskor därför att inte alla kommunala högskolor har hunnit bygga upp ett forskningssamarbete för utbildningen. De kommunala högskolor som legat på tidigare universitetsorter har snabbare kunnat bygga upp ett forskningssamarbete med den traditionella högskolan.

Jag hävdar att man med ett statligt huvudmannaskap på ett helt annat sätt än nu skulle få effektiva lösningar på problemen. De resurser som står till forskningens förfogande skulle då inte splittras utan kunna utnyttjas effektivare. Det är också viktigt med hänsyn till internationellt utbyte och erfarenhet av forskningsresultaten.

Jag vill ställa en direkt fråga till statsrådet med tanke på dessa sjuksköterskor som nu har forskningsutbildning: Ämnar statsrådet ta initiativ till att de forskningsutbildade sjuksköterskornas kunskaper kommer hälso- och sjukvården till del i form av tjänster?

Anf. 33 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Först till Rosa Östh: Jag avser inte att passivt följa utvecklingen på det här området. Jag har i mitt interpellationssvar också uttryckt en oro inför att denna utveckling är bekymmersam. Jag kommer att vara mycket aktiv när jag följer utvecklingen för att se vad som behöver göras.

Flera av talarna har tagit upp det som jag på SIHSTF:s kongress sade om nya eller utökade uppgifter. När det gäller den framtida utvecklingen av hälso- och sjukvården, där inte minst äldreomsorgen kommer att få ett mycket stort utrymme, tror jag nämligen att det som sker allra mest kommer att beröra andra personalkategorier än läkarna. Sjuksköterskorna har här en nyckelroll, och jag vill i sammanhanget också nämna undersköterskor och vårdbiträden. Bl. a. i takt med att människorna i vårt land blir allt äldre stiger också behovet av omvårdnad, och tillgodoseendet härav är en av våra viktiga uppgifter. Jag tror att sjuksköterskorna är särskilt lämpade för att ta sig an detta behov.

Jag brukar när jag talar om svensk hälso- och sjukvård säga att vi är världsbäst på många områden, men inte när det gäller den service som vi ger i omvårdnaden om människor. I det avseendet finns mycket att göra.

Också i den utbyggda primärvården får sjuksköterskorna en större roll. Utbyggnaden av primärvården ställer krav på specialkunskaper på en rad områden, och de sjuksköterskor som är verksamma inom denna får exempelvis ta ansvar för många kronikergrupper. Som jag sade på kongres-

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om bibehållen tillgång
på kompetenta sjuk-
sköterskor*

sen ser jag fler möjligheter i framtiden också för sköterskorna och assistenterna. Jag nämnde mammografien, där sköterskorna, naturligtvis genom att en utbildning för dem kommer till stånd, kan ges möjligheter att få tolka röntgenbilder. Ett annat område är förskrivningsrätten. Socialstyrelsen har som bekant fått i uppdrag att genomföra försök med förskrivningsrätt för distriktssköterskor i Jämtlands län.

Man skall naturligtvis försöka att göra alla yrken attraktiva, och det är viktigt att vi gör så också beträffande sjuksköterskeyrket. Men mycket av det som här behöver göras har inte staten utan sjukvårdshuvudmännen ansvaret för. Vi skall dock försöka att finna möjligheter till mer kvalificerade uppgifter också för sjuksköterskorna.

Jag tror vidare att vi även har möjligheter att påverka organisationen. Vården skall ju utgå från patienten, och vi bör då tillämpa en helhetssyn i stället för att, som det många gånger är i dag, gå in för en specialisering av uppgifterna. Primär omvårdnad passar in i detta mönster. Förändrade, mer stimulerande och kvalificerade uppgifter är ett krav som sjuksköterskorna själva har fört fram.

När det gäller den svenska sjuksköterskeutbildningen vill jag klart deklarera att denna är godkänd av och accepteras i alla de nordiska länderna. Vi har vid två tillfällen haft en diskussion om den på nordisk socialministernivå, men vi har nu helt klarat ut de tidigare föreliggande problem som diskuterades i en särskild arbetsgrupp.

På Siri Häggmarks fråga kan jag bara svara att vi inte har några statliga tjänster inom hälso- och sjukvården. Det är sjukvårdshuvudmännen som inrättar tjänster där så behövs för olika kategorier på detta område.

Anf. 34 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag tycker att det finns anledning att se litet närmare på statistiken över ansökningar och antagningar till sjuksköterskeskolorna över hela landet. Av den framgår att på en lång rad platser samtliga kompetenta sökande har fått plats.

Beträffande linjerna för olika specialiteter är utvecklingen ännu mer oroande. Inom t. ex. det psykiatriska området har en tredjedel av kurserna måst ställas in i brist på sökande. Inom diagnostisk radiologi har samtliga sökande fått plats utom på en ort där kursen har ställts in, osv. Man kan också se på utbildningen inom den sociala omsorgen. Samtliga har fått plats i utbildningen för äldre- och handikappomsorg och för vård av utvecklingsstörda och flerhandikappade. Övergår man sedan till de kompletterande linjerna inom olika områden, de som ger 50 poäng och därunder, visar det sig att antalet sökande klart understiger antalet platser.

Det är alltså inte fråga om något enstaka fenomen, utan samma bild kommer igen inom hela vårdutbildningsområdet. Det är alltså en allvarlig tendens, och detta problem löser man inte enbart genom att hänföra olika delfrågor exempelvis till sjukvårdshuvudmannen eller till arbetsmarknadens parter, osv. Någon måste i detta sammanhang känna ett helhetsansvar för utvecklingen, och socialministern måste ha de allra bästa förutsättningarna för att göra det.

Jag tror att många i dag förväntar sig att få ta del av Gertrud Sigurdssens

närmare tankegångar på detta område. Man måste ju konstatera att det är hög tid att göra något. Jag tror inte att detta primärt är en studieorganisatorisk fråga. Det är i varje fall inte enbart det, utan det är mer fråga om ett betraktelsesätt som måste komma till uttryck i olika sammanhang och på olika sätt.

Anf. 35 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag konstaterar att socialministern sade många vackra ord om betydelsen av vårdräkets status och sjuksköterskornas uppgifter och annat. Men det var väldigt litet substans i det hon sade. Vad som krävs i detta sammanhang är faktiskt handling. socialministern. Varför inte starta denna aktivitet nu i stället för att följa utvecklingen? Det har hänt tillräckligt många negativa saker för att handling skall krävas omgående.

Jag vill återkomma till kraven på förkunskaper när det gäller vårdutbildningen. Jag hävdar bestämt att det inte räcker med betyget 3 i vårdämnena för en blivande sjuksköterska. Inte minst med tanke på att dagens sjuksköterska skall handha mycket komplicerad teknisk apparatur är det absolut nödvändigt med goda kunskaper framför allt i naturvetenskapliga ämnen. I fråga om detta har vi gott stöd från UHÄ, utbildningsutskottet, socialstyrelsen, vårdfacket och andra.

Det är skrämmande att notera att medelpoängen för intagning till sjuksköterskeutbildning på sina håll ligger så lågt som mellan 1,5 och 2 poäng. Vad får man då för slags sjuksköterskor, socialministern? I rådande läge skulle jag bli mycket förskräckt av detta faktum, om jag vore socialminister.

Jag har icke fått svar på några av mina frågor. Anser socialministern att vårdutbildningen bör förbättras väsentligt och att vårdgymnasiet bör förlängas med ytterligare ett år? Jag vill vidare fråga: Vore inte en skattesänkning en lämplig åtgärd? Och hur är det med enigheten inom regeringen i dessa frågor?

Till sist vill jag säga något om sjuksköterskeutbildningen i de nordiska länderna. Det som socialministern säger låter mycket bra, men vad det handlar om är att de sjuksköterskor som är utbildade inom den allmänna hälso- och sjukvårdsgrenen automatiskt får legitimation, medan alla andra sjuksköterskor med annan inriktning skall godkännas av resp. lands myndigheter på området efter en individuell bedömning. Vad har man uppnått med detta, socialministern?

Jag tycker att det är skrämmande att de svenska sjuksköterskorna, som tidigare ansågs vara bland de bästa i världen, för närvarande riskerar att inte ens få legitimation i ett nordiskt grannland – vi har ju en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Anf. 36 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Jag är också sjuksköterska, och jag lyssnade med förskräckelse till Gullan Lindblads utlåtande om standarden på sjuksköterskorna. Jag tror att de intagningspoäng som hon redovisade är litet förlegade. Vid den senaste intagningen var intagningspoängen faktiskt återigen högre. Det är naturligtvis viktigt att vi följer utvecklingen. Vi är alla eniga om att vi vill ha

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om bibehållen tillgång
på kompetenta sjuk-
sköterskor*

en bra kvalitet på vårdutbildningarna. Jag vet att Gullan Lindblads agerande i denna fråga, inte minst under sommaren, har mötts med skepsis och förundran av sjuksköterskornas egen fackliga organisation. Man tycker sig inte känna igen de angrepp och den kritik som Gullan Lindblad kommit med.

Såvitt jag förstår har man nu också klarat frågan om behörighet på nordisk nivå. Jag tycker att vi som sjuksköterskor, Gullan Lindblad, har gemensamt intresse av att inte misskreditera en yrkeskår och en utbildning som vi vet faktiskt håller en god kvalitet. Vi skall värna om den och se till att kvaliteten även i fortsättningen är god.

Anf. 37 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Det finns inte några statliga tjänster för forskarutbildade sjuksköterskor, sade socialministern. Nej, just det. Det är därför som vi faktiskt efterlyser ett statligt huvudmannaskap. Då finns större möjligheter att få tjänster inom forskning och utveckling. Nog finns det väl förutsättningar för socialministern att i överläggningarna med sjukvårdshuvudmännen – så länge vi nu har ett kommunalt huvudmannaskap – understryka vikten av att sjuksköterskornas kunskaper tas till vara. Vi sjuksköterskor i riksdagen från samtliga partier motionerade om en professorstjänst för en sjuksköterska i Umeå. Nu finns det en sådan i Umeå. Den andra sjuksköterskan med professorstjänst finns i Norge. Så nog kan man påverka. Jag tycker faktiskt att sjuksköterskorna lägger ner så mycket arbete på sin forskning att allt måste göras för att de skall få möjlighet att fortsätta inom sitt område.

Anf. 38 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har i mitt svar till Gullan Lindblad sagt att – jag upprepar det – jag inte finner att det för närvarande är behov av att företa några studieorganisatoriska förändringar. De krav på nya eller fördjupande kunskapsområden som successivt ställs bör till stor del kunna tillgodoses inom ramen för gällande utbildningsplaner. I arbetet på att få en samstämmighet i Norden har regeringen hela tiden haft SHSTF:s vårdförbunds stöd när det gällt att lösa problemen.

Anf. 39 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag noterar att socialministern faktiskt är på kollisionskurs med mycket viktiga remissinstanser vad gäller vårdutbildningen – i detta fall socialstyrelsen, vårdfacket, UHÄ och utbildningsutskottet. Jag är inte – detta kan jag säga till både socialministern och Ing-Marie Hansson – någon företrädare för SHSTF som vårdfack. Jag är riksdagsledamot för moderata samlingspartiet, och jag ser det som min främsta uppgift att verkligen värna om sjuksköterskekårens framtida utbildning och status. Det är en uppgift som jag faktiskt inte tycker att SHSTF alla gånger fyller. Jag bryr mig inte om ifall jag trampar någon på tårna, för jag vet att jag är ute i ett angeläget ärende.

Till sist kan jag notera att jag fått mycket dåligt med svar från socialministern. Men vi borde vara eniga om en sak, nämligen att folk snabbt skall få vård av kunnig personal och att människor skall trivas inom vårdrutorna. Men så är det inte i dag. Man kan inte rekrytera tillräckligt många sjuksköterskor.

Man får dem inte att stanna kvar. Då frågar jag: Föresvävar det aldrig socialministern att värden skulle bli både effektivare och bättre samt intressantare för sjuksköterskorna om de hade fler vårdgivare att söka sig till?

Jag lyssnade tidigare med intresse på socialministerns debatt med Göte Jonsson och Daniel Tarschys. Tyvärr måste jag konstatera att socialministern tycks vara väldigt kallsinnig.

Nog borde det vara positivt både för patienterna när det gäller att snabbare få vård och för sjuksköterskorna att ha fler vårdgivare att vända sig till, när sjuksköterskorna nu så kategoriskt förklarar att de absolut inte vill arbeta hos landstingen?

Det kan inte bli sämre än det är i dag, socialministern. Försök att tänka litet konstruktivt, oavsett om det gäller att ge statsbidrag till enskild vård eller att, som Bohuslandstinget begärt, ge mer socialförsäkringspengar för att beta av köerna.

Hitta på nya, konstruktiva lösningar! Det borde vara lättare för regeringen än för en enskild riksdagsledamot. Jag väntar med spänning på de aktiva åtgärder som har utlovats.

Anf. 40 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Ibland uttalar sig Gullan Lindblad med hänvisning till att hon som botten har sjuksköterskeutbildning. Men ibland är hon tydligen inte främst sjuksköterska utan mera en moderat representant.

Jag måste säga: Att som Gullan Lindblad slänga ur sig sakuppgifter med hänvisning till den fackliga organisationen och kritisera den utan att egentligen ha någonting på fötterna är förvånansvärt. Är det någon facklig organisation som har tagit mycket allvarligt på både utbildningsfrågorna och forsknings- och utvecklingsfrågorna är det Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund. Vi har haft nära kontakt med hela den grupp riksdagsledamöter som har en bakgrund i sjuksköterskeutbildningen.

Jag vill också tillägga: Är det något förbund som har slagit vakt om den offentliga sektorn är det SHSTF. Därför tror jag inte, Gullan Lindblad, att man där delar den uppfattning som nu kom till uttryck om att det skulle vara en fördel att misskreditera utbildningens kvalitet och misskreditera den offentliga sektorn. Tvärtom finns det ett intresse att slå vakt om den offentliga sektorn för att kunna ge god vård till alla invånare.

Tredje vice talmannen anmälde att Gullan Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om användningen av
beroendeframkallande
läkemedel*

Anf. 41 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Margó Ingvardsson har frågat mig om regeringen kommer att föreslå några åtgärder för att få ner förskrivningarna av bensodiazepiner och vidta åtgärder för att öka tillgången på kvalificerad vård och behandling för dem som är läkemedelsberoende.

Marianne Karlsson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att reducera bruket/missbruket av psykofarmaka.

Jag har i proposition 1984/85:19 om en samordnad och intensifierad narkotikapolitik framhållit att det är av yttersta vikt att komma till rätta med missbruket av psykofarmaka.

Regeringen har gett ekonomiskt stöd för olika utvecklingsprojekt för vård av läkemedelsberoende. Vid bl. a. S:t Görans sjukhus i Stockholm finns en behandlingsenhet för patienter som är beroende av lugnande medel/sömnmedel. Flertalet av patienterna har problem med bensodiazepiner, dvs. Valium, Sobril, Mogadon m. fl. medel. Verksamheten bedrivs som ett treårigt försöks- och utvecklingsprojekt. Socialdepartementet stöder både den praktiska behandlingsverksamheten och den forskning som bedrivs i anslutning till projektet. Enligt min mening kommer försöksverksamheten att ge nyttiga kunskaper och erfarenheter för den fortsatta vården av läkemedelsberoende patienter, som det främst ankommer på sjukvårdshuvudmännen att svara för.

1983 års läkemedelsutredning (Dir. 1983:59) kommer särskilt att ta upp frågor som rör användningen av psykofarmaka. Utredningen väntas slutföra sitt arbete under första halvåret 1987. Jag avvaktar nu utredningens förslag.

Regeringen har således redan vidtagit åtgärder för att komma till rätta med missbruket av psykofarmaka. Jag är beredd att föreslå ytterligare åtgärder när läkemedelsutredningens förslag föreligger.

Anf. 42 MARGÓ INGVAROSSON (vpk):

Herr talman! Tack för svaret på min interpellation.

Det finns ingen allmänt vedertagen och accepterad definition av missbruk och beroende av läkemedel. De begrepp som används är hämtade från andra former av drogberoende, vilket blir oerhört missvisande då det råder speciella förhållanden just runt läkemedelsberoende.

Det finns många föreställningar om läkemedelsberoende. En av de vanligare är att man inte blir missbrukare om man bara går till en doktor och enbart följer doktors ordination. En annan felaktig föreställning är att missbruk är kopplat till hur många tabletter man äter och under hur lång tid man äter dem. Men Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare har genom sitt arbete gjort den erfarenheten att människor med ångest inför sitt tablettätande kan förlora kontrollen över läkemedlen trots att de äter mindre antal tabletter än ordinerat, och utan direkt koppling till den tid tablettätandet pågått.

En farlig och felaktig föreställning är att det är en ytterst liten grupp människor i Sverige som skulle vara "läkemedelsmissbrukare". Det finns

experter som i debatten har påstått att den gruppen skulle omfatta 300-400 människor. Och dessa skulle stå på gränsen till att vara kriminella; åtminstone använder de sig av kriminella metoder för att komma över de begärliga läkemedlen. Genom att man hävdar att problemet är så litet behövs det heller inte några särskilda åtgärder från samhällets sida för att stoppa det hela.

Enligt den offentliga statistiken är mer än hälften av dem som får lugnande och sömngivande medel över 60 år. 1,2 miljoner människor i Sverige bedöms under ett år vara i behov av dessa läkemedel, och dubbelt så många kvinnor som män ordineras läkemedlen. I tidskriften Alkohol och Narkotika nr 2 1986 skriver biträdande överläkare Stefan Borg vid det s. k. TUB-projektet på S:t Görans sjukhus att knappt 1 % av befolkningen äter bensodiazepiner för att i första hand undvika de abstinensbesvär som är en följd av läkemedelskonsumtionen. Det skulle då röra sig om 80 000 människor som har ett beroende av medicin.

Vi vet i dag att den medicinska/terapeutiska effekten av bensodiazepiner bara varar fyra till åtta veckor. Ändå fortsätter tusentals människor att äta dessa preparat år ut och år in just för att de inte klarar att sluta själva, eftersom de får abstinensbesvär av läkemedlen. En alkohol- eller narkotika-abstinens är över på en vecka. Bensodiazepinabstinens kan vara upp till ett halvår. Ofta kommer abstinensen i vågor med månaders mellanrum. Detta gör att de traditionella institutionerna för vård och avgiftning inte förstått den läkemedelsberoendes beteende. Återfall har tolkats som om patienten inte är motiverad när det i stället varit fråga om en långt senare kommande abstinensvåg som patienten inte varit förberedd på och där han inte haft en aning om att den kunde komma så långt efteråt. Erfarenheten hos RFHL, Riksförbundet för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, är att människor som lidit av sitt tablettberoende och vänt sig till sjukvården för att få hjälp möts med råd som detta: Följer ni bara läkarens ordination så är det ingen fara.

Eller också har svaret blivit: Om man har problem med läkemedel så beror det på överkonsumtion eller missbruk. Det ärligaste och inte alls ovanliga svaret från sjukvården är: Tyvärr har vi varken kunskaper eller resurser att hjälpa er.

Allmänläkare i öppenvården står i dag för merparten av recepten för de beroendeframkallande läkemedlen. De skriver ut nio av tio recept, trots att de saknar kompetens i psykiatri. Ofta skrivs medlen ut isolerat, förmodligen i syfte att bota problemen, utan att de kompletteras med annan behandling.

Socialstyrelsen borde inte tåga still längre. Om man inte snart kan enas inom socialstyrelsen och ge ut allmänna råd, känner sig inte heller landstingen tvingade att skaffa kunskaper och behandlingsresurser för dem som blivit tablettberoende. Det brådskar med en uttalad läkemedelspolitik, på samma sätt som vi har en alkohol- och narkotikapolitik.

Anf. 43. MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret på min interpellation.

Det finns många samverkande orsaker i vårt samhälle till att vi människor känner en stor oro inför framtiden. För att dämpa denna oro försöker många att fly bort från verkligheten genom att använda alkohol, narkotika och

lugnande tabletter. Beroende av ångestdämpande och sömngivande medel, psykofarmaka, har blivit och är en av vår tids folksjukdomar. Drygt en miljon svenskar kommer i år att få recept på sådana preparat, och det måste enligt min mening betraktas som ett stort misslyckande för vårt land.

Psykofarmaka klassas som narkotika. Det är i själva verket vårt största drogproblem efter alkoholen. Av dem som använder psykofarmaka blir upp till en sjättedel fast i en regelbunden konsumtion. De flesta kan inte sluta på egen hand.

Den överväldigande mängden psykofarmaka skrivs ut som läkemedel i den öppna vården. Som det sades här tidigare är hälften av dem som får medlen över 60 år. De flesta är kvinnor. En viktig anledning till den stora användningen kan vara att läkarna inte alltid är medvetna om att patienterna kan bli beroende också vid låga doser. Det finns en risk när det gäller ångestdämpande och sömngivande medel, och den är att de psykiska problem man lider av kan "döljas" av psykofarmaka. Men dessa i sig utgör ingen bot mot den underliggande störningen.

Problemen är oftast av mänsklig natur – ensamhet, stress och besvikelse. Den samhällsstruktur vi lever i är en viktig orsak till dessa förhållanden.

Vårt fina välfärdssamhälle håller på att falla sönder och samman. Specialisering, centralisering och krav på geografisk rörlighet har lett till att sociala gemenskaper har brutits upp. Familjeupplösningen, som lett till att ensamhushållen dominerar, har gjort oss mer sårbara vid kriser och konflikter. Många kan inte söka stöd någon annanstans än hos samhällets institutioner. Samhällsplaneringen borde mera inriktas på att underlätta och stärka social gemenskap. Ansvar för detta vilar på många olika politiska organ, men som ansvariga politiker måste vi alla engagera oss mer än som hittills varit fallet.

Herr talman! Inom centern är vi övertygade om att en fungerande regionalpolitik och en socialpolitik som sätter familjen i centrum skulle vara bra exempel på långsiktigt verkande åtgärder.

Detta eliminerar dock inte behovet av mera kortsiktiga åtgärder som syftar till att minska bruket eller missbruket av vanebildande psykofarmaka. Sådana åtgärder kan vara att främja utvecklandet av alternativa behandlingsmetoder, att förbättra läkarnas fortbildning om verkan hos psykofarmaka och att, med tanke på att dessa preparat övergångsvis ändå måste användas, stimulera utvecklandet av sorter som inte är vanebildande.

Herr talman! Jag vill säga till socialministern att några dagar efter det att jag hade framställt interpellationen läste jag i tidningen att sömnmedel också ger fosterskador, vilket säkert många visste tidigare. Detta är mycket allvarligt. Man kan konstatera hjärnskador där mödrarna har tagit doser som ofta är två-tre gånger större än den dos de skulle ha tagit. Jag tycker det är oerhört väsentligt att ta med detta i utredningen. De sju barnen i gruppen visar tydliga skador av tre slag. Det första är skador på centrala nervsystemet, det andra är en hämmad utveckling, både själsligt och kroppsligt, och det tredje är olika fysiska missbildningar. Samtliga barn i gruppen har en speciell kroppsbyggnad.

Eftersom jag tidigare nämnde att så många av dem som tar lugnande tabletter är över 60 år, vill jag redovisa också den här sidan av saken. Även

andra drabbas alltså när blivande mödrar tar sömnmedel.

Även om dessa frågor är under utredning hade det varit intressant att höra mera om hur socialministern ser på den närmaste framtiden. Jag håller med föregående talare om att det här är viktiga frågor och att det måste handlas snabbt. Det är viktigt att läkemedelsutredningen kommer fram med förslag snarast möjligt och att socialministern manar på den att arbeta kraftfullt.

Jag skulle vilja ställa några frågor till socialministern: Hur skall man kunna främja utvecklandet av alternativa behandlingsmetoder? Hur skall man förbättra läkarnas fortbildning om verkan hos psykofarmaka? Vad skall regeringen göra för att stimulera utvecklandet av sorter som inte är vanebildande?

Jag tackar för svaret, men jag skulle gärna vilja höra litet mera tankar omkring detta.

Anf. 44 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har just i dag på förmiddagen haft ett samtal med läkemedelsutredningens ordförande. Det finns många skäl för att vi behöver få fram utredningens betänkande.

Jag vill säga att det pågår en hel del verksamhet. Här har nämnts RFHL. RFHL i Göteborg har fått stöd från regeringen under 1986. RFHL centralt har fått stöd för utveckling av institutionsvården, och förbundet har också fått ett omfattande stöd till den verksamhet som dess läkemedelsgrupp har. Det kommer ytterligare ansökningar, som jag utgår från att regeringen ser positivt på.

Vi har också haft diskussioner omkring de här frågorna i regeringens alkohol- och narkotikapolitiska råd, där jag till för någon tid sedan var ordförande och där nu Anna Lindh är ordförande. RFHL finns med även där, och man skall återkommande diskutera dessa frågor också i framtiden.

Även i avvaktan på en utredning stöder vi alltså olika insatser på detta område.

Anf. 45 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Statsrådet hänvisar till de olika projekt som regeringen stöder. När det gäller konkreta projekt känner jag bara till ett, det s. k. TUB-projektet på S:t Görans sjukhus. Det är givetvis bra att detta projekt finns och att det får stöd, men det omfattar bara sex vårdplatser, och det är en försvinnande liten del med tanke på att det förmodligen finns 80 000 missbrukare i hela landet.

Det är också bra att RFHL får ekonomiskt stöd av regeringen. Personligen tycker jag att förbundet borde få ännu mera stöd, för det är den grupp som bäst känner till problemet och har erfarenhet av direkta kontakter med de läkemedelsberoende.

Jag uppfattar de sista raderna i interpellationssvaret som mycket positiva. Jag tycker det är bra att statsrådet är beredd att föreslå ytterligare åtgärder när läkemedelsutredningen är klar. Det är väldigt bra att det står på det sättet i svaret, för det är samtidigt en press på den sittande läkemedelsutredningen att ta itu med de här frågorna – och enligt min bedömning kan det kanske behövas.

Om man skall förändra policyn i fråga om läkemedelshanteringen – det gäller då främst de lugnande preparaten – kommer man helt klart att komma i konflikt med mäktiga kapitalintressen inom läkemedelsindustrin. Psykofarmaka ligger på tredje plats på försäljningslistan när det gäller läkemedel. På det området omsattes 318 milj. kr. år 1985. Men detta får inte hindra oss från att vidta nödvändiga åtgärder.

Det mest angelägna – och det tycker jag att vi kan göra innan läkemedelsutredningen lägger fram sitt betänkande – är att gå ut i en kraftfull informationskampanj bland läkarna i öppenvården. Det är ju de som skriver ut de flesta preparaten, utan att ha tillräcklig utbildning på området. De borde få allmänna råd av socialstyrelsen, vilka skulle vara till stöd. Ett sådant stöd kan de här läkarna behöva också gentemot patienterna. Det är nämligen inte bara så, att läkarna slentrianmässigt förskriver sådana här preparat, utan det är också så, att många patienter är oerhört påstridiga. Patienterna vill absolut ha preparaten i fråga. Men patienterna känner inte alla gånger till vilka biverkningar preparaten ger sedan man slutat ta preparaten. Den informationen bör vi gå ut med på en gång.

Anf. 46 MARIANNE KARLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det kompletterande svaret. Jag har en känsla av att socialministern verkligen ordentligt har tagit itu med dessa frågor och att hon har funderat över dem efter det att vi framställde våra interpellationer.

Vad jag kanske anser vara mest allvarligt är just det som man från vpk:s sida här nyss har uttryckt, nämligen att läkarna så lätt skriver ut tabletter. Dessutom skriver de ut mycket. Man behöver bara be om att få medicin.

Jag upplevde detta själv för ett tag sedan. Jag skulle få en tablett som också innehöll ett lugnande medel. Men jag skulle inte ha en tablett som var lugnande utan en tablett som var slemlösande. Jag bad om en liten dos, eftersom jag hade en burk hemma. Ändå fick jag en lika stor burk som den jag redan hade. Jag tyckte att det var underligt, i synnerhet som jag själv inte tål tabletterna i fråga.

Trots att man alltså ber om en liten burk får man en stor burk. Jag fann det mycket egendomligt. Därför ansåg jag mig ha anledning att framställa en interpellation i detta sammanhang.

Det är min förhoppning att socialministern med kraft tar tag i dessa problem och ser till att utredningen snabbt lägger fram sitt betänkande.

Även jag säger: Försök gärna få till stånd en kampanj bland läkarna redan nu. Det är inte bara vi här i riksdagen som debatterar detta, utan det gör man även i mitt hemlän, Östergötlands län. Där har centern motionerat just i dessa frågor. Det är bra att vi således kan gå ut på bred front över hela landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 47 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Börje Hörnlund har i en interpellation ställt två frågor till industriminister Thage Peterson med anledning av en rekryteringsmessa som länsarbetsnämnden i Stockholms län har genomfört för att få kvalificerade tekniker att söka arbete i Stockholmsregionen.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Den första frågan gäller om en rekryteringsmessa anordnad av arbetsförmedlingen i Stockholms län kan anses förenlig med den regionalpolitik som regeringen vill föra och med målet att sprida den tekniska kompetensen över landet.

Den andra frågan gäller vilka insatser regeringen avser vidta för att sprida teknisk kompetens och möjliggöra en rekrytering av kvalificerade tekniker till andra delar av landet.

Jag börjar med den senare frågan, som helt enkelt kan besvaras genom att jag erinrar om de beslut som fattats av riksdagen i fråga om regional- och näringspolitiska insatser de senaste åren, vilka alla syftar till att utveckla näringslivet i landets olika delar. Ökad vikt har därvid lagts på just sådana åtgärder som kommer att förbättra kompetensen i olika avseenden i de utsatta regionerna.

Regionalpolitiska insatser har gjorts för att förstärka högskoleutbildningen och forskningen i bl. a. skogslänen. Insatserna har inriktats mot Umeå, Luleå, Kiruna, Östersund och Härnösand/Sundsvall. Det nya utvecklingsprogrammet för Bergslagen innehåller vidare avsevärda resurser – 119 milj. kr. – för teknisk utbildning på alla nivåer, för forskning och för satsningar på teknikcentra. Redan i höst har t. ex. fyra nya tekniska utbildningslinjer startats vid tre av Bergslagens högskolor. Regeringen har också anvisat medel för högskoleutbildning i Blekinge.

De regionalpolitiska insatserna har således förstärkts kraftigt. Vid sidan av de avsevärda resurser som har avsatts för att sprida tekniskt kunnande och få i gång teknikutvecklingen i de regionalpolitiskt prioriterade regionerna behövs även andra insatser. En utbyggnad och förbättring av infrastrukturen, en jämnare fördelning av de privata tjänstenäringarna och en decentralisering av den centrala statliga verksamheten är områden där insatser har gjorts. Ytterligare regionalpolitiska insatser kommer att föreslås i budgetpropositionen.

Samtidigt med de regionalpolitiska insatserna måste arbetsmarknadspolitikens alla medel användas för att främja tillväxten. Inom arbetsmarknadsutbildningen sker en omfattande satsning på utbildning av både yrkesarbetare och tekniker. Arbetsförmedlingens uppgift är att se till att företagen får den arbetskraft de behöver och att de sökande får jobb. Det kan inte i någon region vara fråga om annat än att förmedlingen skall göra sitt jobb.

Rekryteringsmässor och liknande satsningar har genomförts på flera andra håll i landet, bl. a. i Luleå, Göteborg och Karlstad. Det kan ses som en ny arbetsmetod för förmedlingen. En satsning av det här slaget ger ingående information om både orten/regionen i fråga och de lediga platserna.

Om rekryteringen av kvalificerade tekniker till näringslivet utanför Stockholmsområdet

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om rekryteringen av
kvalificerade tekniker
till näringslivet utanför
Stockholmsområdet*

Arbetsförmedlingen i Stockholms län har under lång tid haft mycket svårt att fullgöra sin uppgift att tillsätta de lediga platserna för tekniker med kvalificerad utbildning, i första hand civilingenjörer.

Ett viktigt syfte med rekryteringsmässan i Stockholm var bl. a. att försöka få tekniker med mindre kvalificerade arbetsuppgifter att gå vidare till mer avancerade. På så sätt skulle arbetsförmedlingen även kunna medverka till en positiv utveckling av arbetskraften.

Detta är ett av skälen till att jag ser positivt på rekryteringsmässan och gärna stöder andra liknande projekt på andra orter i landet.

Anf. 48 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret.

Samtidigt vill jag uttrycka min stora förvåning över att den regionalpolitiskt ansvarige ministern inte svarar på frågor som i hög grad berör just regionalpolitiken och hans roll som ansvarigt statsråd. I ett anförande inför den socialdemokratiska riksdagsgruppen har Thage G. Peterson erkänt att någon sammanhållen regionalpolitik inte förekommit i regeringspolitiken. Dock har han i kammaren sagt att det nu skulle bli bättre, genom att en statssekreterargrupp har inrättats inom regeringskansliet för ändamålet. Där ingår statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet – dvs. den statssekreterare som kraftfullt engagerat sig för att locka tekniker från områden med få tekniker och få teknikföretag. Jag kan förstå att Thage G. Peterson därefter försöker hålla sig borta från denna kammare. Jag är besviken över att han inte vågar stå till svars för sin regionalpolitik.

Arbetsmarknadsministern ger i sitt svar pliktskyldigast en liten uppräknig av vad hon kallar regionalpolitiska insatser. Låt mig citera från statsrådet Leijons partikamrat Bo Söderstens artikel i partiorganet Aktuellt i politiken: "Med ena handen låter farbror staten en liten stril av regionalpolitiska slantar spridas över landet." Samtidigt säger han på tal om bostadspolitiken att regeringen med andra handen ser till att floder av resurser förs till storstadsregionerna från resten av landet.

Resultaten av snabbt rullande flyttlass och svåra stockningsproblem som förstör för Stockholm ger ett klenyt betyg åt den socialdemokratiska politiken. Den socialdemokratiska regeringspolitiken kan sammanfattas med ett annat citat som Bo Södersten använder: "Åt den som har skall vara givet."

Arbetsmarknadsministern avslutar sitt svar med att uttala tillfredsställelse över att arbetsmarknadsdepartementet, AMS och länsarbetsnämnden i Stockholm aktivt arbetar för att föra tekniker från tekniksuga orter och företag till teknikstarka Stockholm. Eller i klartext – vi har en arbetsmarknadsminister och en regering som sätter in statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet för att backa upp AMS och länsarbetsnämnden i Stockholm när man försöker bryta ryggraden på orter samt små och medelstora företag utanför Stockholmsområdet genom att beröva dem livsviktiga tekniker. Samtidigt ser Anna-Greta Leijon och AMS till att arbetsförmedlingar och länsarbetsnämnder utanför storstäderna lägger ner all sin kraft på att flytta den välutbildade ungdomen så snabbt som möjligt från resp. ort. Där ges ingen hjälp till ragning av tekniker eller satsning på

stora mängder för att marknadsföra orterna. Där läggs kraften i stället ned på flyttlasspolitiken.

Tänk om regeringen lade ned en tiondel av den kraft som den lägger ned på att få Stockholm att växa på att tala med företagen om filialutläggningar och satsningar på andra områden. Det är åtgärder som skulle vara bra både för Stockholmsregionen och för övriga landet.

Stockholms bostadsförmedling var på plats på mässan. Enligt en tidningsartikel behöver man just nu stå i bostadskö i innerstan ca 50 år, och i regionen i sin helhet är det alltid kö. Förstår inte Anna-Greta Leijon och regeringen vilken otjänst man gör de redan boende i Stockholm genom att driva denna ensidiga flyttpolitik? Det går faktiskt att bedriva högteknisk verksamhet även på andra orter. En gång i tiden vägrade Kommun-Data att lokalisera sig utanför Stockholm. Norrländska landsting och ett större antal kommuner började då samarbeta med ett privat dataföretag i Skellefteå. Då beslutade Kommun-Data snabbt att lokalisera sig till Skellefteå, på grund av att de ville ha kvar kommunerna som kunder. Kommun-Data i Skellefteå är i dag ett stort företag och en mycket framgångsrik kommundataenhet.

Länsledningen i Kronobergs län, landshövdingen f. d. statsrådet Mogård samt landstingsledningen i form av c-, s- och m-representanter är några av många som reagerat på regeringens, AMS och Stockholms länsarbetsnämnds försök att knäcka deras region genom att dra ifrån dem deras kvalificerade tekniker. Jag citerar försättsbladet till informationsbrevet: "Länsledningen kan inte stillatigande se att Stockholms-regionen försöker ta arbetskraft från oss."

Regeringens regionalpolitik är upprörande. Parad med medveten flyttlasspolitik blir regeringspolitiken än mer upprörande. Runt om i vårt land ser man med förfäran på arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijons försvar av teknikerragningen från orter med få tekniker och få teknikföretag.

Den 22 oktober i år sade sig industriministern vilja sprida teknik: "För att just ge regionerna högre kompetens och bättre utvecklingsmöjligheter." Gör man det, Anna-Greta Leijon, genom att anordna en teknik- och datamässa i Solna – betecknad som den största värvningskampanjen någonsin – för att ragga högutbildade tekniker från övriga Sverige till Stockholm?

Anf. 49 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Först vill jag säga att den bild av arbetsmarknadsverkets och arbetsförmedlingarnas arbete som Börje Hörnlund ger är en vrångbild av verkligheten. Han vet att arbetsmarknadspolitiken har betytt oändligt mycket för många glesbygder och medelstora städer runt om i vårt land, inte minst inom stödområdet. Han vet att arbetsförmedlingen arbetar intensivt för att öka möjligheterna till utbildning och stöd för dessa orter och för människorna i dessa orter.

Vid mässan i Solna höll jag ett invigningstal som var indelat i tre delar. Den första var en beskrivning av den ojämna situation som vi har på arbetsmarknaden i vårt land med stora skillnader i såväl yrkesverksamhetsgrad som arbetslöshet. Det var en maning från mig till de medverkande att vara medvetna om detta när de rekryterar personal.

Det andra huvudbudskapet i mitt tal handlade om kvinnorna på arbets-

*Om rekryteringen av
kvalificerade tekniker
till näringslivet utanför
Stockholmsområdet*

marknaden – kvinnorna som en utnyttjad teknisk resurs. Det är min mening att det är framför allt här som vi fram till år 2000, det år som mässans rekrytering vill nå fram till, har nya möjligheter att få tekniker till både Stockholmsregionen och andra delar av landet.

Det tredje budskapet jag hade var att arbetsmarknaden inte i första hand är en arbetsmarknad för ett litet antal högt kvalificerade tekniker utan i större utsträckning omfattar de människor, inte minst ungdomar, som har lägre utbildning. Jag uttryckte min stora irritation över att de inskolningsplatser i det privata näringslivet som både Börje Hörnlund och jag väntat på ännu inte har kommit till stånd.

Vid den efterföljande lunchen som jag deltog i tillsammans med ett stort antal av företagsledarna vid de teknikföretag i Stockholmsområdet som deltog i mässan tog jag bl. a. upp just de frågor som Börje Hörnlund var inne på, nämligen möjligheten att etablera sig i andra delar av landet. Jag nämnde de förutsättningar som finns att driva teknikintensiva högteknologiska företag inte bara i Stockholmsområdet utan runt om i vårt land.

Det är, Börje Hörnlund, ett gemensamt intresse för oss att kunna lösa såväl de regionalpolitiska problemen som rekryteringsproblemen för företag inom spjutspetsbranscher också i Stockholmsområdet. Låt mig illustrera detta med exemplet från min egen kommun Järfälla. Det är en av de kommuner i landet som för närvarande har låg arbetslöshet, en kommun med många teknikföretag, och ett av dem är Ericsson i Barkarby. Barkarbyfabriken kommer att drabbas av mycket stora nedskärningar i samband med den omstrukturering som Ericsson nu genomför. Jag har både vid de samtal jag haft med representanter för Ericsson och vid möten i min egen kommun sagt att jag tycker att det är självklart att vi från Järfälla kommun skall acceptera att det är just hos oss som man gör neddragningarna med flera hundra personer för att i stället kunna lösa situationen för dem i Blekinge som annars skulle ha drabbats av nedskärningar. Vi har betydligt bättre förutsättningar, och det är en rimlig regional solidaritet att vi avstår från dessa arbetstillfällen i Järfälla kommun.

Jag har också sagt att det är rimligt att staten medverkar till att de tekniker som man i Blekinge behöver få från Järfällafabriken kan flytta till Blekinge. Samtidigt måste jag konstatera att de lediga teknikerplatser som vi har i Järfälla kvarstår obesatta månad efter månad, trots att de är anmälda på arbetsförmedlingen. 80 % av de platser som har anmälts på arbetsförmedlingen har man inte lyckats tillsätta. Vi måste, Börje Hörnlund, åstadkomma en arbetsmarknad och en sysselsättnings- och regionalpolitik som kan lösa båda dessa problem: att vi avstår ifrån sysselsättning i Stockholmsområdet men att vi också ser till att vi klarar de rekryteringsproblem som för landet i dess helhet, oavsett var man bor, är ett gemensamt intresse. Vi skall inte glömma bort att en del av den konkurrens med andra länder som vi måste klara också måste klaras här i Stockholmsområdet – inte enbart i Stockholmsområdet, men också där.

Anf. 50 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Problemet är att hela riket har brist på kvalificerade tekniker.

Statsrådet berättar om Järfälla, jag skall berätta om Säfte. I höst var centerns kommunala sektion på besök i Säfte. Vi träffade kommunledning, ledande tjänstemän och näringslivsföreträdare. Budskapet var att de på en enda vecka kunde placera 30–40 kvalificerade civilingenjörer. Detta gällde alltså det lilla Säfte.

Jag förstår att Anna-Greta Leijon har till uppgift att försvara sin statssekreterare och AMS. Men har verkligen statsrådet tänkt sig för när arbetsmarknadsdepartementet, övriga berörda departement – t. ex. industridepartementet som har fått det här brevet från statssekreteraren –, centrala myndigheter, AMS och länsarbetsnämnden i Stockholm sätter in stöten just för att erövra livsviktiga tekniker från Säfte, där man redan har en brist på 30–40 kvalificerade civilingenjörer? Det här var ett exempel, man kan ge många liknande. Samtidigt hör man att det inte går att rekrytera kvalificerad arbetskraft utanför Stockholm. Men det finns i dag kvalificerad arbetskraft utanför Stockholm. Man kan fråga sig om den då skall ryckas till Stockholm med påföljd att det på orter med svårigheter att rekrytera blir omöjligt att rekrytera. Detta gör att jag ser en oerhört stor fara i att det förs den här sortens politik. Jag vill fråga Anna-Greta Leijon om hon verkligen tycker att det är riktigt.

En av de tekniker som bjöds till mässan frågade bostadsförmedlingens representant som var på plats efter bostad. Det visade sig att det inte fanns någonting att erbjuda i hela Stockholm. Man hänvisade till Enköping, men sade samtidigt att det inte heller fanns någonting där för tillfället. I dag ser man i tidningen att priset för en trea på Alströmergatan i Stockholm är 950 000 kr. En tvåa på Kungsholmen skulle kosta 780 000 kr., och en etta på 19 m² skulle kosta 285 000 kr. Unga människor i Stockholm tvingas betala dessa priser, eller tvingas att rent av bli utan bostad, just därför att det inte bedrivs en regionalpolitik som skapar balans i riket. En bra regionalpolitik är framför allt bra för dem som redan bor i Stockholm. Låt oss arbeta för detta.

Anf. 51 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i Börje Hörnlunds berättigade kritik angående kampanjen för värvning av tekniker till Stockholm.

Självfallet har Stockholm rätt att driva sina intressen, men det här var en mässa stödd av departementet, som ju har till uppgift att verka för hela landet. Det är bra att Anna-Greta Leijon nu säger att hon är beredd att stödja liknande projekt på andra håll i landet, men det borde ha skett i omvänd ordning.

Nästan hälften av alla jobb som arbetsförmedlingen har att erbjuda finns i Stockholm och Göteborg. Storstockholm växer så det knakar, samtidigt som arbetslösheten ökar rejält i andra områden. Vi kan inte acceptera att stora delar av vårt land tynar bort, medan några få städer och regioner växer över sina bräddar, sade Ingvar Carlsson på LO:s kongress.

I Stockholm finns också de rikaste företagen och de företag som utvecklas snabbast.

I mitt hemlän, Kronobergs län, har man reagerat väldigt starkt mot kampanjen på det här området, vilken också Börje Hörnlund talade om. Man har skickat ut ett brev med landshövdingens underskrift, där man försöker gå till motattack.

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om rekryteringen av
kvalificerade tekniker
till näringslivet utanför
Stockholmsområdet*

Det är stor brist på tekniker i vårt län, lika väl som på många andra håll i landet. Detta försöker man i företagen att lösa på olika sätt. Men vi ser med mycket stor oro på att vissa företag – Hammarplast, Telub och Wascator är några exempel – flyttar en del av sin verksamhet från länet och skaffar sig t. ex. dotterbolag på andra håll. Detta förfaringssätt utgör en stor fara för sysselsättningen i vårt län.

Det råder också en betydande brist på kvalificerade lärare i tekniska ämnen inom både högskolan och gymnasieskolan. Vi satsar nu på försöksverksamhet i Växjö med en femårig teknikutbildning, som vi är väldigt glada för. Men för den behöver vi ju också väl utbildade och kvalificerade lärare.

Anna-Greta Leijon sade i sitt anförande att kvinnorna är en outnyttjad teknisk resurs. Det vill jag gärna instämma i. Jag hoppas därför att Anna-Greta Leijon också läser min motion från den allmänna motionstiden, där jag föreslår att man inrättar en särskild förutbildning för flickor som utbildar sig till tekniklärare. Vi har tekniklärarutbildning i Växjö. Det har visat sig att det är ytterligt få flickor som söker till denna utbildning. Det vore bra om vi fick fler flickor där. Det skulle ge fler jobb, det skulle ge möjlighet till förebilder, och framför allt skulle det vara bra för eleverna att få en god utbildning.

Jag hoppas alltså på stöd för denna typ av förterminer, så att kvinnorna skall kunna skaffa sig den praktik som behövs för att de skall komma in på tekniklärarutbildningen men som de har svårt att få.

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Man säger att den här mässan var stödd av arbetsmarknadsdepartementet. Av det kan man få intrycket att vi hade satsat särskilda ekonomiska medel i mässan. Det hade vi inte gjort. Jag deltog där, liksom jag deltar på väldigt många olika aktiviteter som anordnas av arbetsförmedlingen runt om i landet. Jag anser att det är en av mina arbetsuppgifter att göra det.

Jag måste erkänna att jag inte har läst den motion om förteknisk utbildning som Charlotte Branting nu talar om. Jag kan därför inte direkt uttala mig i den frågan. Vi bedriver emellertid inom arbetsmarknadsdepartementet på olika sätt – bl. a. med hjälp av särskilda projektpengar – en rad olika åtgärder för att stödja flickor att söka till teknisk utbildning. Det är min avsikt att vi skall fortsätta att göra det på en rad olika sätt. Jag vet inte om just det som Charlotte Branting tog upp kan komma i fråga, eftersom jag inte är insatt i förslaget. I princip tycker jag att en viktig del i arbetsmarknadsdepartementets verksamhet är att medverka till att vi i framtiden får tekniker som är kvinnor. Jag tror att företagen, som jag sade, där har sin främsta resurs.

Jag vet, Börje Hörnlund, att det är problem på många håll i landet. Därför har vi också från regeringens sida medverkat till att öka teknikerutbildningen på en rad olika nivåer. När det gäller högskoleutbildningen, utbildningen av civilingenjörer, har vi, jämfört med hur det var då Börje Hörnlunds partikamrater satt i regeringen, uppnått en i stort sett 50-procentig ökning av utbildningskapaciteten.

En del av de problem som vi har på arbetsmarknaden när det gäller tekniker i alla delar av landet härrör från den tid då man skar ned denna

utbildning. I efterhand kan vi konstatera att det var mycket oklokt av regeringen att skära ned på dessa utbildningar. Vi har nu utvidgat verksamheten. Men det tar tid innan vi får fram dessa ingenjörer.

Vi försöker också på olika sätt att öka kapaciteten på andra nivåer när det gäller teknikerutbildningen. Vi försöker, som jag redovisade i svaret, att genom nya, okonventionella former, t. ex. teknikcentra, sprida den här kunskapen över landet. Vi har i dag drygt 50 teknikcentra i olika delar av landet.

Jag vet, Börje Hörnlund, att Säfle är ett av de områden som har haft problem att få de lediga platserna för tekniker tillsatta. Däremot känner jag inte alls igen den siffra som Börje Hörnlund kom med. De uppgifter jag har och som avser genomsnittet för perioden juli–september 1986 visar att det i Säfle finns tre lediga jobb inom det tekniska arbetsfältet anmälda till arbetsförmedlingen.

Anf. 53 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag vill börja där Anna-Greta Leijon slutade. Det var ju ett av budskapen vi fick i Säfle, eftersom man icke fick någon hjälp från arbetsförmedling och länsarbetsnämnd och inte uppnådde några resultat. När det gällde att rekrytera kvalificerade civilingenjörer var det inte möjligt att gå den vägen.

En av anledningarna till att jag reagerade är att Anna-Greta Leijons statssekreterare i ett brev uppmanat statsråd och statssekreterare i finans-, utbildnings-, arbetsmarknads- och industridepartementet plus ett antal viktiga generaldirektörer att ta i för att hjälpa till att rekrytera tekniker från övriga landet. Både Anna-Greta Leijon och jag vet att detta leder till att de mest tekniksuga områdena och de företag som är mest beroende av sina tekniker är de som råkar verkligen illa ut. Man bryter bokstavligen ryggen av regionalpolitiken och en mängd företag och kommuner. Det är ju vad det leder till. Jag talar verkligen ett rakt språk här, och översätter vad alla de fina formuleringarna och de broschyrer som skickats ut egentligen står för. Vad det går ut på visar ju också det exempel som mässarrangörerna valt. Det är en glad flicka som säger: Jag har flyttat söderut, jag har flyttat till teknikjobb i södra Sverige osv.

Stockholm behöver fler tekniker, men framför allt behöver landet i sin helhet fler tekniker. Är det som Thage Peterson säger i denna kammare värt något, att vi måste få ut tekniker och teknisk utveckling i landet om vi skall få en regionalpolitik som är värd namnet? Om jag tar honom på allvar måste jag säga att detta är en felaktig satsning. I så fall skall man inte ensidigt hjälpa till där den suveränt högsta tekniktätheten finns och knäcka de orter som har det mest bekymmersamt.

Jag ser mycket allvarligt på AMS och Stockholms länsarbetsnämnds agerande i denna fråga. Jag tycker, uppriktigt sagt, att det tyder på dåligt omdöme. Som jag tolkar det har de tydligen för stora resurser, när de kan ge sig in på sådana här saker i stället för att försöka hjälpa de regioner i det här riket som bäst behöver hjälp.

*Om åtgärder mot havs-
föreningar*

Anf. 54 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Grethe Lundblad har frågat mig vad svenska regeringen sedan 1982 gjort för att minska utsläpp av föreningar till vattendrag, sjöar och havsområden. Grethe Lundblad har vidare frågat mig om jag i arbetet på en handlingsplan mot havsföreningar kommer att ta initiativ speciellt för att påverka föreningssituationen i Öresund och södra Kattegatt. Grethe Lundblad har slutligen frågat om det från svenskt håll tagits några initiativ i det nordiska samarbetet för att påverka föreningssituationen i Kattegatt och vilka initiativ som tagits från danska miljömyndigheter i samarbetsorganen.

Jag vill först understryka att regeringen ser mycket allvarligt på miljöförhållandena i våra havsområden. Föreningssituationen har förvärrats påtagligt trots omfattande vattenvårdsåtgärder och internationella överenskommelser om begränsningar av utsläpp. De senaste veckornas rapporter från Kattegatt om syrebristen och dioxinbelastningen understryker situationens allvar.

Regeringen har sedan år 1982 tagit en rad initiativ för att ytterligare minska utsläppen av föreningar till vattendrag, sjöar och havsområden. Miljöskyddslagen skärptes år 1984 i syfte att bl. a. komma till rätta med vissa akuta problem med övergödning av föreningsskänsliga vattenområden. Med stöd härav förklarade regeringen år 1985 resp. år 1986 områdena kring Ringsjön och Laholmsbukten som s. k. föreningsskänsliga områden och har anslagit medel för detta. Inom regeringskansliet bereds för närvarande förslag från länsstyrelserna i Hallands och Kristianstads län om närmare åtgärder för att minska kväve- och fosfortillförseln till Laholmsbukten.

I syfte att minska användningen av handelsgödsel och bekämpningsmedel infördes för några år sedan en avgift på dessa. Avgiften infördes med hänsyn till de risker som användningen innebär, och enligt uppgift har denna också minskat i viss utsträckning. Vidare beslutade riksdagen i början av innevarande år om ökade insatser för ett sammanhållet forskningsprogram om nya produktionsformer i jordbruket. När det gäller bekämpningsmedel vill jag erinra om att regeringen har uttalat att användningen inom jordbruket bör halveras inom en femårsperiod. Ett förslag till handlingsprogram för att genomföra denna halvering har utarbetats av ansvariga myndigheter och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

För att minska föreningen av Öresund och Kattegatt förekommer inom den s. k. Öresundskommissionens ram sedan flera år tillbaka ett svenskt/danskt samarbete. Den aktuella situationen har ytterligare underströkit behovet av detta samarbete. Jag har därför nyligen föreslagit den danske miljöministern att en gemensam arbetsgrupp bildas för att skydda den marina miljön i Kattegatt. Jag kan konstatera att folketinget har fattat beslut om åtgärder som är ägnade att förbättra havsmiljön. Jag kommer den 12 december att sammanträffa med den danske miljöministern för att diskutera dessa frågor. Jag har redan i samma syfte inlett ett samarbete med Norge, som redovisat ett program för att begränsa utsläppen till Idefjorden och Glomma.

Även i övrigt har regeringen aktivt verkat internationellt för minskning av förorenade utsläpp. Inom t. ex. ramen för konventionen om skydd för Östersjöområdet marina miljö, den s. k. Helsingforskommissionen, har Sverige aktivt medverkat i ett samarbete som syftar till att alla strandstaterna skall minska utsläppen. Beträffande Nordsjön kan nämnas att vid ministerkonferensen om Nordsjöns miljö i Bremen år 1984 försökte Sverige tillsammans med Danmark och Förbundsrepubliken Tyskland få igenom bl. a. ett stopp för dumpning och oljeutsläpp. Försöket misslyckades, men regeringen avser försöka igen vid Nordsjökonferensen år 1987. Inom ramen för arbetet i den s. k. Oslokommissionen, som reglerar dumpning och avfallsförbränning i Nordsjön och Nordostatlanten, planeras en gemensam aktion för att få slut på förbränning av avfall på Nordsjön.

För att ytterligare stärka det nordiska samarbetet tog Sverige upp havsföreningensproblemen vid ett möte i oktober i år i Oslo med de nordiska ländernas miljöministrar. Enighet rådde därvid om situationens allvar och om behovet av insatser. Likaledes på svenskt initiativ fattades beslut om att de nordiska länderna nu gemensamt på olika sätt skall söka intensifiera det internationella samarbetet för att minska föroreningsutsläppen till haven. Bl. a. beslutades att föreslå att Helsingforskommissionens möte år 1988 skall läggas på ministernivå för beslut bl. a. om kvantitativa nedskärningar av utsläppen till Östersjön.

I syfte att samordna och intensifiera det arbete som pågår för att skydda den marina miljön och pröva behovet av ytterligare åtgärder beslöt regeringen i augusti i år att inrätta en aktionsgrupp mot havsföreningar. Gruppen, som jag själv leder, skall ta fram en aktionsplan med konkreta åtgärder för att komma till rätta med föreningen av haven. Naturvårdsverket samordnar det arbete olika myndigheter nu bedriver för att få fram denna aktionsplan. Därutöver behandlar aktionsgruppen internationella frågor och frågor om utveckling av forskningen när det gäller havsföreningar. Aktionsgruppen kommer också att i kontakt med länsstyrelserna diskutera olika regionala åtgärder som kan behövas i arbetet med att komma till rätta med havsföreningar. Förslag till aktionsplan skall föreligga våren 1987.

Av vad jag nu har redovisat framgår att en rad aktiviteter genomförts eller pågår för att rädda havsmiljön. Särskilt intensivt genomförs insatser för att få fram underlag för beslut om ytterligare nödvändiga åtgärder. Det är uppenbart att arbetet med att minska föroreningsutsläppen till våra vattenområden måste intensifieras. Jag vill än en gång understryka att regeringen ser allvarligt på miljösituationen i våra havsområden. Jag kan försäkra att regeringen avser att arbeta hårt för att rädda vår havsmiljö.

Anf. 55 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill tacka miljöministern för ett både långt och tillmötesgående svar på min interpellation. Jag har noterat att regeringen ser allvarligt på miljösituationen i havsområdena i södra Sverige, specifikt i Öresund och Kattegatt. Jag har också observerat erkännandet att föroreningsituationen här förvärrats påtagligt trots pågående åtgärder och internationella förhandlingar och överenskommelser. Också statsrådet har blivit allvarligt oroad av de senaste veckornas allvarliga rapporter om fiskdöd och dioxinförekomster i musslor.

Som en följd av min första fråga redovisar ministern åtgärder sedan 1982. Jag vill gärna här få sagt att skånska socialdemokrater redan 1976 och 1977 i frågor och motion tog upp frågan om närsaltsbelastningen i vattendragen till följd av överdriven gödsling. Redan hösten 1982 uttryckte jordbruksutskottet sin oro över försämringarna i vattenmiljön, såsom de märktes i bl. a. Ringsjön och Öresund. Hösten 1983 framhöll utskottet att skyddet av våra vattendrag, sjöar och hav utgör en primär miljöpolitisk uppgift. 1986 anförde utskottet i ett särskilt betänkande kring vattenvård: "Utskottet ser allvarligt på det snabbt försämrade miljöläget i havsområdena. Dessa spelar från försörjningssynpunkt, från hälsosynpunkt och från välfärdssynpunkt en viktig roll." Vi gav bl. a. till känna för statsrådet att Sverige har ett stort ansvar i detta sammanhang på grund av sin långa kuststräcka och därför att urlakningen från svenska källor är mycket betydande.

Därför är det naturligtvis betydelsefullt att regeringen sedan 1982 har tagit vissa initiativ genom lagstiftning och genom användande av ekonomiska styrmedel för att minska urlakningen från jordbruksmark. När det gäller utsläpp från avloppsreningsverk tror jag att den stora insatsen under 1960- och 1970-talet har lett till att fosforutsläppen har minskat betydligt. Därför har inte vi, som andra länder, också detta problem. Men tyvärr har en del avloppsreningsverk fortfarande problem med kvävereduktionen. Det bör man se upp med i kommunerna.

Man får ändå fråga sig: Räcker det med löften om aktionsplaner 1987 och internationella överenskommelser 1988? Den danske miljöministern blev nyligen mycket hårt pressad av information om fiskdöd och döda havsbottnar, och han lade fram en handlingsplan. Den handlade om att förbättra avloppsreningen och att begränsa lantbrukets gödsling. Han sade också att han med planen ville inspirera Danmarks grannländer till en större insats.

Nu hör jag inte till dem som anser att Danmark och Norge har varit några förridare i miljökampen – det är snarare tvärtom, speciellt när det gäller vattenmiljön. Men den danske miljöministern blev tvingad av situationen och av politiker i Folketinget att kraftigt skärpa sina förslag och göra dem mer konkreta. Han hade önskat att få ett avtal med lantbruket om en begränsning av gödslingen med 100 000 ton till 280 000 ton 1990. Men lantbruket sade nej till frivilliga avtal.

Enligt uppgifter från Danmark har nu Folketinget beslutat att utsläppen av kväve till haven skall halveras inom tre år. Socialdemokraterna i Folketinget ville ha en minskning av kvävegödselansvändningen med 100 000 ton redan nästa år, medan lantbruket erbjöd 40 000 ton per år, under fyra år. Oppositionen vann denna debatt i det danska Folketinget. Därmed visade politikerna i Danmark också att man inte kan vänta på frivilliga avtal och på internationella överenskommelser utan måste börja hemmavid.

I förlängningen av den danska debatten vill jag fråga miljöministern: Kan man inte utan långa undersökningar och överväganden rätt snart besluta sig för flera föroreningssärliga områden, t. ex. vid Öresundskusten och vid västkusten? Kan man inte eventuellt tillfälligt skärpa handelsgödselavgiften tills man har kommit fram till de förslag som olika arbetsgrupper arbetar med? Jag tror att det är viktigt att människor känner att det händer något

konkret mycket snabbt, eftersom den situation vi har i dag med fiskdöd och mycket gifter i havsområdena i allra högsta grad oroar svenska folket.

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om åtgärder mot havs-
föroreningar*

Anf. 56 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Statsrådet Birgitta Dahl avslutade sitt anförande med att understryka att regeringen ser allvarligt på miljösituationen i havsområdena. Jag har inga skäl att ifrågasätta detta uttalande. Jag förutsätter och vet att man från alla håll är medveten om problemens allvarliga karaktär.

Efter att ha lyssnat till Grethe Lundblads inlägg tycker jag att det är bra att hon har redovisat vilken pådrivande roll jordbruksutskottet och riksdagen har haft i denna fråga.

Vi har kanske litet olika uppfattningar om de åtgärder som statsrådet föreslår – om de är tillräckliga eller inte. Därför vill jag ställa några kompletterande frågor i anslutning till interpellationsvaret.

Jag börjar med att ta upp några av de frågor som redovisas i svaret. Sedan vill jag ta upp en del av det som jag tycker helt och hållet saknas i svaret.

Statsrådet hänvisar till skärpningen av miljöskyddslagen 1984 och de möjligheter denna skärpning ger när det gäller att ingripa i föroreningsskänsliga områden. Folkpartiet ställer upp bakom denna lagstiftning, och jag tycker att det är bra att den har kommit till.

Statsrådet hänvisar till Laholmsbukten och Ringsjön. Ja, det är bra att åtgärder vidtas där. Problemet är bara, vilket Grethe Lundblad också har sagt, att det finns en lång rad liknande områden där åtgärder behöver vidtas omgående.

Hur ser statsrådet på situationen i Skälderviken och våra egna utsläpp i Öresund, för att nu nämna några områden? Är det inte lika angeläget att omgående vidta åtgärder där? Den byråkratiska processen tar ju tid, och då räcker det inte med ett pilotfall.

Statsrådet hänvisar till handelsgödselavgifterna. En rimlig hantering och användning av dessa pengar hade gjort att de hade kunnat räcka till mycket. Tyvärr skall en stor del av pengarna användas för skogsforskning. Det är åtgärder som jag tycker skogsbruket borde betala. Pengarna från handelsgödselavgifterna borde användas för åtgärder som har samband med jordbruket. Är statsrådet beredd att medverka till att större resurser sätts in mot övergödningsproblemen i Västerhavet?

I många debatter i riksdagen, också i dag, har hänvisats till utsläppsproblemen i våra grannländer Norge och Danmark. Statsrådet hänvisar till kommande överläggningar. Jag vill ställa en fråga till miljöministern: Är det inte rimligt att miljöministern offentligt klart och tydligt uttalar att vi i Sverige på sikt inte kan tolerera att våra danska vänner i Köpenhamn har ett reningsverk som inte fungerar tillfredsställande och att det, med tacksamt noterande av det nyligen fattade beslutet i Folketinget, också är viktigt att detta beslut verkligen inom kort tid ger resultat? Det vore mycket betydelsefullt att statsrådet snabbt gjorde mycket klara uttalanden om att vi förväntar oss det av Danmark. I Danmark är man inte rädd för att göra uttalanden om anläggningarna i Sverige.

Den stora miljökatastrofen i Rhen berör oss alla. Är det inte nu hög tid att verka för en Nordsjökommission liknande den som finns för Östersjön? Det

65

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om åtgärder mot havs-
föroreningar*

är någonting som vi från folkpartiet begärt i flera år. Apropå motsvarande problem i vårt eget land: Kan statsrådet ge garantier för att liknande miljökatastrofer inte kommer att inträffa hos oss? Hur är det med beredskapen inom räddningstjänsten? Det har varit stora utsläpp i t. ex. Värö Backa. Finns det en klar beredskap och resurser för att sätta in om en liknande, eller även en mindre, händelse av den här arten skulle inträffa i vårt land? Arbetsgruppen för en handlingsplan för havsföroreningar skall redovisa sitt förslag våren 1987, säger statsrådet. Våren är nära. Arbetet måste, om det skall kunna presenteras så snart, ha kommit ganska långt. Finns det inte anledning, för att stilla litet av den oro som finns, att redan nu presentera några av de konkreta åtgärder som statsrådet är beredd att föreslå?

Slutligen, herr talman, vill jag ta upp ett problem som hör samman med naturvården. I svaret finner jag att det helt saknas förslag och synpunkter vad gäller de utrotningshotade djur- och växterterna. Kommer statsrådet även i fortsättningen, som hittills, att nästan uteslutande förlita sig på enskilda insatser, hur värdefulla de än är, från Världsnaturfonden och andra? Jag tror inte det räcker, utan staten måste ta sitt ansvar även här.

Herr talman! I svaret redovisas utöver besked om den oro som statsrådet känner och besked om pågående utredningar och internationella kontakter, faktiskt ett enda konkret förslag, nämligen de redan kända insatserna i Laholmsbukten.

Anf. 57 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Statsrådet har lämnat ett långt och utförligt svar på Grethe Lundblads interpellation. Av svaret framgår att statsrådet ser med stort allvar på dagens situation för våra hav. Man har länge blundat för verkligheten, eller kanske trodde man inte att man kunde döda och ödelägga så stora hav som Östersjön, Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön ändå är. Nu har tydligen allt fler insett detta, och man angriper problemen från flera håll. Det är hög tid, och det är bra att så sker. Det är många år sedan vi började tala om förstörelse av Idefjorden. Men så mycket mer har det faktiskt ännu inte blivit. Fjorden har varit död i närmare 20 år, och förstörelsen sprider sig allt längre söderut längs Bohuskusten. Östersjöns sälar håller på att dö. Man förbjuder skyddsjakten på säl, men det löser inte problemet. Stora områden i Kattegatt är i dag döda och tomma på liv.

Statsrådet talar i sitt svar ingående om problemen med handelsgödseln. Ingen har väl någon annan åsikt än att användningen av handelsgödsel skall skäras ned så långt det är möjligt. Det är därför tillfredsställande att konstatera att det danska folketinget har beslutat om en kraftig minskning av användningen av handelsgödsel. Det är befogat, eftersom användningen där är nästan dubbelt så stor som i Sverige och i Västtyskland mer än dubbelt så hög.

Även naturgödseln är emellertid ett problem. Urlakningen blir alltför stor därför att gödseln sprids under olämplig årstid. I syfte att motverka detta föreslog moderata samlingspartiet för ett par år sedan att pengar från handelsgödselavgiften skulle få användas för att öka lagringsutrymmet, men majoriteten förkastade det förslaget. Det var synd, i en situation då varje åtgärd för att minska den skadliga urlakningen från gödslingen bör tas till

vara. Man kan också fråga om beslutet om trädesbruk var förnuftigt. Det ökar ju genomsläppet av näringssalter och fosfor.

Man får inte heller bortse från svavel- och kväveutsläppen från de kommunala reningsverken. Lika oroande är utsläppen från en del av våra industrier. Vårö bruk släppte häromdagen ut 50 ton natriumklorat, vilket är minst sagt skrämmande.

Längs våra kuster finns ett pärlband av industrier som var och en har tillstånd att släppa ut vissa mängder gift. Det dumpas i havet, det spills olja från oljeutvinningen i Nordsjön, och det spills olja ute till havs.

Man kan ändå vänta förbättringar på en del områden. Avgasreningen, som vi just i dag diskuterat i jordbruksutskottet, kommer att inverka, men det sker på sikt och inte i dag.

Miljöministern har stora och viktiga arbetsuppgifter framför sig. De medför stora krav på insatser och åtgärder. För mig, som i mer än 30 år har tagit min bärgning ur havet, och för mina kolleger som gör det i dag är situationen mer oroande och skrämmande än för de flesta andra.

Vi har från fiskets organisationer begärt att få träffa miljöministern och diskutera dessa problem, och vi har erbjudit oss att ingå i den aktionsgrupp som miljöministern har tillsatt. Jag vill påstå att vi har en del att tillföra om vi kan få den möjligheten. Vi har inte ännu fått något svar från miljöministern, men jag hoppas att det skall bli ett positivt svar.

Anf. 58 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! De svenska närhaven är utsatta för ett kontinuerligt miljöhot. Utsläppen av försurande ämnen och naturfrämmande ämnen samt tungmetaller hotar havsmiljön. Vi har redan upplevt effekter av detta genom minskade skaldjurs- och fiskebestånd, utslagen bottenfauna och giftig algblomning. Det är exempel på vad som händer när detta får ske.

Alltför länge har man trott att haven varit en avstjälningsplats som man skulle kunna använda i obegränsad utsträckning. Miljöministern tar också upp frågan om dumpning i havet och bränning av skadliga produkter till havs. Det är egentligen fruktansvärt att detta fortfarande kan ske. Vi vet ju att detta på lång sikt och ganska snabbt förstör våra möjligheter att få ett rent och riktigt hav.

För att lösa de här problemen krävs det att vi börjar se på orsakerna. I det svar som Grethe Lundblad har fått finns det, som har sagts, många ord, men det finns ganska få exempel på hur man skall bete sig och vad som har gjorts. De åtgärder som har vidtagits kan räknas på ena handens fingrar – de är inte särskilt många. De gäller också endast en mycket liten del av orsakerna till vad som händer i haven.

Koncentrationspolitiken har åsamkat oss stora problem. Nu diskuteras en fast förbindelse över Öresund samt Scan Link. Detta kommer att innebära ännu större problem och ännu större utsläpp. Energiframställningen, trafikpolitiken, läckaget från marken och luftföroreningarna över huvud taget är andra sådana problem.

Vill man göra något åt detta måste alla åtgärder vidtas, vilket definitivt inte har gjorts. Jag tror vi måste ändra på vår avfallsstrategi. Allt som blir avfall i vår verksamhet kommer förr eller senare ut i naturen. Vattendrag o. d. för ju

avfallet ut till haven. Vi måste få en förändrad strategi som innebär att vi får så litet avfall som möjligt. Annars kan vi inte minska föroreningarna. Samma sak gäller avloppsreningsverken, som visserligen har förbättrats men som fortfarande släpper ut stora mängder kväve.

Om vi förändrade vår energipolitik skulle vi också minska utsläppen. Vi har nu diskuterat en avgasreningslag, som i en nära framtid inte kommer ge alltför stora effekter men som litet längre fram kanske kommer att göra det. Här krävs det betydligt tuffare tag än dem som regeringen tagit.

Vi måste få regler för den bilpark som i dag inte regleras, nämligen dieselfordonen. Vi måste också ställa krav på – eller stimulera fram – åtgärder när det gäller den befintliga bilparken; den byts ju ut ganska långsamt. Det finns metoder i dag för att göra detta. Vi måste också ha större restriktioner mot utsläppen i luften. Det vi släpper ut i luften kommer ned med regnet och hamnar slutligen i havet. En ökande andel av de problem som finns i haven – och i vatten över huvud taget – orsakas av det som kommer från luften.

Jag kan inte se att speciellt mycket av detta har behandlats i svaret. Jag efterlyser synpunkter från miljöministern om vad vi skall göra åt det. I min hembygd finns det utredningar som visar att merparten av de föroreningar som finns i vatten härrör från luftföroreningar – inte från något annat. Men det är framför allt de andra föroreningarna som har åtgärdats. Naturligtvis skall vi tänka på användningen av handelsgödsel och näringsämnen i jordbruket, men vi måste även ta tag i de andra problemen.

De internationella frågorna har också tagits upp här. I likhet med Lars Ernestam vill jag ställa frågan om en Nordsjökommission. Det gäller ett krav som vi har ställt ganska länge. Eftersom problemet är stort tycker vi att det är ganska motiverat med en sådan kommission. För att begränsa utsläppen i andra länder av försurande ämnen har vi här i riksdagen även fattat beslut om en internationell luftvårdsfond. Var befinner vi oss i denna fråga? Miljöministern har i olika sammanhang gjort uttalanden som tyder på ett ganska ljumt intresse för detta. Det tycker jag är allvarligt. Vi kanske får veta mer i dag.

Det är många saker jag skulle vilja ta upp, men jag stannar vid detta och hoppas få svar av miljöministern.

Anf. 59 Statsrådet BIRGITTA DAIL:

Herr talman! Låt mig först svara Jens Eriksson angående sammanträffande med företrädare för fiskarna. Det är självfallet mycket viktigt. Under sommaren när jag besökte Laholmsbukten, västkusten, och Östersjön – för att på plats studera problemen – hade jag i själva verket flera sådana sammanträffanden. Något annat hade varit otänkbart. För ett par veckor sedan fick jag en förfrågan om ett nytt sammanträffande. Jag har försökt ordna så att också den nye jordbruksministern skulle kunna vara med såsom ansvarig för näringen, men det har inte varit möjligt att samordna almanackorna. Men jag kan försäkra att vi naturligtvis skall ha ett nytt sammanträffande.

Sedan vill jag inledningsvis svara på det här sättet, att min beskrivning av arbetet, så som jag lämnade den i interpellationssvaret, litet grand är ett

uttryck för hur vi bearbetar problem i Sverige. Processen kan tyckas långsam, men den är inriktad på att nå resultat. Jag känner själv mycket stor otålighet inför att inte redan kunna notera bättre resultat. Samtidigt vill jag med viss skärpa framhålla följande.

För det första är den diskussion som nu äntligen förs om de här frågorna i mycket hög utsträckning en följd av de undersökningsresultat som vi har tagit fram som ett led i arbetet på en konkret handlingsplan. Det är rapporterna till miljövårdsberedningen från forskarna, från våra myndigheter på regeringens uppdrag osv., som nu ligger till grund för larmrapporterna om syrebrist, fiskdöd, dioxiner, kväveutsläpp och annat sådant. Jag tycker att det är väldigt bra att vi får dessa påminnelser om allvaret i situationen. Men det är alltså ett led av regeringens arbete.

För det andra håller vi nu på att ta fram en konkret plan. Jag vill vänta med att i detalj redovisa vad vi skall göra till dess jag är säker på att kunna nå resultat.

Den danska sjupunktsplanen havererade ju med detsamma, därför att man inte hade försäkrat sig om någonting i den vägen och inte hade fört resonemang med inblandade parter. Med förlov sagt – och då kan jag svara på ett par frågor som ställdes här – handlar den t. ex. om att man skall sätta stopp för olagliga utsläpp och sätta i gång med sådant arbete när det gäller kommunala utsläpp som vi inledde för tjugo år sedan. Därför finns det verkligen skäl att framföra kritik av det slag som Lars Ernestam efterlyste mot Köpenhamns utsläpp, men inte bara mot de utsläppen. Utsläppen av kväve från Danmark till Kattegatt och Öresund är drygt fem gånger så stora som de från Sverige. Man talar om att man skall inleda arbetet på att få amerikanska avgasnormer för bilar, att man kanske skall fastställa en tidsplan för när man skall minska utsläppen från koleldade och sopeldade anläggningar osv.

Jag tycker inte att det är så oerhört imponerande, och jag måste tillfoga att när vi ett par dagar tidigare förde en mycket allvarlig diskussion om detta vid miljöministermötet i Oslo och jag frågade den danske miljöministern om vad man där tänkt göra, så hade han inget svar att komma med. Men två dagar senare hade han sjupunktsprogrammet, som omedelbart havererade. Det är skillnad på hur den norska regeringen svarade, då jag fullföljde det uppdrag som riksdagen givit mig att kräva insatser i Idefjorden och Glomma. Den norska regeringen svarade med att redovisa ett program för hur man skulle kunna minska de utsläppen på fyra år.

Jag vill gärna säga att det internationella arbetet på många sätt är tungt. Det var svårt att få de nordiska miljöministrarna att acceptera att Östersjökommissionen skulle sammanträda på ministernivå redan 1988, som vi tycker är en sen tidpunkt.

När det sedan gäller det svenska programmet vill jag särskilt framhålla att det samarbete som vi nu har med naturvårdsverket och länsstyrelserna i själva verket går ut på att vi för varje kustlän skall få en sådan plan som vi nu håller på att få för Laholmsbukten. Det är på sitt sätt mitt svar på frågan om vi inte genast kunde begära att få fler områden deklarerade som särskilt föroreningskänsliga. Jag kommer att sammanträda med dessa länsstyrelser den 22–23 januari, och de har fått i hemläxa av mig att kunna presentera

sådana planer. Jag utgår ifrån att vi även när det gäller andra utsläppskällor, såsom jordbruket, trafiken och kommunala avloppsverk, kommer att kunna lägga fram konkreta program, som är förankrade hos de inblandade parterna och som vi vet att vi har en chans att lyckas genomföra.

Anf. 60 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Birgitta Dahl för att hon så öppet redovisat de svårigheter som finns här och för att hon vill arbeta vidare med dem.

Orsaken till att vi tar till så skarpa ord är att miljöopinionen är mycket stark och bestämd ute i landet. Människor förstår inte riktigt varför det skall vara så tidskrävande och behövas så många förhandlingar att komma fram till åtgärder mot någonting som synes uppenbart felaktigt.

Redan 1984 sade ju naturvårdsverket att nationellt sett svarar lantbruket för det största kvävebidraget till vattendragen och att just detta bidrag är det lättaste att påverka. Det är klart att om människor sedan hör att det finns ett stort spannmålsöverskott som kräver mycket kvävegödsel, som kostar samhället många pengar, över 1 miljard kronor, är det många som tycker att vi snabbt måste göra någonting för att reducera gödslingen, om den också har miljöeffekter. Nyligen har miljöministern lagt fram ett förslag till klara förbättringar när det gäller kväveutsläpp från bilarna: Då frågar sig naturligtvis människor: Kan vi inte få lika otvetydiga förslag om begränsning av andra kväveutsläppskällor?

Jag vet att just den paragraf i miljöskyddslagen som vi har fått som förstärkning på detta område redan har börjat verka. Redan nu har en lantbrukare vid Ringsjön åtalats för felaktig gödselspridning – hör och häpna: han var ordförande i hälsovårdsnämnden i en mindre kommun i södra Skåne! Sådana saker får en att förstå att här måste sättas in bestämda åtgärder. Det måste talas om för människor att fastän de inte själva ser något direkt samband mellan sina egna handlingar och de skador som förorsakas måste de lära sig att ta ett övergripande ansvar för vår miljö.

Jag tycker att det är bra att miljöministern pressar länsstyrelserna i västra Sverige att sätta i gång denna verksamhet. Jag var på studieresa där i somras och blev bekant med de förslag som då förelåg, och jag måste säga att de inte var särskilt imponerande. Jag hoppas verkligen att statsrådet kan göra något för att få mer studs på de förslag som skall läggas fram.

Till det Lars Ernestam framhöll om handelsgödselavgiften vill jag säga att jag har förståelse för att man använder denna avgift också till skogsforskningen. Försurningen har ju en stor del av skulden för gifterna i haven, t. ex. tungmetallhalterna. Därför anser jag det försvarbart att använda handelsgödselavgiften till detta ändamål.

Som kommentar till Jens Erikssons upplysning om Idefjorden vill jag säga att jag i november 1985 träffade Norges borgerliga statsråd för miljöärenden på ett möte i Nordiska rådet. På en fråga svarade hon att vattenkvaliteten de senaste åren hade förbättrats. Har man en sådan tro, som inte bygger på några realiteter, förstår vi varför det har gått galet med Idefjorden.

Anf. 61 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Helt kort tre synpunkter i anslutning till statsrådets anförande och slutligen några kommentarer om vad vi från folkpartiet finner vara angeläget att ta med i handlingsprogrammet.

Processen kan förefalla gå långsamt, sade statsrådet. Det är naturligtvis riktigt att utredningar behöver ta sin tid – det förstår jag också. Men nu är det så att i den del som gäller miljöfarliga eller miljöstörande verksamheter finns det lagstiftning, och där är det bara att handla. Det här upplever jag som en resursfråga, och det är därför jag har sett det som ett problem att pengarna används för skogsforskningen.

Till Grethe Lundblad kan jag säga att när det gäller jordbrukets del i luftföroreningen är främst stallgödseln aktuell. Den svenska handelsgödseln däremot har endast marginell betydelse för försurningsproblemen. Det är just av det skälet vi har reagerat på just den punkten.

Statsrådet säger att hon vill vänta med att redovisa åtgärder tills hon vet att det får genomslagskraft. Jag inser att detta kan vara rimligt, men samtidigt blir jag litet orolig: Finns det då inga åtgärder som har genomslagskraft? Jag hoppas verkligen att så inte är fallet den här gången. När en regering skall komma med kraftfulla förslag brukar man regelmässigt redovisa dem i förväg.

I det här avsnittet vill jag slutligen säga att jag tyckte det var bra att statsrådet gjorde sin deklaration gällande Danmark. Nu diskuterar vi rätt sent på dagen, men jag hoppas verkligen att statsrådets klara uttalanden kommer i pressen och massmedia och kommer till Danmarks kännedom, liksom att det finns en samstämmig uppfattning om detta i riksdagen.

Till sist är det några frågeställningar som är viktiga att få med i sammanhanget. Vi vill ha en avvecklingsplan för PCB, vi vill ha en vidgning av bilskrotninglagen, vi vill ha skärpta krav beträffande en rad luftföroreningar och vi vill ha skärpta krav när det gäller kvicksilver- och kadmiumutsläpp. En del av detta kanske löser sig, men jag tror det är viktigt att alla dessa frågeställningar, plus en del andra, tas in i ett sådant här åtgärdsprogram.

Anf. 62 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att miljöministern är beredd att träffa oss och ta del av våra synpunkter. Jag tror att det kan bli av värde för miljöministern att få den informationen. Med tillfredsställelse konstaterar jag också att miljöministern anser detta självklart.

Däremot sade miljöministern ingenting om den aktionsgrupp hon har tillsatt. Jag förstår att det tåget kanske redan har gått. Jag är emellertid road för vad som kan komma fram där, eftersom jag hörde en av dem som ingår i aktionsgruppen för ett par tre månader sedan vid den nordiska fiskerikonferensen uttala att de utsläpp som skett i Östersjön inte var så förskräckligt farliga, att de inte får öka ytterligare men att det hittilldags inte var någon större fara på taket. Jag delar inte den uppfattningen. Tvärtom är det hög tid att man tar krafttag för att förbättra havsmiljön i Östersjön.

Miljöministern rosar Norge, men jag har ingen anledning att rosa Norge när det gäller rening och havsmiljö. I min hemtrakt är vattnet snusbrunt för det mesta – arter som torsk, rödspätta och krabba är döda inom stora

områden och musslorna är förgiftade så att de inte har kunnat skördas på ett par år.

Jag vill säga, Grethe Lundblad, att oavsett vilken färg den norska regeringen har haft – det har ju skiftat – under de senaste 20 åren, har ändå vattenmiljön i norra Bohuslän och Idefjorden stadigt försämrats. Det hjälper inte att man har fått en ny socialdemokratisk regering i Norge. Jag ställer inte särskilt stora förhoppningar på den. Jag hoppas att den svenska pressen på Norge skall bli mycket starkare än vad den har varit tidigare. I dag tror jag att man inser faran på ett helt annat sätt än man har gjort förut.

Anf. 63 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Statsrådet gav ju besked när det gäller synpunkter på den danska miljöpolitiken och det var bra och nyttigt. Däremot fick vi kanske andra besked när det gäller den norska miljöpolitiken. På den punkten tror jag nog att Jens Erikssons beskrivning är riktig. Det har hänt ganska litet, och det ställer till mycket stora problem. Också i det sammanhanget behövs synpunkter.

I övrigt blir vi väl inte så mycket klokare på regeringens och statsrådets vilja att göra någonting. Statsrådet sätter förhoppningarna till aktionsgruppen, som nu skall lägga fram förslag. Men vi kan ju se på de förslag som redan finns, som skulle ha kunnat få effekt på detta område, nämligen förslaget om en ny bilavgaslag och förslaget om insamling av miljöfarliga batterier. Här tycker jag inte att man har gått tillräckligt långt, inte så långt man kunde ha gått. Nu kommer i alla fall situationen när det gäller batterierna förhoppningsvis att kunna förbättras genom beslut i riksdagen – men det är en annan sak.

Jag tror att det är nödvändigt att i aktionsplanen ta in mycket mer av åtgärder mot luftföroreningar. Som jag sade i mitt tidigare inlägg hamnar luftföroreningarna slutligen i havet och skapar problem. Det finns undersökningar som visar detta. Det innebär inte att man inte skall göra någonting på andra områden, men på detta område har man mer eller mindre låtit bli att göra något, och det är detta som är oroande.

Jag fick inget svar av statsrådet på frågan om luftvårdsfonden, som riksdagen har uttalat sig om. Jag fick inte veta i vilket förhandlingsläge frågan befinner sig. Det är synnerligen angeläget att det görs någonting, eftersom utsläppen i andra länder är mycket stora. Att sådant här tar tid kan jag i och för sig förstå, men det är ändå mycket brådskande, och arbetet måste därför vara intensivt.

När det gäller Nordsjökommissionen gavs det inte heller något besked, men även på den punkten finns det anledning att vi från svensk sida är mycket aktiva, eftersom föroreningssituationen i Västerhavet till stor del beror på sådant som kommer från Nordsjön och även från Östersjön – det kommer alltså inte bara från ett håll. Det är därför viktigt att vi jobbar på alla håll för att nå resultat.

Anf. 64 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag har koncentrerat mig på att diskutera de frågor som direkt har med havsföroreningar att göra och inte andra frågor, som det finns

anledning att återkomma till nästa vecka. En del av de frågor som har ställts kommer att få svar i budgetpropositionen och i regeringens forskningsproposition i vår, och jag hoppas att mina erfarna riksdagskolleger har förståelse för att jag inte står här och pratar om det.

Jag noterar med tacksamhet att man från de olika partierna har deklarerat sin uppslutning bakom kraven gentemot Danmark. Jag skall ha ett samtal med Danmarks miljöminister om ett par veckor, och vid ämbetsmänöverläggningarna i går klargjordes att Sverige kommer att ställa långtgående krav. Det är då bra att veta att jag har riksdagen bakom mig.

Jag undrar om inte Jens Eriksson och Lennart Brunander är felunderrättade om Norge, och det bekymrar mig i så fall. Det har under många år funnits anledning till mycket hård kritik. Som ett sätt att fullfölja bl. a. det uttalande som jordbruksutskottet gjorde i våras ställde vi förnyade krav på Norge i somras. När den norska miljöministern och jag träffades i början av augusti lade hon fram ett detaljerat program för att minska utsläppen till Idefjorden och Glomma, och nya förslag kom så sent som häromveckan i den norska budgeten, där det är fråga om betydande satsningar.

Vad skall sedan ingå i ett sådant här program? Jag vill fortfarande inte definitivt ta ställning i detalj till hur förslaget skall utformas, men vi arbetar med stor intensitet. Det måste naturligtvis göras mer långtgående insatser än hittills, när det gäller kväveutsläpp från jordbruket, avgaser från bilar och tung trafik, t. ex. dieseltrafiken, kommunal avloppsrening och kvävereduktion, vissa industrier som vi nu systematiskt går igenom, och när det gäller pappers- och massaindustri, den kemiska industrin och järn- och stålindustrin. Jag kan försäkra att vi skall anstränga oss för att se till att avvägningen görs så, att det på bästa, snabbaste och mest konkreta sätt ges utrymme för de resurser som skall sättas in.

Det är också i detta sammanhang mycket betydelsefullt att problemen bearbetas länsvis och regionalt. De är delvis olika till sin natur, beroende på vilken del av Sveriges långa kust som det handlar om.

Jag vill säga till Jens Eriksson att jag kan föreställa mig att en ledamot i gruppen har yttrat något sådant som refererades, men jag försäkrar att det icke är representativt för gruppen.

För att ta Region Nord som omfattar Östersjön norrut, är det naturligtvis mycket viktigt att angripa industriutsläppen, både de svenska och de som sker från finsk sida.

I syd och väst har både jordbruket och trafiken stor tyngd, liksom den tunga kemiska industri som vi har på sydvästkusten. Där kommer utsläppen från Danmark och Norge in.

Vi har i sydregionen också de problem som beror på utsläppen från våra grannländer söder om Östersjön. Det är självklart att vi måste överväga varje möjlighet och varje ny infallsvinkel som kan dra med andra länder i detta arbete. Ett exempel är vårt initiativ – som vi fick slåss för – på det nordiska miljöministermötet, att få upp Östersjökommissionens sammanträden på ministernivå. Vi har naturligtvis ingen annan uppfattning om Nordsjökommissionen. Men man måste se på detta med utgångspunkt i vad det är som kan leda till resultat. Det kommer att krävas ett mycket tungt arbete, och jag skulle uppskatta om jag också i andra sammanhang kunde säga att jag har

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

*Om åtgärder mot havs-
föroreningar*

riksdagens partier bakom mig och att vi står enade i Sverige bakom de här kraven.

Vi har nog alla som enskilda personer, som partier och i regeringsställning under de senaste tio åren haft anledning att se med viss ödmjukhet på det förflutna. Ingen har särskilt stor anledning att förhäva sig. Vad vi nu måste göra är att inrikta oss på att nå konkreta resultat för framtiden. Alldeles problemfritt är det verkligen inte när man ser på olika näringars intressen. Jag har mött företrädare för fiskarna som har kritiserat mig för att jag påtalat problemen. Man säger att det åstadkommer köpmotstånd. Jag har mött jordbruksorganisationer och centerpartister som inte tycker om att vi tar upp jordbrukets bidrag. Så skulle jag kunna fortsätta att exemplifiera. Vi måste naturligtvis när det kommer till kritan och det gäller att bekänna färg alla vara beredda att gå till handling.

Anf. 65 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Jag vill gärna understryka det som Birgitta Dahl senast sade. Jag tror att det är oerhört viktigt när det gäller de internationella förhandlingarna att vi kan visa att Sverige står enat i kampen för en bättre havsmiljö och att vi inte vill att många särintressen skall få spela någon roll.

Jag tycker att det är bra att miljöministern har tagit initiativ till nordiska överläggningar och till en dansk-svensk arbetsgrupp. Jag hoppas att denna arbetsgrupp får bestämda direktiv och korta tidsfrister så att det snabbt kan komma fram någonting.

Häromdagen sades det till Nordiska rådets presidium att det skulle komma ett långtgående nordiskt miljöprogram. Jag tror personligen att Birgitta Dahl mycket aktivt har bidragit till detta, och det vill jag tacka för.

När det gäller internationella överläggningar läste jag t. ex. protokollet för Helsingforskommissionens möte 1985, och jag får säga att det inte är någon inspirerande läsning, för arbetet går mycket långsamt. Därför vill jag slutligen framhålla att detta ju gäller en krisartad situation. Det är kris för fisk och vattendjur, t. ex. sälar. Så småningom kanske ytvatten, badvatten och dricksvatten drabbas. Därför hoppas jag att vår energiska miljöminister på något sätt har den trollstav som kan skapa litet mer entusiasm och mer effektivitet i det internationella förhandlingsklimatet. Det behövs verkligen på detta område. Jag önskar miljöministern lycka till.

Anf. 66 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag skall mycket kort i mitt avslutande inlägg säga att när miljöministern uttrycker förhoppningen att vi alla står bakom kraven på en bättre havsmiljö upplever jag situationen så att vår roll i dessa frågor kanske har varit pådrivande. Vi försöker driva miljöministern mot nya djärva mål, trots de aktningsvärda insatser hon redan gör. Jag anser att det är nödvändigt att vi kommer långt på detta område, och jag tror inte att miljöministern kommer att möta något större motstånd i riksdagen för åtgärder som verkligen bidrar till att förbättra havsmiljön.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1986/87:68 till socialutskottet

11 § Föredrogs och hänvisades
Förslag och redogörelse
1986/87:7 till lagutskottet
1986/87:12 till utrikesutskottet

12 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1986/87:8
Lagutskottets betänkande 1986/87:9

13 § Anmäldes och bordlades
Proposition
1986/87:58 Jaktlag, m. m.

14 § Anmäldes och bordlades
Redogörelse
1986/87:10 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksgäldskontorets verksamhet under budgetåret 1985/86

15 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 2 december

1986/87:118 av *Alf Svensson* (c) till utbildningsministern om riksradios och televisionens bevakning av de politiska partiernas verksamhet:

I ett uppmärksammat beslut fälldes nyligen Sveriges Riksradio och Sveriges Television av radionämnden på grund av att bevakningen av miljöpartiet inför riksdagsvalét 1985 stred mot i första hand kraven på allsidighet, granskning och spegling enligt 11 § i 1979 års avtal mellan staten och Sveriges Riksradio respektive Sveriges Television."

Sveriges Radios särbehandling av de i riksdagen befintliga partierna i de speciella valprogrammen i radio och TV tillgodoser knappast rimliga krav på informationsfriheten. Valfriheten vid val av politiska partier förutsätter att väljarna har möjlighet att få del av partiernas program och efter detta ta ställning till partiernas budskap.

Både när det gäller nyhetsbevakningen och när det gäller den speciella valrörelsebevakningen har monopolet skyldighet att spegla andra partier än

de i riksdagen befintliga. Radionämnden framhåller i sitt beslut, med stöd av förarbetena till radiolagen och 1979 års avtal, att programföretagen är skyldiga att "tillhandahålla en mångsidig eller allsidig information". Den skall vara "så allsidig att medborgarna får den information de behöver för att vara orienterade och ta ställning i bl. a. samhällsfrågor". Vidare skall programmen "i görligaste mån tillgodose även mindre gruppers intressen".

Radionämnden hävdar att "samtliga här nämnda skyldigheter får enligt nämndens mening speciell aktualitet i samband med bevakningen av en valrörelse, med tanke på Sveriges Riksradios och Sveriges Televisions monopolställning och på deras ansvar att fungera i allmänhetens tjänst".

I vad gäller nyhetsbevakningen skriver radionämnden att "TV 1 sände under perioden 4 nyhetsinslag om Mp, vilka inte i någon utsträckning synes ha handlat om partiets egna förslag eller politik". Vidare:

"TV 2 sände totalt 7 nyhetsinslag om Mp, av tillgänglig information att döma till stor del inriktade på svårigheter för eller protester från partiet i olika avscenden."

Fenomenet att närmast undantagslöst avstå från att redovisa partiernas politik för att i stället ägna sig åt mer udda företeelser och ovidkommande detaljer utgör en stor skillnad mellan Riksradios och Televisionens sätt att bevaka de partier som befinner sig utanför riksdagen och de i riksdagen befintliga partierna.

Radionämnden finner i sitt utlåtande att "antalet nyhetsinslag om partiet i såväl riksradios som televisionens varit mycket begränsat och denna obetydliga bevakning på nyhetsplats har inte i någon avgörande grad kompletterats med bevakning i andra typer av program".

Genom etermediamonopolet och radios och TV:s enorma genomslagskraft spelar Sveriges Radio-koncernen en betydelsefull roll för de politiska partiernas möjligheter att presentera sitt budskap för allmänheten och på så sätt också indirekt för valresultaten. Monopolet har makt att genom välvillig förmedling av information eller genom att inte alls spegla, eller negativt spegla, vissa åsiktsriktningar styra allmänhetens tyckande och tänkande. Programföretagen har således en central och ansvarsfull roll i vår demokrati.

Radionämndens beslut att fälla Riksradios och Televisionens för brott mot avtalet mellan staten och koncernen innebär ett bevis för att koncernen inte förmått att leva upp till de intentioner som avtalet innebär, vilket i detta fall måste betecknas som ytterst allvarligt ur demokratisk synvinkel.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga utbildningsministern:

1. Anser utbildningsministern att det ur demokratisk synvinkel är rimligt att programföretagens eventuella brott mot avtalet när det gäller spegling av politiska partier endast i efterhand kan föranleda reprimander från radionämnden?
2. Om inte, kommer utbildningsministern att vidta åtgärder, genom att t. ex. ta initiativ till överläggningar med Sveriges Radios koncernledning, för att förmå företaget att leva upp till avtalets innebörd?

Meddelades att följande frågor framställdes

den 1 december

1986/87:218 av *Kerstin Ekman* (fp) till försvarsministern om försvarsberedskapen:

I förarbetena inför 1987 års försvarsbeslut konstateras nu att betydande ekonomiska och verksamhetsmässiga brister uppstått inom försvaret. Detta har föranlett ÖB att i sin reviderade programplan äska ytterligare medel för innevarande år. I detta läge har regeringen likväl nyligen meddelat sin avsikt att inställa arméns repetitionsövningar under maj och juni 1987. Därmed torde man kunna spara ca 200 milj. kr.

Folkpartiet har tidigare protesterat mot regeringens tilltag att begränsa försvarets priskompensation och krävt att de 240 milj. kr. som regeringen innehöll under 1984/85 skall återföras till försvaret. Att så inte skett är naturligtvis en bidragande anledning till de aktuella problem som försvaret – och särskilt armén – nu har att brottas med. Repetitionsutbildningen är en viktig del i krigsförbandens utbildning, och med dagens korta grundutbildningstid är den en absolut förutsättning för att förbanden skall kunna fungera på avsett sätt omedelbart efter en eventuell mobilisering. Om vårens repetitionsövningar inte genomförs får detta negativa konsekvenser för vår beredskap under många år framöver.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Anser försvarsministern att det säkerhetspolitiska läget nu blivit sådant att vi kan ge avkall på vår beredskap och på våra krigsförbands förmåga att lösa sina uppgifter omedelbart efter en eventuell mobilisering?

den 2 december

1986/87:219 av *Marianne Andersson* (c) till kommunikationsministern om resultatutjämningsystemet för flygplatser:

Enligt riksdagsbeslut i våras skall resultatutjämningsystemet för flygplatser återigen utredas. Systemet omfattar de statliga flygplatserna vilka därmed får ekonomiska fördelar gentemot de stora kommunala flygplatserna med starkt växande trafik. Diskussionen om en utökning av antalet flygplatser som berörs av resultatutjämningsystemet har pågått i flera år. Utredningar i ärendet är gjorda tidigare, bl. a. RESULT-utredningen som slutfördes 1984, där en hel del underlagsmaterial finns.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Är utredningen tillsatt och, i så fall, ingår i direktiven en öppenhet för att utöka antalet flygplatser som omfattas av resultatutjämningsystemet?

Prot. 1986/87:40 1986/87:220 av *Viola Claesson* (vpk) till kommunikationsministern om
2 december 1986 förbindelserna över Öresund:

Meddelande om frågor Onsdagen den 19 november beslutade en majoritet i riksdagen att i enlighet med trafikutskottets betänkande snarast möjligt ta fram underlag för ett definitivt beslut om *hur* förbindelserna över Öresund bör utformas. I riksdagsdebatten framfördes åsikter både *för* och *emot* en motorvägsbro Malmö-Köpenhamn. Bland socialdemokraterna fanns båda åsikterna företrädda.

Den 21 november gick statssekreterare Ulf Dahlsten ut i ett pressmeddelande och tolkade det som betydelsefullt "att riksdagen så klart slagit fast sin positiva inställning i frågan om fasta förbindelser över Öresund".

Jag vill med anledning av pressmeddelandet fråga kommunikationsministern:

Anser även kommunikationsministern att riksdagen den 19 november 1986 klart slog fast sin positiva inställning till frågan om fasta förbindelser över Öresund?

1986/87:221 av *Görel Thurdin* (c) till socialministern om begreppet "de sämst ställda pensionärerna":

Finansministern har vid presentation av engångsskatten sagt att avkastningen oavkortat skulle gå till de sämst ställda pensionärerna. Socialministern har i sitt pressmeddelande preciserat detta till att pengarna skall gå till alla pensionärer och att de som har låg pension får minst.

Jag vill därför fråga socialministern om hon är beredd att klargöra regeringens samlade uppfattning och vilka som innefattas i begreppet "de sämst ställda pensionärerna".

1986/87:222 av *Rune Ångström* (fp) till jordbruksministern om vinterbete i Dalarna för renar från andra delar av landet:

Regeringen har medgivit att ett par samebyar i Jämtland fått sända sina renar på vinterbete till Dalarna. Detta med anledning av miljökatastrofen i Tjernobyli.

Rennäringen i Västerbotten och Norrbotten har också drabbats mycket hårt av denna händelse, men de framställningar som gjorts från denna region om att få sända renarna till cesiumfria betesmarker har avslagits av lantbruksstyrelsen med hänvisning till besked från regeringen. Detta trots att samerna själva utverkat tillstånd till betet av de markägare som skulle ha berörts.

Med anledning av detta ställer jag följande fråga till jordbruksministern:

Vad är anledning till att framställningar avslagits i de refererade fallen?

1986/87:223 av *Rune Ångström* (fp) till statsrådet Birgitta Dahl om ett centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå:

Till regeringen har översänts en rapport med förslag om samverkan och utbyggnad av resurserna för forskning i Umeå. Rapporten har tillkommit på

uppdrag av regeringen, och professor L.-G. Larsson, Umeå, har varit ledare för utredningen.

I sitt arbete har professor Larsson eftersträvat förslag som innebär *dels* ett fullföljande av tidigare forskningspolitiskt och regionapolitiskt motiverade satsningar i Umeå, *dels* ett sätt att systematiskt närma sig ett gammalt problem, nämligen samspelet mellan universitetet och sektorsforskningsorgan. Professor Larsson föreslår ett centrum för miljövetenskaplig forskning. Universitetet i Umeå och försvarets forskningsanstalt, FOA, föreslås bli part i detta. Han förordar dessutom att Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, och arbetarskyddsstyrelsen, ASS, erbjuds att ansluta sig till centrumbildningen.

Den miljövetenskapliga forskningen avser i föreliggande sammanhang studier av kemiska och fysikaliska miljöfrämmande och potentiellt skadliga agentier beträffande uppkomst, spridning och biologiska verkningar. Den inriktningen på den vetenskapliga verksamheten inom det miljövetenskapliga området kan inte göras heltäckande. Nya uppslag till forskningsinsatser uppkommer ständigt och utgår ofta från enskilda forskares eller forskningsgruppers forskningsinriktning. Allmänhet och myndigheter har också behov av information inom angivna område. Exempel på detta kan bl. a. hämtas från Tjernobylikatastrofen med nedfallet över de norra delarna av Sverige och även från nedsläppet av tungmetaller och dioxiner från värmeverk.

Enbart Tjernobylikatastrofen har på ett närmast förfärande sätt visat på behovet av vetenskapligt korrekt information.

Med det anförda som bakgrund ställer undertecknad följande fråga till energi- och miljöminister Dahl:

Är statsrådet beredd att ge ärendet om skapandet av ett centrum för miljövetenskaplig forskning i Umeå snabbast möjliga behandling, så att allmänhetens och myndigheters behov av saklig information i miljöfrågor kan tillgodoses?

1986/87:224 av Hans Nyhage (m) till statsrådet Bengt Göransson om Radio Sjuhärad:

I kulturutskottets betänkande KrU 1985/86:21 anående Sveriges Radio 1986–1992, vilket antogs av riksdagen, ansåg sig utskottet "kunna utgå från att Radio Sjuhärad blir en självständig lokalradiostation inom en nära framtid." Dess värre tyder ingenting för närvarande på att vad utskottet anförat kommer att genomföras.

Avser statsrådet medverka till att vad riksdagen uttalat som sin mening beträffande Radio Sjuhärad blir förverkligat?

1986/87:225 av Göte Jonsson (m) till justitieministern om antalet polistjänster de närmaste tre åren:

Enligt en rapport som statens arbetsmarknadsnämnd gjort skulle regeringens budgetkrav kunna innebära att 900 polistjänster kan försvinna under en treårsperiod.

Rättstrygghetssituationen är långt ifrån tillfredsställande i vårt samhälle. Våldsbrottsligheten är skrämmande hög, missbruksproblemen är stora och

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

Meddelande om frågor

tillgreppsbrotten ökar. Till detta kommer att upplärningsprocenten vad gäller brott är låg.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga justitieministern:

Avser regeringen att minska antalet polismannatjänster under de kommande tre åren?

1986/87:226 av *Bertil Måbrink* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om Irans innehav av viss svensk luftvärnsrobot:

Enligt den välinformerade uppslagsboken *Military Balance*, som ges ut av IISS (institutet för strategiska studier i London), har Iran mottagit Bofors luftvärnsrobot Robot 70.

Uppgifter har tidigare publicerats i militärtidskriften *Defense and Foreign Affairs Weekly* (DFAW).

Enligt både *Military Balance* och DFAW har robotarna kommit till Iran via Singapore.

Det räcker inte att hänvisa till den pågående polisutredningen mot Bofors. Vi måste få veta vad den svenska regeringen har för informationer angående Robot 70 i Iran.

Jag vill fråga:

Vad vet regeringen om Irans eventuella innehav av Bofors luftvärnsrobot Robot 70?

1986/87:227 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om stöd åt federation mot försvinnande av oppositionella i Latinamerika:

De senaste tio åren har mer än 100 000 personer försvunnit i Latinamerika.

1981 bildades FEDEFAM, en federation av de olika nationella anhörighetsorganisationerna. Den arbetar för en internationell konvention mot att skilda statsledningar satt försvinnanden av oppositionella i system.

Jag vill fråga utrikesministern:

Är den svenska regeringen villig att stödja arbetet för en sådan konvention?

1986/87:228 av *Viola Claesson* (vpk) till statsrådet Birgitta Dahl om hanteringen av spillolja:

Orsaken till de alarmerande höga dioxinhalter som uppmäts i krabba kan enligt ett Dagens eko-inslag denna morgon vara att spillolja används på ett otillbörligt sätt av industrier m. fl. Enligt Göran Wärmby på länsstyrelsens naturvårdsenhet i Göteborg används spillolja för uppvärmning, vilket kan leda till dioxinspridning.

Med anledning av nämnda uppgift vill jag fråga statsrådet följande:

Har myndigheterna en sådan överblick när det gäller volym och hantering av spillolja att det i dag går att bekräfta misstankarna om samband med dioxinutsläppen utanför Värö resp. i landet i övrigt?

1986/87:229 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till industriministern om sysselsättningen i Hällefors:

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

Vid sammanslagningen av SKF Hällefors Strip Steel med finska Ovako fick man regeringens godkännande.

Nu kommer uppgifter om att man skall friställa 180 personer och att götverket och grovverket kan vara i farozonen, förutom att stålverket skall bort, vilket innebär att ytterligare ca 300 jobb försvinner. När nu regeringen har godkänt den sammanslagning som har ägt rum, måste man väl ha diskuterat framtida effekter för verksamheten i Hällefors.

Meddelande om frågor

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag:

Är industriministern beredd att medverka till att sysselsättningen i Hällefors kan räddas?

1986/87:230 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till försvarsministern om verksamheten vid Norsel AB i Degerfors:

I Degerfors kommun finns ett tekoföretag, som heter Norsel AB, där ca 50 kvinnor är anställda och vars huvudsakliga produktion går till det svenska försvaret. Detta är den enda industrin för kvinnor i kommunen. Nu har företaget varslat 40 kvinnor om uppsägning.

Företagets produktion har tidigare bl. a. bestått av stridsselar. I dag importeras i stället stridsselar till det svenska försvaret.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag:

Är försvarsministern beredd att medverka till att importen av stridsselar stoppas och att försvaret fortsätter att lägga ut order till Norsel AB, så att jobben kan tryggas?

1986/87:231 av *Karl-Erik Persson* (vpk) till försvarsministern om upprättelse åt vissa internerade under andra världskriget:

Under andra världskriget internerades flera hundra människor i särskilt upprättade militära läger, s. k. arbetskompanier. Dessa människor borde få upprättelse, och det bör offentligen kunna konstateras att det rörde sig om politisk åsiktsförföljelse av människor som enbart utnyttjat sin demokratiska rätt att uttrycka sin mening.

Mot bakgrund av ovanstående frågar jag:

Är försvarsministern beredd att medverka till att de som satt i arbetskompanierna nu får upprättelse?

1986/87:232 av *Göthe Knutson* (m) till försvarsministern om trafiken med långtradarlastbilar från öststaterna:

Långtradare från Sovjet och andra länder i östblocket har sedan många år kört obehindrat omkring på svenska vägar. Oftast saknar de last och av allt att döma uppehåller de sig i Sverige under en eller ett par veckors tid.

Enligt tidningsuppgifter har enbart under de senaste två åren ca 200 sådana ekipage med besättningar från öststaterna uppehållit sig i vårt land och

Prot. 1986/87:40
2 december 1986

Meddelande om frågor

framför allt färdats och gjort uppehåll på småvägar i Mellansverige. Ofta har de påträffats vid militära förråd, krigsflygfält och andra militära områden.

Slutsatsen att det rör sig om spionage riktat mot Sverige och utbildning av främmande makts militära personal ligger nära till hands.

Vilka åtgärder har försvarsministern vidtagit eller vilka åtgärder har försvarsministern för avsikt att vidta med anledning av denna minst sagt oroväckande verksamhet?

1986/87:233 av *Margareta Mörck* (fp) till statsrådet Bengt Göransson om Skånska teatern i Landskrona:

Skånska teatern i Landskrona är en av landets mest kända fria teatergrupper och betyder mycket för Skånes men också för hela Sveriges teaterliv.

För närvarande har gruppen allvarliga ekonomiska problem trots att dess uppsättning av "Gökboet" spelas för fulla hus. Verksamheten måste läggas ned om inte särskilt bidrag erhålles. En nedläggning skulle innebära en stor förlust för vårt teaterliv.

Därför vill jag fråga kulturminister Bengt Göransson:

Finns det någon möjlighet att med statliga bidrag rädda Skånska teatern?

1986/87:234 av *Åke Gustavsson* (s) till socialministern om socialdatautredningens förslag om viss personregistrering:

De förslag som lagts fram av socialdatautredningen måste stoppas. Förslagen går ut på att alla som är födda den 5, 15 eller 25 i varje månad samt alla invånare i Jönköpings kommun kommer att få stor del av sitt privatliv registrerat. Detta skall ske genom att data från socialtjänstens journaler över dessa människor lagras för forskningen.

Detta är ett allvarligt intrång i den personliga integriteten. Självfallet skapar förslagen oro och rädsla hos många människor. Sverige får inte bli ett land där vissa människor får ett dåligt skydd för sin personliga integritet.

Mot denna bakgrund ber jag att till socialministern få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta i anledning av socialdatautredningens förslag om särskild registrering av vissa invånare?

1986/87:235 av *Karl-Anders Petersson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om den marina miljön i Östersjön:

Syd- och ostkustfiskarna har under det senaste året kunnat konstatera allvarlig nedgång i sitt fiske efter torsk. Östersjöns torskbestånd är tydligen avsevärt reducerat.

Den försämrade reproduktionen torde främst ha sin orsak i miljömässiga faktorer, som förorsakar försämrad syresättning av Östersjöns vatten, samt i rovfisket efter torsk i "vita zonen" öster om Gotland. Östersjöns karaktär av innanhav gör den speciellt känslig för miljöpåverkan.

Har miljöministern uppmärksammat Östersjöns försämrade miljöförhållande?

Vilka åtgärder kommer att vidtas för att förbättra den marina miljön i Östersjön?

1986/87:236 av *Iris Mårtensson* (s) till industriministern om igångsättande av vanadinbrytning i Gruvberget:

Mineralhanteringen är en bransch med utvecklingsmöjligheter. Det är viktigt att de fyndigheter som redan är kända snabbt tas till vara.

I Gruvberget i Hudiksvalls kommun i Hälsingland finns vanadin. Denna vanadinfyndighet har visat sig innehålla brytvärda kvantiteter: 13,2 miljoner ton med 0,23 % vanadin.

Trots detta bryts ingen vanadin i Sverige. Vi är helt beroende av import beträffande vanadinprodukter.

Eftersom Sydafrika är ett dominerande produktionsland av vanadin tillsammans med USA och Finland, befarar jag att en stor del av vår import kommer från sydafrikanska tillgångar.

Är statsrådet beredd att medverka till att vanadinbrytning kommer i gång i Gruvberget?

17 § Kammaren åtskildes kl. 19.31.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

Olof Marcusson